

Předškolní vzdělávání a zásada rovných příležitostí

Bc. Jarmila Chlebcová

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Jarmila Chlebcová
Osobní číslo: H138189
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: kombinovaná

Téma práce: Předškolní vzdělávání a zásada rovných příležitostí

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- předškolní vzdělávání, jeho význam a filozofická východiska;
- systém předškolního vzdělávání v České republice, jeho právní zakotvení a jeho dostupnost;
- předškolní vzdělávání z pohledu zásady rovných příležitostí;
- komparace systémů předškolního vzdělávání ve vybraných zemích.

Empirická část práce diplomové práce bude zahrnovat kvalitativní výzkum zaměřený na osobní zkušenosti vybraných respondentů s předškolním vzděláváním.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BŮŽEK, Antonín; MICHALÍK, Jan. Informatorium (nejen) o právech dítěte se zřetelem k otázkám výchovy a vzdělávání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000.

KOMENSKÝ, Jan, Amos. Informatorium školy mateřské. Praha: Academia, 2007.

PAVLOVSKÁ, Marie; SYSLOVÁ, Zora; ŠMAHELOVÁ, Bohumíra. Dějiny předškolní pedagogiky. Brno: MU, 2012.

PRŮCHA, Jan. Srovnávací pedagogika. Praha: Portál, 2012.

ŠTVERÁK, Vladimír. Robert Owen a jeho pedagogické názory. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

Úmluva o právech dítěte.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí diplomové práce:

prof. JUDr. PhDr. Dalibor Jílek, CSc.

Institut mezioborových studií

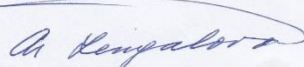
Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

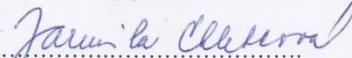
- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 15.3.2015

JARMILA ČALIBCOVÁ

.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

Cílem této práce je popis a analýza problému předškolního vzdělávání a zásady rovných příležitostí. Práce popisuje systém předškolního vzdělávání, jeho vliv na rozvoj dětí a jeho postavení v systému vzdělávání v České republice. Dále je v práci nastíněn problém rovnosti a uplatňování zásady rovných příležitostí v souvislosti s poskytováním předškolního vzdělávání v České republice. Praktická část zahrnuje analýzu předškolního vzdělávání ve vztahu k naplňování zásady rovných příležitostí z pozice rodiče předškolního dítěte se zaměřením na přístup k předškolnímu vzdělávání v různých sociokulturních prostředích.

Klíčová slova: předškolní vzdělávání, zásada rovných příležitostí, mateřská škola, předškolní dítě.

ABSTRACT

The goal of this thesis is to describe and analyse preschool education and principle of equal opportunities. The thesis describes system of preschool education, its influence on progress of children and placement of preschool education within educational system of the Czech republic. Furthermore, the thesis outlines problem of equality and applying principle of equal opportunities in connection with providing preschool education in the Czech republic. Practical part of the thesis contains analysis of preschool education in relation with realization of equal opportunities out of position of preschool child parent focused on approach to preschool education in different sociocultural environments.

Keywords: preschool education, principle of equal opportunities, preprimary school, preschool child.

Chtěla bych tímto poděkovat panu prof. JUDr. Daliboru Jílkovi, CSc., za odborné vedení při zpracování diplomové práce, dále za poskytování cenných rad a za poskytnuté konzultace.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	11
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ	11
1.1.1 Historický vývoj vzdělávacích institucí	14
1.2 VÝZNAM PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	16
1.2.1 Období předškolního věku	18
1.2.2 Cíle předškolního vzdělávání	20
1.2.3 Funkce současné mateřské školy	22
1.3 ZAMĚŘENÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
2 REALIZACE PŘÍSTUPU K PŘEDŠKOLNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ.....	24
2.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	24
2.1.1 Právní úprava	24
2.1.2 Systém předškolního vzdělávání.....	25
2.1.3 Přístup k předškolnímu vzdělávání	29
2.1.4 Typy mateřských škol dle vzdělávacích programů.....	30
2.2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ZAHRANIČÍ.....	32
3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A ZÁSADA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ.....	34
3.1 ROVNOST	34
3.1.1 Formální rovnost	34
3.1.2 Materiální rovnost	35
3.1.3 Rovnost příležitostí	35
3.1.4 Rovnost výsledků	36
3.2 ROVNÁ VZDĚLÁVACÍ PŘÍLEŽITOST	37
3.3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VE SVĚTLE ZÁSADY ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ	38
3.3.1 Rovné příležitosti dětí v primárním vzdělávání v přijímacím řízení	39
3.3.2 Rovné příležitosti dětí ze sociálně znevýhodněných skupin obyvatelstva.....	41
3.3.3 Rovné příležitosti rodičů	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	49
4.1 METODY A CÍLE VÝZKUMU	49
4.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ	51
4.3 VLASTNÍ VÝZKUM - POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR	51
4.4 PŘÍPADOVÉ STUDIE.....	53
4.5 ANALÝZA DAT PŘÍPADOVÝCH STUDIÍ	67
ZÁVĚR	73
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	76

ÚVOD

Cílem této práce je popis a analýza předškolního vzdělávání v České republice a zásady rovných příležitostí. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Práce je systematicky členěna na jednotlivé kapitoly, podkapitoly a další dílčí části. Teoretická část práce se skládá ze třech kapitol. Část praktická se skládá z jedné kapitoly.

V první kapitole jsou objasněny základní historické souvislosti a vývoj předškolního vzdělávání a předškolních institucí, význam předškolního vzdělávání, specifika předškolního věku z pohledu vývojové psychologie, cíle, záměry a prospěšnost předškolního vzdělávání a základní směry zaměření předškolního vzdělávání a výchovy.

Druhá kapitola rozebírá systém předškolního vzdělávání v České republice, související právní úpravu, s poukazem na její nejednotnost a roztříštěnost v českém právním řádu a přijímací řízení podle stanovených kritérií. Dále je v kapitole popsána typologie mateřských škol dle studijních programů a systémy předškolního vzdělávání v některých evropských zemích.

Třetí kapitola se zabývá předškolním vzděláváním a zásadou rovných příležitostí. Je zde nastíněn problém rovnosti a její jednotlivé teoretické koncepty. Dále je v kapitole teoreticky rozebrána zásada rovných vzdělávacích příležitostí. Poslední část kapitoly se věnuje předškolnímu vzdělávání ve světle zásady rovných příležitostí, kterou rozebírá ve třech rovinách. Jednak v kontextu přístupu k samotnému předškolnímu vzdělávání, jednak v kontextu přístupu ke vzdělání základnímu a okrajově též v kontextu rovných příležitostí rodičů.

Kapitola čtvrtá tvoří praktickou část této práce. Cílem výzkumné části je analýza předškolního vzdělávání ve vztahu k naplňování zásady rovných příležitostí z pozice rodiče předškolního dítěte. V této části práce je analyzován jednak přístup k předškolnímu vzdělávání v různých sociokulturních prostředích a jednak subjektivní hodnocení a zkušenosti přístupu k předškolnímu vzdělávání jednotlivých rodičů. Samotné výzkumné šetření je provedeno u rodičů dětí předškolního věku, kteří již měli své zkušenosti s přístupem k předškolnímu vzdělávání, a to formou případových studií, dále analýzou zjištěných dat a jejich vyhodnocení a závěry plynoucí z provedeného výzkumu.

Téma diplomové práce, a to se nezdá, je povahy interdisciplinární, dotýkající se vědních oborů jako právo ústavní i správní, pedagogika, sociologie či vývojová psychologie. Dané

téma jsem si zvolila jednak proto, že jsem jako rodič předškolního dítěte musela problém s umístěním dítěte do předškolního zařízení řešit, dále proto, že je téma aktuální v souvislosti s veřejně probíhající diskuzí o zavedení povinné docházky do předškolní instituce ve školním roce před zahájením povinné školní docházky v základní škole. Téma nabývá na vážnosti rovněž v souvislosti s veřejnou diskuzí ohledně řešení problémů s umístováním uprchlíků v rámci jednotlivých členských států Evropské unie. Ačkoliv se zdá, že toto téma není na pořadu dne, může během pár let nabýt na významu vzhledem k závazkům k Evropské unii, bez ohledu na vůli občanů České republiky. Předškolní vzdělávání totiž může významnou měrou přispět k řešení jazykových a kulturních bariér již v raném věku, a tak přispět k účinné integraci dětí uprchlíků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

1.1 Historický vývoj

První ucelené úvahy o předškolním vzdělávání se objevují již ve starověku. Spartánská výchova zahrnovala výchovu dětí do sedmi let věku pouze v rodině, poté šly do státního ústavu. Spartánská výchova byla zaměřena zejména na tělesný a vojenský výcvik a vliv rodiny na výchovu byl potlačován. Výchova athénská byla mnohostrannější. Jejím cílem byl ideál krásy a dobra, jednalo se o určitou syntézu výchovy tělesné, rozumové, mravní a estetické. Do sedmi let byla výchova realizována doma pod dozorem chův a učených otroků. Hlavními činnostmi byly různé hry s kostkami, míči, lepení, vyřezávání, učení se pravidlům slušného chování a vyprávění pohádek a mýtů.¹

Prvními podrobnějšími úvahami o výchově dětí zmiňuje Platón ve svých dílech *Ústava* a *Zákony*. Platón přejímá prvky jak athénské, tak i spartské výchovy. Výchova se pro něj stává celoživotním procesem, který má být přístupný jak chlapcům, tak dívkám. Požaduje veřejnou předškolní výchovu. Klade velký důraz na význam pohádek a zejména her pro děti a na dialog mezi učitelem a žákem. Učitel a žák by měli být partnery.²

V období antiky nepředstavovalo dítě žádnou hodnotu. Nemělo žádná práva a rodina, zejména pak otec s ním mohl zacházet dle svého uvážení. Na dítě bylo nahlíženo z pohledu užitečnosti, římský filosof Seneca hovořil o „právu odstranit bezcenný život.“³ Teprve v roce 374 n. l. vydal římský senát zákon, který hodnotil zabití dítěte jako vraždu.

Až s příchodem křesťanství a jeho silicím vlivem byla dítěti přiznána před Bohem i před lidmi stejná práva. I zde vlivem společnosti dochází ke změnám. Tak jako v antice je od 13.století křesťanstvím podporována patriarchální pozice otce, kterému se dostává zásadního postavení a vlivu ve vývoji a výchově dítěte. Děti jsou vychovávány k pokoře, bez rozvoje samostatného myšlení. Jiné je postavení dětí u vyšších vrstev, kde se zájem o výchovu a vzdělání předpokládal. Děti chudých, byly vychovávány převážně k práci, ke zvládnutí řemesla. Dětství bylo vnímáno středověkou společností jako nepříliš významné

¹ PAVLOVSKÁ, Marie, Zora SYSLOVÁ a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Dějiny předškolní pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 9-11.

² PLATÓN. *Zákony*. 2. vyd. Překlad František Novotný. Praha: OIKOYMENH, 1997, s. 11.

³ HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, s. 16.

období. Z dětí se brzy stávali malí dospělí. Ovšem i v tomto období se setkáváme se snahou pomoci chudým a nemocným dětem.

Právě v tomto období přichází husitsví se svou snahou o reformu církve, ta se netýká jen majetkových otázek církve, ale snaží se vrátit křesťanství k základům, tedy k nezištné křesťanské lásce a pomoci., *Díky snahám husitů, jejichž program se zabýval i dítětem, se tak dětství objevuje jako svébytná kategorie a děti se staly součástí společenského zájmu.*“⁴

Nový přístup ve vztahu k dítěti se projevil až počátkem 16. století, kdy se začala prosazovat přirozená výchova. Na dětství se začíná nahlížet, jako na specifickou vývojovou fázi člověka. Na počátku se jednalo o důraz na zvláštnosti, kterými se daný věk odlišuje. Později pak šlo o pochopení osobnosti dítěte, specifík jeho myšlení, schopností v spojitosti s činností, která je pro dítě typická, a to hrou.

Osobností dítěte jejím všestranným rozvojem a respektem k přirozenosti dítěte se zabýval a k rozvoji tohoto přístupu významně přispěl Jan Amos Komenský. Z jeho na svou dobu revolučních myšlenek je možno čerpat stále. Člověk je podle něj tvor chybující, avšak stvořen Bohem, proto nemůže být ze své podstaty špatný, je třeba ho napravit, aby došel spasení. Právě vzdělání a výchova, kterou Komenský koncipuje je onou cestou nápravy.⁵ Komenský klade důraz na rozvoj všech stránek člověka (rozumové, tělesné, mravní, sociální, smyslové, jazykové, manuální) a to už od raného dětství.⁶ Jeho snahou je vzdělávat všechny děti bez rozdílu sociálního statusu či pohlaví.⁷ Komenský chápe rodinu, jako nejdůležitější prostředí pro výchovu a vzdělávání předškolních dětí.⁸ Varuje před přílišným trestáním, ale také rozmazlováním dětí rodiči. Základní přístup k výchově a vzdělávání předškolních dětí vidí v přirozeném vývoji a přirozeném styku se skutečností, který je v souladu s přírodou.

V 17. a 18. století díky vlivu osvícenství byla rozvíjena nová teoretická východiska zabývající se otázkami výchovy dětí. Člověk prostřednictvím rozumu měl být schopen měnit svět, reformovat ho nejen ku prospěchu svému, ale i ostatních. Prostředkem k dosažení těchto cílů se stala právě výchova.

⁴ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola Teorie a praxe I.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 16.

⁵ KOMENSKÝ, Jan, Amos. *Velká Didaktika.* 3. vydání. Praha: Komenium, 1948, s.28.

⁶ Tamtéž s. 73-77

⁷ Tamtéž s. 68

⁸ KOMENSKÝ, Jan, Amos. *Informatorium školy mateřské,* Praha, 1858, s.18.

Svámi pedagogickými názory tuto dobu ovlivnili např. John Locke či Jean Jacques Rousseau. V první část díla Johna Locka „Několik myšlenek o vychování“ byla věnována právě výchově malých dětí. Rozvoj dítěte má probíhat od útlého věku na základě přímé zkušenosti. John Locke v rozporu s tehdejší dobou akceptuje dětskou přirozenost a svobodu.⁹ Velkou pozornost Locke věnuje rozvoji rozumu a jeho zdokonalování. Podceňoval význam citové výchovy o které hovořil pouze v souvislosti s utvářením morálního profilu. Přes své zaměření na výchovu anglického gentlemana podal Locke mnoho cenných výchovných názorů, které v mnoha ohledech překročily omezení daná dobou.¹⁰

Hlavním požadavkem při výchově v osvícenství byla přirozenost a svoboda dítěte a ústup od tělesných trestů. I v tomto období je brán nedostatečný zřetel k psychickým a fyzickým zvláštnostem dětí, to je ovšem dáno pouze určitou úrovní vědeckých poznatků.

Průmyslová revoluce v 19. století s sebou přinesla jak změny v sociální oblasti tak změny přístupu k výchově a vzdělávání předškolních dětí. Stroje nahrazují mužskou práci a v továrnách jsou zaměstnávány děti, o jejichž výchovu a vzdělání nikdo nedbá. Situace rodiny a postavení dítěte ve společnosti se zhoršuje. Nekvalitní výživa, nevyhovující hygienické podmínky, špatné bydlení, epidemie, bída, pracovní doba rodičů to vše znemožňuje o dítě se řádně starat. Společnost na danou situaci reaguje – z rámce interního lékařství vzniká nový obor pediatrie a předškolní vzdělávání se stává předmětem celospolečenského zájmu. Na nevhodné podmínky dětí poukazovali kněží, lékaři, pedagogové, také díky nim se podařilo v Anglii prosadit tzv. dětské zákony, které se zpočátku řešily formy práce vhodné pro děti či délku jejího trvání. Na jeho prosazení se také v roce 1819 podílel Robert Owen.¹¹ Na konci 19. století se podařilo prosadit zákaz práce dětem mladším patnácti let. Toto období přineslo řadu nových poznatků o odrazu špatných životních podmínek na zdraví dítěte, to vedlo k poznávání skutečných potřeb dítěte. „Dětství začalo být vnímáno jako období přípravy na dospělost a začlenění do života společnosti. Vyrůstá tak i význam vzdělávání a to i se sociálním statutem každého člověka.“¹²

⁹ SINGULE, František. *John Locke o výchově*, 1. vydání. Praha: SPN, 1984, s. 111-112.

¹⁰ Tamtéž s. 71.

¹¹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Robert Owen a jeho pedagogické názory*. 1. vydání. Praha: SPN, 1983, s. 20-21.

¹² ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola Teorie a praxe I*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s.16.

Dvacáté století se stává „Stoletím dítěte“. Přináší rozvoj vývojové psychologie a znovu objevení dětství. Osobnost dítěte a jeho potřeby mají být rozvíjeny, vznikají mezinárodní organizace na podporu lidských a dětských práv. V roce 1924 byla společností národů přijata Deklarace práv dítěte známá jako Ženevská deklarace práv dítěte (1924). Ta shrnula základní principy, chránit dítě před jakýmkoli nebezpečím a zajistit mu optimální tělesný a mentální vývoj. V roce 1959 přijímá XIV. Valné shromáždění OSN Chartu práv dítěte, která se v preambuli přímo odkazuje na Všeobecnou deklaraci lidských práv a ve svém celku požaduje zvláštní záruky o péči a ochraně dítěte již před narozením i po něm. Tyto dokumenty postrádaly mezinárodní závaznost, ovšem byly krokem vpřed v zajištění ochrany práv dítěte. Právní závaznosti dosahuje až Úmluva o právech dítěte z roku 1989. Její *ratifikací*¹³ státy potvrdily, že dodržování práv dětí patří do mezinárodního systému ochrany lidských práv.

1.1.1 Historický vývoj vzdělávacích institucí

Potřeba institucionální výchovy se vyvíjela společně se změnami ve společnosti. Zpočátku tyto instituce plnily pouze hlídací funkci, ať to byly „školy pletení“ ve Francii, nebo opatrovny zřizované v Německu. Později se tyto instituce měnily vlivem pokrokových myšlenek.

Středověká společnost se věnovala převážně péči o sirotky, postižené a odložené děti. O to více zajímavým se může jevit zřízení jakési předchůdkyně mateřské školy Jednotou bratrskou v Přerově¹⁴ (kolem roku 1566) či zavedení předškolní výchovy¹⁵ a všeobecné

¹³ Úmluvu neratifikovaly Somálsko a Spojené státy americké. Somálsko nemá legitimní zástupce, kteří by mohli za zemi jednat. Spojené státy americké důkladně prošly veškeré články před samotným schválením. Toto zkoumání, které zahrnuje i porovnání cíle úmluvy se současným stavem a právním systémem, může zabrat i několik let. Vzhledem k rozsahu Spojených států, různorodosti právních systémů v jednotlivých členských zemích a množství statistik toto vyšetřování stále probíhá.

¹⁴ LAPÁČEK, Jiří. *Komenský a Přerov: Jan Amos Komenský o svém pobytu v Přerově*. Přerov: Okresní úřad v Přerově, 1992, s.17: „...nad to výš sou připsáni i ti, kteříž jsou v katalogu žáků, nic se od nich nebéře, ale na žádost rodičů tak jdou při jiných starších, aby doma nehráli a rodičom na péči nebyli. Docházka těchto maličkých „pro zvykání a ulicích neběhání.“

¹⁵ Novokřtěnecký školní rád předepisoval organizovanou výchovu dětí. Vzhledem k tomu, že všechny mladé ženy pracovaly, o malé děti se staraly ženy starší. Předškolní výchova ve školkách začínala již od kolébky a trvala do pěti let věku dítěte. Každá starší žena měla na starosti asi deset dětí.

školní povinnosti Novokřtenci na Jižní Moravě kolem roku 1568 Petrem Walpotem z Tyrol.¹⁶

U Komenského to měla být prvotně rodina „mateřský klín, kdo měl děti vychovávat. Rodinná výchova nejmenších dětí má sloužit jako příprava pro školu. Posloupnost výchovy spolu s návazností jednotlivých stupňů školského systému přivedla Komenského k myšlence školy, která by čtyř až šestileté děti připravovala na vstup do školy¹⁷.

Největší změny ve způsobu života s sebou přináší průmyslová revoluce. Matky začaly pracovat v továrnách a o děti se neměl kdo postarat. Rostla nemocnost a úrazy, které byly příčinou zvýšené úmrtnosti dětí, proto vyvstala potřeba těmto dětem zajistit patřičný dohled.

Jedním z prvních, kdo se špatnou situací dětí snažil řešit byl Robert Owen, ve své továrně New Lanarku vybudoval školu „Nový ústav pro formování charakteru“ jehož součástí se v roce 1816 stala mateřská škola první ústav pro veřejnou výchovu dětí předškolního věku kde volný čas trávili děti od 1 do 6 let. Cílem bylo poskytnout péči dětem, jejichž rodiče byli v továrně zaměstnáni. Mělo to i tu výhodu, že rodiče takto zaopatřených dětí se mohli lépe soustředit na práci a podávali kvalitnější výkony.

Opravdový pokrok v předškolní výchově představoval pedagogický systém Fridricha Fröbela . V roce 1816 zřizuje soukromý institut od roku 1840 známý jako *Fröbelova zahrádka (Kindergarten)*¹⁸. Zde byly děti rozvíjeny řízenou činností – hrou s využitím didaktického materiálu a to jak po stránce tělesné tak po stránce psychické.

České země byly do vzniku samostatného Československa pod nadvládou Rakousko-Uherska. Zpočátku bylo zakládání předškolních institucí v rukou jednotlivců a spolků. V roce 1869 byla v Rakousko – Uhersku zákonem vytvořena soustava národního školství. Zákon doporučoval zřizování předškolních zařízení mateřských školek.¹⁹ Následně pak ministerským výnosem z roku 1842 vymezil funkci jednotlivých předškolních zařízení. Snahou českého obyvatelstva bylo zřídit výchovnou instituci, ve které se bude mluvit česky. V roce 1869 byla z podnětu městské rady založením na konceptu Marie Riegrové-Palacké

¹⁶ RIGASOVÁ, Milada. *Sborník Regionálního muzea v Mikulově. Novokřtenci a jejich odkaz v krajině vinařské oblasti na hranici jižní Moravy a Weinviertlu*. 1.vydání. Mikulov: regionální muzeum v Mikulově 2010, s. 113.

¹⁷ KOMENSKÝ, Jan, Amos. *Informatorium školy mateřské*, Praha, 1858, s.18-23.

¹⁸ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola Teorie a praxe I*. 1.vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 34.

¹⁹ Tamtéž s. 38.

zřízena první mateřská škola u sv. Jakuba v Praze. Koncept vycházel z francouzského vzoru, jedním z důvodů odklonu od Fröbelových zahrádek byl strach z poněmčování a zaměření spíše na bohatší obyvatelstvo s čímž byly spojeny vyšší náklady. Marie Riegrová-Palacká však chtěla koncipovat první českou mateřskou školku jako instituci pomáhající těm nejhudším českým matkám.²⁰

Po roce 1918 vystupuje do popředí snaha o povznesení československého školství, hledají se nové přístupy ve výchově a vzdělávání. Soustava mateřských škol se až do Druhé světové války rozrůstá. Samostatnou kapitolou je pak socialistická předškolní výchova. V tomto období byly zavedeny jednotné vzdělávací osnovy s jednostranným zaměřením na sovětskou pedagogiku. V předškolních institucích vládla kolektivní výchova, zájmy a potřeby dítěte byly opomíjeny. Vznikají veřejné jesle a mateřské školy, které jsou součástí školské soustavy a nad jejich zřizování bdí stát v čele s Komunistickou stranou. Cílem tehdejšího předškolního vzdělávání bylo v souladu s cíli socialistické společnosti *zajištění výchovy i přiměřené přípravy k základnímu vzdělávání* dítětem od nejranějšího věku do šesti let. Jako zajímavé se jeví zákonné zmocnění vlády k prohlášení povinné docházky do mateřské školy v zájmu příznivého vývoje dětí se smyslovými, duševními a tělesnými vadami.²¹

Po sametové revoluci a ukončením vlády jedné strany, dochází k celospolečenským změnám. Kromě veřejných školek vznikají církevní a soukromé školky. Mění se vzdělávací osnovy a do přepředí se znovu dostává dítě. Transformace dává vzniknout také novým typům mateřských škol, například lesních, montessori, waldorfských. Poskytování předškolního vzdělávání je podle školského zákona *veřejnou službou, v mnohých městech nedostupnou*. Předškolní docházka není povinná.

1.2 Význam předškolního vzdělávání

Základní otázkou, na kterou je třeba nalézt odpověď je to, co je pro dítě předškolního věku prospěšnější, zda dítě posílat do mateřské školky nebo jej vychovávat pouze doma. Jádro problému spočívá v tom, jaké přednosti či nedostatky mají různá edukační prostředí

²⁰ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola Teorie a praxe I*. 1.vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2004, s. 39.

²¹ § 3, § 4 odst. 2 zákona č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), ve znění účinném k 1.1.1961.

a to *prostředí rodiny a prostředí mateřské školy*. Jak uvádí Průcha²², výzkumy na mezinárodní úrovni bylo obecně prokázáno, že předškolní výchova prospívá rozvoji dětí. Významnou je však skutečnost, že předškolní výchova nejvíce prospívá dětem, které vyrůstají v socioekonomicky znevýhodněném rodinném prostředí. Prospěšnost předškolní výchovy je prokazována nejen v intelektových schopnostech dětí, ale také v jejich sociálních dovednostech a v příznivějších postojích k učení při zahajování školní docházky. Rovněž je vysledován pozitivní vliv předškolní výchovy na rozvoj řečových a komunikačních dovedností dětí. Mezi nejvýznamnější faktory, které působí na vznik uvedených pozitivních efektů, patří délka předškolní výchovy, kvalita edukačních programů a podpora předškolní výchovy ze strany rodičů. Čím je delší období předškolní výchovy dítěte, tím vyšší je pravděpodobnost pozitivních efektů. V současnosti je pohled na edukační prostředí rodiny a mateřské školy brán jako vzájemně se doplňující vztah.

Prospěšnost předškolního vzdělávání dokládají rozsáhlé výzkumy. V Nizozemsku byly provedeny výzkumy v mateřských školách na verbální a fluidní kognitivní schopnosti u 300 turecko-nizozemských a marocko-nizozemských dětí ve věku 4-6 let. Inteligence těchto dětí při vstupu do mateřské školy byla v průměru o 18 bodů pod průměrnou hodnotou dané věkové skupiny. Po dvou letech docházky do mateřské školy v rozsahu 22 hodin týdně však došlo k průměrnému zvýšení ve vztahu k normě pro danou věkovou skupinu o téměř 9 bodů, což znamená zmenšení rozdílu na polovinu. Ve Spojeném království byl zkoumán u vzorku 3 000 dětí v předškolním věku vliv různých zařízení předškolní péče a vzdělávání včetně veřejného systému mateřských škol a přípravků pro děti ve věku 4 až 6 let. Výzkumem byl prokázán pozitivní vliv veřejných předškolních zařízení na přípravu na učení ve škole. Účinky, ačkoliv jejich velikost s časem klesá, zůstávají patrné ještě dlouho v průběhu docházky do primární školy. Výzkumy provedené ve Francii prokázaly, že docházka do předškolních zařízení, které jsou součástí celostátního systému předškolního vzdělávání (*école maternelle*), snižuje počet žáků pocházejících z rodin s nízkými příjmy a z rodin přistěhovaleckých, kteří v primární škole opakují ročník, o 9 % na konečných 17%.²³

²² PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 84.

²³ *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Luxembourg: Publications Office, 2009, s. 24.

Podle sdělení Evropské komise²⁴ předškolní vzdělávání představuje fázi, ve které lze nejúčinněji ovlivnit rozvoj dítěte a pomoci dětem, které pocházejí ze znevýhodněných prostředí. Chudoba a nefunkční rodinné zázemí velice úzce souvisejí se špatnými studijními výsledky. Značné rozdíly existují v kognitivním, sociálním a emočním vývoji již mezi tříletými dětmi z bohatých rodin a dětmi z chudých rodin. Pokud není tento problém řešen do pěti let věku dítěte, pak se tyto nůžky dále rozevírají. Zvláštní přínosnost pak předškolní vzdělávání má pro sociálně znevýhodněné děti a jejich rodiny, včetně dětí z rodin migrantů a příslušníky menšin. Předškolní vzdělávání a péče v raném věku může pomoci s řešením problémů ve vzdělávání a výchově s dlouhodobějším účinkem a hospodárnějším způsobem, než opatření učiněná v pozdějším věku.

Jak vyplývá z historických souvislostí, původním posláním předškolních institucí bylo jejich *sociálně-pečovateľské* poslání, jejíž hlavní funkcí bylo zastoupení péče rodinné. Teprve v souvislosti s novými poznatky ve 20. století o důležitosti prvních roků života a možnostech pozitivně ovlivnit počáteční vývoj dítěte, který dává základy celému dalšímu životu a jakémukoliv dalšímu učení, převládlo poslání *výchovně-vzdělávací*. U předškolního vzdělávání tedy bude pojednáváno pouze o jeho institucionalizované formě. Institucionální předškolní vzdělávání doplňuje rodinnou výchovu a pomáhá zajistit dítěti dostatečně podnětné prostředí k jeho všestrannému rozvoji. Obsah a forma předškolního vzdělávání je adekvátní specifčnosti vývoje dítěte v období předškolního věku.

1.2.1 Období předškolního věku

Období předškolního věku bývá nejčastěji uváděno jako rozmezí mezi třetím a šestým rokem věku dítěte. Je pro něj charakteristické novým sociálním zařazením dítěte a to vstupem do mateřské školy mezi třetím a čtvrtým rokem počínaje a nástupem do základní školy po dovršení šestého roku konče. Pro toto období jsou typické změny tělesné konstituce dítěte. Z hlediska vývoje dítěte jsou nejpodstatnějšími vývoj motoriky, vývoj poznávacích procesů a emocionální a sociální vývoj.²⁵

²⁴ Sdělení Evropské komise KOM (2011) 66. *Kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče: nejlepší start do života pro všechny naše děti.*

²⁵ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 68.

V předškolním období se mění pohybové funkce dítěte, dochází zejména k rozvoji *motoriky*. Zdokonaluje se hrubá motorika, chůze a další přemísťovací pohyby se zdokonalují. Koncem tohoto období je dítě schopno zvládat činnosti vyžadující složitou pohybovou koordinaci jako je jízda na kole, lyžování či plavání. Rozvoj jemné motoriky zahrnuje manuální zručnost, manipulaci s tužkou, nůžkami, jíst příborem, apod. Po čtvrtém roce se projevuje převaha jedné ruky.

Dále dochází k rozvoji poznávacích procesů. *Vnímání* je celistvé, dítě nevyčleňuje podstatné části předmětů. Dítě vnímá předměty upoutávající pozornost a zejména předměty mající vztah k činnosti. V oblasti barevného vidění dítě začíná rozlišovat doplňkové barvy jako růžovou, oranžovou či fialovou. V oblasti sluchového vnímání je dítě schopno rozeznávat zvuky různých zdrojů (zvuk aut, zpěv ptáků). Dochází k zpřesňování čichového chuťového vnímání. Vnímání dítěte je aktivní, to znamená, že je spojeno s aktivní činností a experimentováním. Nepřesné je zatím vnímání prostoru a času.²⁶

Během předškolního období se podstatně zdokonalí řeč. Dochází ke změnám ve stavbě vět, věty jsou složitější. Vyrůstá také zájem o mluvenou řeč. Tříleté a čtyřleté děti už vydrží naslouchat krátkým povídkám. Dítě se učí stále nové říkanky, jejich počet se zvyšuje. Na vývoj řeči se váže růst poznatků o sobě a svém okolí. Rostou jeho znalosti o světě věcí a lidí.

Koncem předškolního období se začínají projevovat dvě výrazné tendence. Jednak dítě začíná vyrůstat z rámce rodiny, domov už mu nestačí a nachází nové vztahy k dějům probíhajícím mimo známé rodinné prostředí. Jednak se u dítěte začíná ohlašovat potřeba lidské činnosti – práce. Přibližně ve čtyřech letech dítě rádo pomáhá v drobných a krátkých domácích pracích.²⁷

V průběhu předškolního období se začínají rozvíjet vyšší city, zejména city sociální, intelektuální, estetické a etické. Sociální city se rozvíjejí jednak k vrstevníkům a jednak k dospělým. Na počátku dominují vztahy k dospělým jako láska k rodičům, sympatie nebo nesympatie ke známým. Ve vztazích k vrstevníkům narůstá potřeba kontaktů, partnerů ke hře. Dítě si vytváří citový vztah i k sobě samému. City intelektuální zahrnují kladné

²⁶ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 69.

²⁷ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, s. 85-86.

emoce, které se projevují radostí z poznávání, při získávání nových zkušeností. Estetické city umožňují vnímat krásné pocity, rozvíjejí se při vnímání hudby, u pohádek, při výtvarných činnostech, dítě prožívá příjemné citové stavy u něčeho, co považuje za hezké. S rozvojem etického citění dítě začíná chápat, co je dobré a co ne, co se smí a nesmí. Dítě bývá uspokojováno pochvalou, naopak při pokárání může pociťovat pocit viny. Rozvíjení vyšších citů má vliv zejména vzor dospělého.²⁸

Socializace dítěte patří k významným procesům, u nichž předškolní výchova sehrává pozitivní roli. Proces socializace znamená určité začleňování do společnosti, přičemž směřuje k osvojení hodnot společnosti, přijetí sociálních norem, pravidel a vzorců chování a učení se sociálním rolím. Socializaci dítěte podněcují zejména rodiče a ostatní členové rodiny, ale významnou roli zde hrají i ostatní děti.²⁹ Hlavní aktivitou, ve které probíhá proces socializace u dětí, je hra. Hra odráží vztahy mezi dítětem a jeho životním prostředím. Hra je považována za základní psychickou potřebu dítěte.³⁰

1.2.2 Cíle předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání má usnadňovat jeho další životní a vzdělávací cestu. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání uvádí, že úkolem předškolního vzdělávání je „*rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.*“³¹

Školský zákon³² cíle předškolního vzdělávání obdobně „*Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot*

²⁸ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 71.

²⁹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, s. 91.

³⁰ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 72.

³¹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wpcontent/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

³² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „školský zákon“).

a mezilidských vztahů. “ Školský zákon staví předškolní vzdělávání jako základní předpoklad pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání dále napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a také poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Úkolem předškolního vzdělávání však není vyrovnat výkony dětí, ale srovnat jejich *vzdělávací šance*. Předškolní vzdělávání tedy neusiluje o vyrovnání přirozených osobnostních rozdílů dětí a rozdílů v jejich individuálních výkonech. Vzdělávací šance, za které lze považovat předpoklady pro pokračování ve vzdělání, znamená u dětí rozvoj jejich individuálních rozvojových možností v takové maximálně možné míře, která je pro dítě individuálně dosažitelná.

Podle Opravilové³³ je nejobecnějším cílem předškolní výchovy dovedení dítěte k tomu, aby na základě optimálního rozvoje svých individuálních předpokladů získalo základy klíčových, pro život důležitých kompetencí. Hlavním cílem je pomoc emocionálnímu a sociálnímu rozvoji a přizpůsobení dítěte, podpora vztahu k poznávání a učení a poskytnutí podmínek k samostatnému učení a poznávání okolního světa, dále příprava v oblasti komunikací dovedností a myšlení a konečně pěstování a rozvoj individuálního vyjádření a tvořivých schopností.

Před vstupem do základní školy musí dítě disponovat základními dovednostmi. Tyto dovednosti jsou ve formě dokumentu Konkretizované očekávané výstupy³⁴, které tvoří přílohu Rámcového vzdělávacího programu, shrnuty do deseti oblastí, které by mělo dítě předškolního věku ovládat, aby mohlo bez vážnějších problémů vstoupit do základní školy. Jednou z oblastí je např. dostatečná fyzická a pohybová vyspělost dítěte, vědomé ovládnutí svého těla a samostatná sebeobsluha (oblékání, rozepínání a zapínání zipu, knoflíků, zavazování tkaniček, samostatnost při jídle, apod.). Další oblastí je zvládnutí přiměřených jazykových, řečových a komunikativních dovedností (porozumění většině slov, schopnost mluvit ve větách, přiměřená slovní zásoba). Předškolní vzdělávání se tak stává určitým nezbytným předstupněm pro vstup do základního vzdělávání.

³³ OPRAVILOVÁ, Eva. In. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana; PUPALA, Branislav (eds.). *Předškolní a primární pedagogika – Předškolní a elementární pedagogika*. 2. vydání. Praha: Portál, 2010. s. 138.

³⁴ *Konkretizované očekávané výstupy*. [online]. Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2012. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>.

1.2.3 Funkce současné mateřské školy

Podle Šmelové³⁵ současná mateřská škola plní funkci pečovatelskou, vzdělávací, socializační, integrační a personalizační. Pečovatelská funkce spočívá v zajištění odborné péče dětem předškolního věku a jejich vedení k péči o své vlastní zdraví. Funkce vzdělávací vyjadřuje, že mateřská škola poskytuje vzdělání, v jehož rámci probíhá rozvoje dítěte, jeho učení a poznávání, čímž jsou vytvářeny předpoklady pro pokračování ve vzdělávání s podporou individuálních rozvojových možností dětí. Funkce socializační vyjadřuje skutečnost, že mateřská škola doplňuje rodinnou výchovu a v návaznosti na to je druhotným činitelem socializace dítěte, kde si děti osvojují hodnoty dané společností. Funkce integrační vyjadřuje, že mateřská škola se podílí na vytváření základů klíčových kompetencí, čímž vytváří předpoklady pro celoživotní vzdělávání a snazší uplatnitelnost ve společnosti. Funkce personalizační představuje podporu individuality každého dítěte, získání jeho osobní samostatnosti a schopnosti projevit se ve svém okolí jako samostatná osobnost.

1.3 Zaměření předškolního vzdělávání

V pedagogice se projevují celkem tři základní směry zaměření výchovy, mezi které se řadí zaměření *sociocentrické*, zaměření *pedocentrické* a *osobnostně orientované* zaměření. *Sociocentrické* zaměření odráží zájem společnosti a potřeby instituce. Vychovává dítě s důrazem na to, co společnost považuje v dané situaci pro jeho adaptaci a socializaci za potřebné. Těžištěm působení předškolní instituce je příprava na školu. Společenské zájmy mohou převážet tak, že určují filozofické nazírání a hodnotový systém. Převažuje jednostranné určování cílů výchovy společností. V sociocentrickém přístupu je sice patrný výrazný prvek promyšlenosti, návaznosti, pevného řádu, nicméně v něm převažuje necitlivost k dítěti a jeho potřebám.³⁶

Opakem sociocentrického zaměření je zaměření *pedocentrické*, které navazuje na rousseauovské pojetí přirozené výchovy. Vývoj dítěte se považuje za předem určený a naprogramovaný, proto účinek výchovy zajišťuje dodržování postupu, který je v souladu s vnitřními zákonitostmi. Výchova tedy pouze zajišťuje podmínky pro to, aby vývojové

³⁵ ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn. Teorie a praxe II.* 1. vydání. Olomouc: Palackého univerzita, 2006, s. 119.

³⁶ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana; PUPALA, Branislav (eds.). *Předškolní a primární pedagogika – Předškolní a elementární pedagogika.* 2. Vydání. Praha: Portál, 2010. s. 128.

etapy probíhaly bezkonfliktně, je kladen důraz na přirozenost, spontaneitu a relativní volnost v obsahu i metodách výchovného působení. Určitým nebezpečím je přílišná důvěra v potenciality dítěte spočívající v narušení rovnováhy vzájemného vztahu zrání a učení, která může vést k jednostrannému zatěžování a voluntaristické interpretaci svobody.³⁷

Osobnostně zaměřená výchova se snaží překonat nebezpečí jednostrannosti a porušení rovnováhy hledisek rozvoje osobnosti ze sociální i individuální pozice. Je určitým konvergentním směrem ve vztahu k sociocentrickému a pedocentrickému zaměření. V rámci osobnostně orientované výchovy se výchovné a vzdělávací působení využívá demokraticky spolupracující a sociálně-komunikativní strategie. Direktivní vedení a manipulace je nahrazena důvěrou k otevřeným možnostem a schopnostem vnitřního posilování vývojových předpokladů jedincem samým. Vede dítě k samostatnému projevu a dává dostatečný sociální, duchovní i věcný prostor jeho vyjádření. Osobnostně orientovaná výchova zajišťuje rovnováhu mezi svobodným rozvojem osobnosti a lidské jedinečnosti každého dítěte a nezbytně žádoucí mírou omezování, kterou nese výchova ve formálně vytvořené sociální skupině. Opouští myšlenku, že činnost pedagoga spočívá ve „tvarování dítěte, ale umožňuje dítěti uplatňovat vlastní mnohostrannou aktivitu, dává příležitost dítěti se projevovat a spolurozhodovat, souhlasit i oponovat.³⁸ V současnosti je předškolní vzdělávání v České republice zaměřeno právě na osobnostně orientovanou výchovu.

³⁷ Tamtéž, s. 130.

³⁸ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana; PUPALA, Branislav (eds.). *Předškolní a primární pedagogika – Předškolní a elementární pedagogika*. 2. Vydání. Praha: Portál, 2010, s. 131-133.

2 REALIZACE PŘÍSTUPU K PŘEDŠKOLNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ

2.1 Předškolní vzdělávání v České republice

2.1.1 Právní úprava

V případě předškolního vzdělávání nelze hovořit v kontextu práva na vzdělání. Na ústavní úrovni je zaručeno pouze právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách.³⁹ Na zákonné úrovni je právní úprava předškolního vzdělávání obsažena ve školském zákoně. Školský zákon deklaruje vzdělání za veřejnou službu⁴⁰, což je třeba vztáhnout i na předškolní vzdělávání. Nicméně ani zákonné úrovni právo na předškolní vzdělávání v pozitivním smyslu, čili povinnost státu předškolní vzdělávání zajistit, není zakotveno. Školský zákon obsahuje pouze vágní ustanovení deklaratorního charakteru, že „*Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let.*“. Toto ustanovení nemá normativní rozměr, v žádném případě nevypovídá o (ne)nárokovosti vzdělání. Z ustanovení není zřejmé, od jakého věku je nejdříve možné přijmout dítě k předškolnímu vzdělávání, ani do jakého maximálního věku lze tak učinit.

Kritizovanou je právě absence pozitivního vyjádření práva na bezplatné předškolní vzdělávání. V této souvislosti se lze plně ztotožnit s názorem E. Opravilové⁴¹, že vzhledem k významu počáteční etapy života jedince hovoří ve prospěch systematické předškolní výchovy a vzdělávání, by účast na předškolním vzdělávání měla být deklarována jako státem uznané právo.

Paradoxní je však skutečnost, že na předškolní vzdělávání není právní nárok, ale školský zákon jej deklaruje jako veřejnou službu. Ačkoliv je veřejná služba neurčitým pojmem, lze ho považovat za pojem podřaditelný pod pojem veřejný statek. Definiční vlastností veřejného statku, resp. veřejné služby je především tzv. *nerivalita* a *nevyloučitelnost* spotřeby.⁴² Nerivalita vyjadřuje skutečnost, že spotřeba služby jednou osobou nesnižuje dostupnost služby jinému, nevyloučitelnost pak, že není možné jednotlivce z využívání

³⁹ Článek 33 odst. 2 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁴⁰ § 2 odst. 3 školského zákona.

⁴¹ OPRAVILOVÁ, Eva. In. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana; PUPALA, Branislav (eds.). *Předškolní a primární pedagogika – Preškolská a elementárna pedagogika*. 2. Vydání. Praha: Portál, 2010. s. 124.

⁴² Viz STRECKOVÁ, Yvonne; MALÝ, Ivan. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 1998. s. 44.

služby vyloučit. Samuelson⁴³ považuje veřejný statek (public good) za komoditu, z níž mají mít všichni lidé (v celé zemi nebo v nějakém městě) stejný prospěch, přičemž prospěch z daného statku je nedělitelný a lidé nemohou být vyloučeni z jeho požívání. Nicméně je zřejmé, že v případě překročení kapacity mateřské školy dochází k rivalitě mezi zájemci ze stran dětí. Při využívání privátních předškolních zařízení, které rovněž podléhají regulaci dle školského zákona, pak dochází k vylučování ze spotřeby, a to formou cenového mechanismu.

2.1.2 Systém předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání školský zákon zařazuje do systému vzdělávání. Mateřské školy lze rozdělit na *veřejné* a *soukromé*. Za veřejné se považují mateřské školy zřízené státem, obcí, krajem nebo svazkem obcí. Za soukromé pak mateřské školy zřízené církevními právníky osobami či jinými právníky osobami, jejichž předmětem činnosti je poskytování vzdělávání nebo školských služeb podle školského zákona.

Společným znakem veřejných a soukromých mateřských škol je to, že podléhají shodně regulaci školským zákonem. Veřejné mateřské školy jsou financovány buď ze státního rozpočtu, nebo rozpočtů územních samosprávných celků. Soukromé mateřské školy jsou financovány jednak ze školného a jednak z dotací⁴⁴ ze státního rozpočtu prostřednictvím krajů, která je však určena na financování neinvestičních výdajů souvisejících s výchovou a vzděláváním a na financování běžných provozních neinvestičních výdajů. Veřejné i soukromé mateřské školy jsou evidovány ve školském rejstříku. Pro zápis do rejstříku musí být splněno množství zákonných podmínek, které musí být doloženy podklady.

Mateřská škola, bez ohledu na jejího zřizovatele, je vázána rámcovým vzdělávacím programem a podléhá kontrole České školní inspekce. Rámcový vzdělávací program vymezuje povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. Je závazný pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a závazným základem pro stanovení výše poskytovaných finančních prostředků.

⁴³ SAMUELSON, A., Paul; NORDHAUS, D. William. *Ekonomie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 2. vydání, s. 982.

⁴⁴ Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů.

Dále je třeba poukázat na další instituce, které jsou v České republice zařazovány do kategorie mateřských „školek“. První skupinou jsou soukromé mateřské školy nezapsané do školského rejstříku. Nevztahuje se na ně školský zákon ani zákon o pedagogických pracovnících.⁴⁵ Právní rámec těchto institucí je dán pouze obecně závaznými právními předpisy, zejména živnostenským zákonem⁴⁶, který v příloze č. 4 pod bodem 72 upravuje jako volnou živnost „Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“. Nařízením vlády⁴⁷ je vymezena obsahová náplň této živnosti jako „Výchova dětí nad tři roky věku v předškolních zařízeních, výuka v soukromých školách a zařízeních sloužících odbornému vzdělávání, pokud tato nejsou zařazena do rejstříku škol a školských zařízení.“ Otázkou však je, zda lze taková zařízení považovat za zařízení poskytující předškolní vzdělávání či nikoliv. Zpravidla nesou označení jako „školky“, bez přídomku „mateřské“. Z materiálního hlediska však mohou naplňovat veškeré znaky mateřské školy, ale nemusí splňovat tak přísná kritéria, jako mateřské školky evidované ve školském rejstříku zejména s ohledem na požadavky kvalifikace pracovníků. Na první pohled se může zdát, že se jedná o určitou formu obcházení zákona, případně legalizaci nevyhovujících zařízení. Jsem názoru, že postavení soukromých mateřských škol nezapsaných do školského rejstříku, jejichž postavení je vymezeno nebo spíše dovozováno z živnostenského zákona a prováděcích předpisů, není ústavně konformní. Jak uvedl Nejvyšší správní soud⁴⁸, vzdělání na jiných než státních školách lze pouze za zákonem stanovených podmínek, neboť je silný veřejný zájem na tom, aby se vzdělání nestalo zcela volným obchodním artiklem. Nejvyšší správní soud dále konstatoval, že právo na „vzdělání na zákonné úrovni rozvíjí a zajišťuje školský zákon“ a že „školský zákon neobsahuje žádné

⁴⁵ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ Nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ Z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 27.7.2011, číslo jednací 1 As 53/2011: „Článek 33 odst. 3 Listiny dále stanoví, že zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu. Listina tedy neponechává širokou autonomii vůle stran k libovolnému ujednání o obsahu a způsobu vzdělání, nýbrž aprobuje stanovení zákonných podmínek pro vzdělávání na jiných než státních školách. Z této konstrukce je patrný silný veřejný zájem na tom, aby se vzdělání nestalo zcela volným obchodním artiklem. Ústavodárce si byl zjevně vědom nejenom výhod, které připuštění soukromých subjektů do sféry školství přináší (zejména přísun peněz a s ním spojené lepší materiální zázemí škol, spojení se zahraničím, zvyšování počtu škol, a tím i konkurence a kvality výuky, rozšiřování oborů výuky, zavádění nových metod výuky, u škol zřizovaných zaměstnavateli pak lepší uplatnění absolventů na trhu práce apod.), ale i potenciálního nebezpečí, které by při absolutně volné realizaci vzdělání na nestátních školách mohlo vzniknout (rozdíly ve znalostech absolventů, devalvace úrovně vzdělání, zneužívání silnějšího postavení školy ve vztahu škola-žák, špatné hospodaření apod.). Nestátní subjekty rozvíjející svou aktivitu v oblasti vzdělávání tedy musí být připraveny akceptovat výraznější právní regulaci a dodržovat náročnější zákonné podmínky než je tomu v oblastech jiných.“

ustanovení, které by školy či školská zařízení zřízená některými typy zřizovatelů vyjímalo z působnosti části či celého školského zákona, nebo které by těmto subjektům umožňovalo přijmout odchylnou úpravu.“ Domnívám se, že vzdělávat děti nad tři roky věku lze tedy pouze v zařízeních, jež splňují podmínky stanovené školským zákonem. Uvedený závěr lze opřít také o příměru, kdy lékařské služby, vzhledem k nedostatku zdravotnických zařízení, by byly poskytovány osobami bez lékařského vzdělání a nespĺňujícími kritéria pro výkon lékařského povolání. Obdobně jako by právní služby poskytovaly jiné osoby, než advokáti. Stát zde hřeší na nedostatek volných kapacit předškolních institucí v některých regionech a je pro něj lepší, když je potřeba umístování dětí do předškolních institucí, byť ne zcela v souladu se zákonem, alespoň nějakým způsobem uspokojována a zajišťována.

Mezi další instituce předškolního vzdělávání jsou zařazovány dětské skupiny. Zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů (dále jen „zákon o dětských skupinách“), došlo k právnímu zakotvení nové instituce, dětské skupiny. Zákon nezavádí pojem vzdělávání, ale pojem péče o dítě, který zahrnuje činnost spočívající v pravidelné péči o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky, která je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a která je zaměřena na zajištění potřeb dítěte a na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte. Záměrem zřizování dětských skupin bylo vytvoření systému péče o děti v případech, kdy dítě není přijato do běžné mateřské školy a kdy rodiče si soukromou mateřskou školu z finančních důvodů dovolit nemohou. Zřízení dětské skupiny není tak náročné z hlediska splnění přísných kritérií stanovených pro školy mateřské. Opět lze i na dětské skupiny nahlížet jako na určitou formu legalizace nevyhovujícího stavu, kdy nelze zajistit splnění podmínek nezbytných pro zřízení mateřské školy dle školského zákona. Stát zde nevyhovující stav zhojí, namísto aby vytvořil podmínky pro zřizování nových mateřských škol, dodatečným schválením nových institucí, které existují vedle stávajících institucí, ale u nichž nejsou tak přísná kritéria pro jejich provoz a fungování.

Na druhou stranu zákon o ochraně veřejného zdraví počítá s přísnými hygienickými požadavky na prostory a provoz jak předškolních zařízení zapsaných do školského rejstříku, tak i soukromých mateřských škol v režimu živnostenského zákona a dětských skupin.⁴⁹

⁴⁹ § 7 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“): „Školy a školská zařízení zapsaná do školského rejstříku, a dále zařízení sociálně výchovné činnosti a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jsou povinny zajistit, aby byly splněny hygienické požadavky upravené prováděcím právním předpisem na prostorové podmínky,

Živnostenský zákon stanoví zvláštní požadavky provozování živnosti pouze osobami splňujícími požadavky odborné způsobilosti u živnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“⁵⁰, které však nejsou srovnatelné s požadavky na odbornou kvalifikaci učitelů mateřské školy.⁵¹ Požadavky na odbornou způsobilost pro péči o dítě nad 3 roky, případně pro volnou živnost „Mimoškolní výchova a vzdělávání“ živnostenský zákon nestanoví. Zákon o dětských skupinách stanoví odbornou způsobilost pečující osoby obdobně jako živnostenský zákon.⁵²

Soukromé mateřské školy nezapsané do školského rejstříku a dětské skupiny nejsou dle mého názoru správnou cestou k zajištění rovného přístupu k předškolnímu vzdělávání a v konečném důsledku také k uplatňování rovných příležitostí. Jsou však přirozenou reakcí na nedostatečný přístup k předškolnímu vzdělávání v mateřských školách zapsaných ve školském rejstříku, jejichž posláním je vzdělání a výchova. Důvodem může být určité marginalizování výchovně-vzdělávací funkce mateřských škol a vyzdvihování funkce sociálně-pečovateľské. Lze vysledovat určité zkreslování pohledu na výchovu a vzdělávání předškolních dětí jako na pouhou péči o děti v materiálním smyslu. Vyjdeme-li z tvrzení Katzové⁵³, že smyslem mateřských škol je poskytovat dětem vzdělání, které je nedílnou součástí celého vzdělávacího systému, nikoliv jen hlídání a péče, pak musíme nutně dojít k závěru, že dětské skupiny a zčásti také soukromé mateřské školy nezapsané do školského rejstříku nelze podřazovat pod instituce zajišťující předškolní vzdělávání. Pod takové lze zařazovat pouze instituce podléhající regulaci školským zákonem.

Instituce nepodléhající regulaci školským zákonem nelze zařazovat do systému vzdělávání tak, jak jej předvídá školský zákon. Jedná se o tedy o instituce mimo stávající koncepci vzdělávání. Takové instituce nejsou vázány Rámcovým vzdělávacím programem a ani nepodléhají kontrole ze strany České školní inspekce.⁵⁴

vybavení, provoz, osvětlení, vytápění, mikroklimatické podmínky, zásobování vodou, úklid a nakládání s prádlem. Povinnost uvedenou ve větě první má i osoba provozující živnost péče o dítě do 3 let věku v denním režimu a osoba provozující živnost výchova a mimoškolní vzdělávání, je-li živnost provozována v provozovně, a dále poskytovatel služby péče o dítě v dětské skupině, pokud se jedná o dětskou skupinu nad 12 dětí.“

⁵⁰ Příloha 5 živnostenského zákona.

⁵¹ § 6 odst. 1 a 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² § 5 odst. 5 zákona o dětských skupinách.

⁵³ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008. s. 176.

⁵⁴ § 174 odst. 2 školského zákona.

Je však žádoucí, aby vedle předškolních zařízení zapsaných v rejstříku školských zařízení existovaly současně také alternativní zařízení poskytující předškolní vzdělání a péči o děti předškolního věku. Nicméně je zřejmé, že existence alternativní zařízení ve velké míře doplňuje nedostatek volných míst ve veřejných předškolních zařízeních.

2.1.3 Přístup k předškolnímu vzdělávání

Předškolní vzdělávání se realizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let.⁵⁵ Jak již bylo uvedeno, ani poslední rok předškolního vzdělávání není povinný, ředitel mateřské školy má však povinnost přednostně přijmout děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Pokud nelze takové dítě z kapacitních důvodů přijmout, je povinna obec, v níž má dítě místo trvalého pobytu, zajistit zařazení dítěte do jiné mateřské školy.⁵⁶

Přístup k předškolnímu vzdělávání se realizuje prostřednictvím přijímacího řízení. O přijetí do mateřské školy rozhoduje její ředitel. Rozhodování o přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání je rozhodováním o právech a povinnostech v oblasti veřejné správy, jedná se tedy o speciální druh správního řízení.⁵⁷ Přijímání dětí nejprve předchází stanovení termínu přijímacího řízení ředitelem mateřské školy po dohodě se zřizovatelem. Při výběru termínu bývá zohledňováno plynutí zákonných a dalších lhůt (např. odvolací lhůty, lhůty pro rozhodnutí o odvolání, doručovací lhůty, apod.). Určený termín, místo a datum pro podání žádosti o přijetí dětí od následujícího školního roku zveřejňuje ředitel mateřské školy v místě způsobem obvyklým, např. prostřednictvím internetových stránek mateřské školy, letáků, apod. Zároveň se uveřejňují kritéria, podle kterých budou děti přijímány k předškolnímu vzdělávání. Ačkoliv zákon však výslovně nestanoví povinnost zveřejňovat tato kritéria, je považováno za vhodné zveřejnit kritéria současně s určením termínu přijímání dětí.⁵⁸ Nejvyšší správní soud se ve věci přijímání dětí do předškolních vzdělávacích zařízení vyjádřil tak, že podmínky musí být určeny předem a musí vycházet z principu rovnosti

⁵⁵ § 34 odst. 1 školského zákona.

⁵⁶ § 34 odst. 4 školského zákona.

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2.5.2012, číslo jednací 1 As 35/2012.

⁵⁸ ŠTĚPÁNKOVÁ, Lucie. In. SYSLOVÁ, Zora a kol. *Jak úspěšně řídit mateřskou školu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 100.

příležitostí a že přístup do systému vzdělávání by měl být v souladu s principem transparentnosti.⁵⁹

Prvním a jediným zákonným kritériem je přijetí dětí, kterým bude 6 let do 31. srpna následujícího školního roku a děti s odkladem školní docházky. Určení dalších kritérií je v pravomoci ředitele.⁶⁰ Modelový příklad dalších kritérií, včetně bodového ohodnocení stanovil Veřejný ochránce práv a bude o nich dále pojednáno v kapitole věnující se zásadě rovných příležitostí.⁶¹ V krátkosti lze zmínit kritéria, která jsou předmětem posuzování v přijímacím řízení, jako trvalý pobyt, zaměstnanost rodičů, zdravotní způsobilost či zvýhodnění sourozence již přijatého dítěte.

2.1.4 Typy mateřských škol dle vzdělávacích programů

Mezi typy mateřských škol dle vzdělávacích programů se řadí církevní mateřské školy, lesní mateřské školy, Montessori mateřské školy, Daltonské mateřské školy, Waldorfské mateřské školy, mateřské školy Začít spolu – Step by Step, mateřské školy podporující zdraví.⁶²

Církevní mateřské školy se snaží zábavnou formou seznamovat děti se základními náboženskými fakty. Jsou zřizovány registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi a podléhají zápisu do školského rejstříku.

⁵⁹ Z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 2.5.2012, číslo jednací 1 As 35/2012: „Mezi demokratické principy (principy rovnosti a zákazu diskriminace a neodůvodněně nerovného zacházení jako esenciální zásady materiálního právního státu), jistě patří i fundamentální zásady správního řízení, jako nutnost zohlednit při rozhodování konkrétní okolnosti daného případu a dbát na to, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly, přičemž tyto zásady nacházejí svůj výraz právě v odůvodnění rozhodnutí. Podmínky přijímání do předškolních vzdělávacích zařízení musí být proto určeny předem a musí vycházet z principu rovnosti příležitostí. Přístup do zmíněného systému vzdělávání by měl být především v souladu s principem transparentnosti, který v širším smyslu vyjadřuje, že postupy při rozhodování jsou srozumitelné a otevřené, dle předem stanovených kritérií. Kromě zákonem určeného kritéria přednostního přijetí dětí předškolního věku, si lze jako další kritérium představit např. přednostní přijetí starších dětí, zaměření na vzdělávání dětí v určité oblasti, teritoriální hledisko dle bydliště dítěte, sociální hledisko apod.; takto stanovená a zvolená kritéria jsou zcela na vůli a rozhodnutí jednotlivých předškolních vzdělávacích zařízení, musí být transparentní a založena na demokratických principech.“

⁶⁰ SYSLOVÁ, Zora a kol. *Jak úspěšně řídit mateřskou školu*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, s. 100.

⁶¹ Veřejný ochránce práv. *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práv na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání*. [online]. 2012 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-skolky-2012.pdf

⁶² KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 87.

Lesní mateřské školy nejsou dosud legislativně upraveny, nicméně se v blízké budoucnosti očekává jejich právní zakotvení. Dosud jsou nabízeny pouze formou dětských klubů. Jejich charakteristickým znakem je její provoz v prostředí přírody za každého počasí. Hlavním rozdílem lesních mateřských škol oproti mateřským školám hlavního proudu je, že děti tráví společně s pedagogy celý den ve volné přírodě. Pouze při extrémním počasí se omezuje pobyt venku a využívá se např. chata, tee-pee, jurta, maringotka, apod.

Montessori mateřské školy patří mezi alternativní mateřské školy a nesou název po italské lékařce Marii Montessoriové, která rozvinula reformní pedagogické hnutí zejména v oblasti předškolní výchovy. Mateřská škola se má přizpůsobovat potřebám dítěte. Základním principem je, že dítě si může samo zvolit činnost, které se bude věnovat, ale nesmí tím rušit ostatní. Převládá orientace na dítě. Vychází z předpokladu, že každé dítě má v sobě zakódovaný plán vlastního vývoje i síly a tento rozvoj uskutečňuje za předpokladu existence podnětného prostředí.

Daltonské mateřské školy vychází z tzv. daltonského plánu, kdy studium je založeno na samoučení podle vlastního programu a na zrušení tříd podle věku. Daltonský plán se uplatňuje na všech typech škol, nejen mateřských. Každý jednotlivý předmět ve výuce má zřízenou odbornou pracovnu a laboratoře. Hlavním činitelem v procesu učení je osobní zkušenost na základě samostatné činnosti dítěte. Daltonský plán uplatňuje tři základní principy a to svobodu a odpovědnost, samostatnost a spolupráci.⁶³

Waldorfské mateřské školy jsou založeny na reformní pedagogické koncepci, jejímž základem je antroposofie. Pracuje se s fyzickou, duševní a duchovní realitou. Ačkoliv se hlásí ke křesťanství, byl systém vytvořen na základě přírodně-filozofických názorů W. Goetheho, mystiky orientálních systémů a okultismu. Škola má být organizována jako svobodná instituce, která má rozvíjet nadání a tvůrčí duševní a duchovní život. Kromě rozvoje intelektu je důraz kladen také na rozvoj citů, estetických postojů a pracovních návyků. Děti si osvojují běžné práce jako např. vaření, praní, uklízení. Často se pracuje s přírodními materiály. Velký význam je kladen na vnímání přírody.⁶⁴

Mateřské školy Step by Step aplikují vzdělávací program *Začít spolu*, který zdůrazňuje individuální přístup k dítěti s prioritou osobního rozvoje a respekt k vývojovým možnostem

⁶³ PAVLOVSKÁ, Marie, Zora SYSLOVÁ a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Dějiny předškolní pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 50-51.

⁶⁴ Tamtéž, s. 49.

dítěte. Je zdůrazňován nepopiratelný význam podnětného prostředí, kdy dochází ke specifickému členění tříd do center aktivit. Významnou roli v programu *Začít spolu* hraje učitel a jeho úloha spočívá v požadavku vytvořit stimulující prostředí pro učení. Zvláštním požadavkem je vytvoření prostředí, které by bylo pedagogicky inspirativní, vlídné, bezpečné, orientované na dítě. Program *Začít spolu* má humanistickou orientaci, protože ve všech ohledech akceptuje individualitu dítěte a výchovu. Vzdělávání je chápáno jako pomoc dítěti v jeho rozvoji a růstu. Program *Začít spolu* také prosazuje myšlenky inkluze dětí se speciálními potřebami a to jak zdravotně postižené, tak rovněž nadané děti.

2.2 Předškolní vzdělávání v zahraničí

Předškolní vzdělávání je v různých zemích koncipováno různými způsoby. Při hodnocení jednotlivých systémů předškolního vzdělávání nelze mezi jednotlivými zeměmi objektivně srovnávat, aniž by byly brány v potaz rozdílné socioekonomické ukazatele a rodinné poměry.

Všechny evropské země mají bez výjimky zavedeny některou formu veřejně dotovaného vzdělávání a péče pro děti před zahájením povinné školní docházky. Rozdíly jsou dány organizačními formami a kompetencemi úřadů a věku, od kterého mohou děti takové služby využívat. V Evropě se obecně vyskytují dva hlavní organizační modely služeb vzdělávání a péče v raném dětství. Prvním modelem je model *integrováný*, v jehož rámci je péče o malé děti poskytována v jednotné struktuře pro všechny děti předškolního věku bez ohledu na věkovou kategorii. Druhým modelem jsou *zařízení členěná dle věku* dítěte, zpravidla do 3 let a od 3 do 6 let věku dítěte. V severských zemích, v Lotyšsku a ve Slovinsku jsou služby předškolního vzdělávání a péče v raném dětství zajišťovány pouze prostřednictvím integrovaného modelu.⁶⁵

V zemích, ve kterých jsou provozována integrovaná zařízení, je plně uznáváno všeobecné právo na vzdělávání a péči od nejútlejšího věku. Ve Finsku vzniká nárok na denní péči od konce mateřské nebo rodičovské dovolené. Od roku 2015 je ve Finsku povinné předškolní vzdělávání v posledním roce před vstupem do základního vzdělávání. Obec je odpovědná za zabezpečení místa v předškolním zařízení. Služby se přizpůsobují potřebám rodičů

⁶⁵ *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Luxembourg: Publications Office, 2009, s. 75.

s ohledem na charakter jejich zaměstnání (např. péče ve večerních hodinách a o víkendech). Ve Švédsku musí také obecní úřady zajistit předškolní vzdělávání a péči všem dětem od 1 roku věku až do zahájení povinné školní docházky.⁶⁶ Ve Švédsku a Finsku se na rozdíl od České republiky žádosti o umístění dítěte do předškolního zařízení podávají přímo obecním úřadům.

V Nizozemsku začíná předškolní docházka ve 4 letech a od 5 let věku dítěte je povinná. Od roku 1985 jsou mateřské školy integrovány do systému základního vzdělávání.⁶⁷

Zvláštní opatření v systému předškolního vzdělávání má Lichtenštejnsko. Docházka do mateřské školy je dobrovolná a bezplatná, ale pouze pro děti s jiným mateřským jazykem než je němčina druhý rok mateřské školy povinný. Účelem takového opatření je získání dostatečné jazykové podpory, která je nezbytným předpokladem pro další vzdělávání.⁶⁸

V Lucembursku je předškolní vzdělávání integrováno do vzdělávání základního. Od roku 2009 se uskutečňuje jako součást devítileté základní školy, která je rozdělena na čtyři cykly, přičemž předškolní vzdělávání tvoří první cyklus pro děti ve věku 3-5 let. Povinná docházka pro děti od 5 let věku platila již od roku 1976 a od roku 1992 byla rozšířena i na děti od 4 let věku.⁶⁹

⁶⁶ Tamtéž, s. 78.

⁶⁷ *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Luxembourg: Publications Office, 2009, s. 24.

⁶⁸ STRALCZYNSKÁ, LOUDOVÁ, Barbora. Předškolní výchova ve struktuře evropských vzdělávacích systémů na příkladu německy mluvících zemí. In: *Orbis scholae*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 2012, s. 74. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2012/2012_1_05.pdf

⁶⁹ Tamtéž, s. 78.

3 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A ZÁSADA ROVNÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ

Problém zásady rovných příležitostí a předškolního vzdělávání není tak černobílý jak by se na první pohled mohlo zdát. Při mezinárodním srovnání se systém českého předškolního vzdělávání, jeho dostupnost a kapacita výrazně neodlišuje od celé řady vyspělých zemí. Nelze však odhlédnout od specifického sociokulturního prostředí, tradic a zvyklostí v jednotlivých zemích jako je délka rodičovské dovolené, zkrácené pracovní úvazky, průměrná výše příjmů rodičů, náklady na zajištění předškolní péče a výchovy, sociálně vyloučených skupin, apod.

3.1 Rovnost

Rovnost bývá vnímána v různých případech různými způsoby. Rovnost je vždy rovností v nějaké konkrétní věci, v určité problematice. Jelikož je rovnost stěží popsatelnou kategorií, ideálem, existují pokusy o její teoretické rozdělení⁷⁰, a to na:

- rovnost ve formálním smyslu („formální rovnost“)
- rovnost v materiálním smyslu („materiální rovnost“)
- rovnost příležitostí
- rovnost výsledků

3.1.1 Formální rovnost

Formální rovnost je založena na předpokladu, že spravedlivě znamená všem stejně. Respektuje jednotlivce tím, že nečiní mezi nimi rozdíly. Předmětem zájmu formální rovnosti jsou pouze stejní. Formální rovnost je abstraktní kategorií, která nebere v potaz pozadí jednotlivců, sociální původ nebo dynamiku vývoje. Je to rovnost statická, zmražená v čase a prostoru. Omezuje se na rovné zacházení se všemi srovnatelnými jednotlivci v jeden časový okamžik. Nebere však v potaz reálný dopad aplikovaných ustanovení. Pokud je okruh jedinců shledán srovnatelným, je dané ustanovení aplikováno bez ohledu na to, zda

⁷⁰ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. s. 10.

je jeho reálný dopad na jednotlivé jedince či skupiny odlišný. Formální rovnost je tedy pouze rovností *de iure*. Rovnost *de facto*, jež sleduje srovnatelný dopad na situaci jednotlivých jedinců, je mimo její pozornost. Určitým nedostatkem pojetí formální rovnosti je její omezení, aby bylo se všemi zacházeno stejně, ale není specifikováno, co znamená ono „stejně“. Může také znamenat všem stejně špatně, aniž by došlo k porušení principu rovnosti.⁷¹

3.1.2 Materiální rovnost

Rovnost materiální jde nad rámec všem stejně v jednom okamžiku. Situaci posuzuje v její dynamice a kontextu. Nevyjadřuje pouze stejné zacházení v okamžiku distribuce určitého statku (rovnost *de iure*), ale rovněž posouzení dopadu na reálnou situaci jednotlivce (rovnost *de facto*), přičemž tyto dvě fáze následně porovnává. Formálně stejné pravidlo (zákon) může materiálně dopadat na jinak na jinou skupinu jednotlivců. Pokud *de iure* rovné zacházení způsobuje faktickou nerovnost, potom požadavek na materiální rovnost vyžaduje zpětnou korekci právní úpravy. Požadavek rovnosti materiální není abstraktní kategorií spravedlnosti, ale kontextuálním pojmem, který bere v potaz skutečnou situaci jednotlivce, jeho pozadí, vzdělání, schopnosti, možnosti a zejména skutečný dopad, který může nestranné pravidlo mít. Cílem materiální rovnosti je rovnost reálná, nikoliv pouze zákonná.⁷²

3.1.3 Rovnost příležitostí

Rovnost příležitostí se považuje za podskupinu materiální rovnosti. Podstatou této rovnosti je poznání, že skutečné rovnosti nemůže být nikdy dosaženo, pokud mají jednotliví jedinci odlišné startovní pozice. Například děti ze sociálně znevýhodněných menšin se mohou jen obtížně prosadit ve školách v situaci, kdy do základní školy nastupují se špatnou znalostí jazyka, ve kterém výuka probíhá. Cílem rovnosti příležitostí je diagnostikovat rozdíly mezi jednotlivci a následně je postavit na stejnou startovní čáru. Pro dosažení rovnosti je však v tomto případě vyžadována aktivita státu nebo orgánů veřejné moci, zejména v hledání

⁷¹ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. s. 11, 14.

⁷² Tamtéž, s. 17.

možností jak odlišnosti setřít a dát všem stejné startovní šance, nebo tyto šance alespoň přiblížit.⁷³

3.1.4 Rovnost výsledků

Rovnost příležitostí se plynule přelévá v rovnost výsledků. Rovnost výsledků bývá vyjadřována heslem „všem stejně v cíli“. Jako příklad lze uvést zvýhodnění přístupu ke vzdělání příslušníků určité menšiny, jehož dosažení je nezbytným předpokladem ke zlepšení jejich situace na trhu práce, přičemž vzdělání jako statek je distribuován jenom jim. Nejde tedy o rovnost v příležitosti, ale přímo o rovnost výsledku. Rovnost výsledků je tedy přímo provázaná s distribucí statků ve společnosti. Princip rovnosti výsledků do určité míry nahrazuje chybějící redistribuci ve společnosti. Myšlenka rovnosti výsledků se zrodila ve společnostech, jako jsou Spojené státy americké nebo Indie, kde vyšší míra redistribuce prostřednictvím veřejných financí chybí. Redistribuce neznamená pouze peněžita plnění, ale distribuci statků jako vzdělání, pozice ve veřejné správě, politická participace. Rovnost výsledků je určitým protikladem rovnosti formální. Jestliže je formální rovnost založena na abstraktním pojetí rovnosti, individualismu a přísné neutralitě státu a veřejné moci, pak rovnost výsledků bere v potaz konkrétní pozadí jednotlivce, jeho příslušnost k určité skupině a vyžaduje pro danou skupinu celkové výsledky odpovídající zastoupení dané skupiny ve společnosti. Rovnost výsledků je tedy kolektivní rovností, předmětem sledování není jednatel, ale situace určité skupiny. Příslušnost jedince k určité skupině je zpravidla dostatečným důvodem pro shledání nerovnosti, případně presumpce diskriminace. V dané souvislosti hrají důležitou roli statistiky. Rovnost výsledků se tedy neopírá o konkrétní zjištění nerovnosti u konkrétního jednotlivce, ale o celkovou nerovnost na výstupu, „v cíli“. Cílem rovnosti výsledků je rovnoměrnější rozdělení statků ve společnosti bez ohledu na konkrétní případ. Nedostatkem tohoto pojetí rovnosti je, že rovnost výsledků se vztahuje pouze k výstupu a porovnání rovného rozdělení výsledků v cíli, neřeší však příčiny zaostávání či znevýhodnění.⁷⁴

⁷³ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007. s. 19.

⁷⁴ Tamtéž, s. 20, 21.

3.2 Rovná vzdělávací příležitost

Cílem rovné příležitosti je nikoliv smazat rozdíly mezi jednotlivými dětmi, které jsou koneckonců přirozené, ale identifikovat tyto rozdíly a následně je postavit na stejnou startovní čáru, dát jim stejné startovní šance, nebo tyto šance přiblížit. Existuje více přístupů k rovnosti příležitostí ve vzdělávání. Jako zajímavé se jeví pojetí Colemanovo.

Coleman uvažuje v intencích konceptu rovných příležitostí spíše o pozdějším uplatnění dítěte v životě, než jako proces vzdělávání.⁷⁵ Jak uvádí Arneson⁷⁶, formální i skutečnou rovnost příležitostí zahrnuje více než pouhé vyhýbání se diskriminaci. Rovnost vzdělávací příležitosti vyžaduje, aby se dítě mohlo stát a být vědoucí osobností v instrumentálním i hodnotovém významu vzdělání. Přitom jeho nadání, předpoklady, úsilí, zájem, zásluhy nemají i nesmějí být přehlíženy.

Rovnost vzdělávací příležitosti zaměřuje pozornost na výsledky či účinnost veřejného vzdělávání. Výsledky lze hodnotit ve dvou rovinách. V rovině první rovnost vzdělávací příležitosti představují studijní výsledky žáků s podobným nadáním, které podporuje podobné rodinné prostředí. Tito žáci by měli za podobných podmínek a stejných vstupů dosahovat stejných výsledků. V rovině druhé se nevychází z podobnosti, nýbrž z rozdílu prostředí a rozdílu nadání žáků. Rovnost vzdělávací příležitosti je podle Coleman naplněna tehdy, když tito žáci dosáhnou stejných výsledků, ačkoli poskytnuté zdroje jsou rozdílné.⁷⁷

Otázkou je, zda rovná vzdělávací příležitost zahrnuje rovnost zdrojů či vkladů, nebo rovnost vzdělávacích výsledků. Coleman je názoru, že rovnost pojímaná jak ve smyslu zdrojů, tak ve smyslu rovnosti výsledků je příliš slabá pro ústavně právní ochranu.⁷⁸ Slabost rovnosti zdůvodňuje argumentem krajnosti či výjimečnosti. Když jsou zdroje poskytované dítěti nejnižší, rovnost vzdělávací příležitosti se rovná minimálnímu nebo žádnému vzdělávání. Příležitost vzdělání v takovém případě mizí. Takovou krajní situaci je zbytečné podřazovat pod rovnost vzdělávací příležitosti. Rovná vzdělávací příležitost jako rovnost zdrojů odhlíží

⁷⁵ COLEMAN, James. What is Meant by 'an Equal Educational Opportunity' ?. *Oxford Review of Education*. 1975, roč. 75, č. 1, s. 28.

⁷⁶ ARNESON, Richard. Equality of Opportunity. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/equal-opportunity/>

⁷⁷ COLEMAN, James. The Concept of Equality of Educational Opportunity. *Harvard Educational Review*. 1968, roč. 38, č. 1, s. 18-19.

⁷⁸ COLEMAN, James. What is Meant by 'an Equal Educational Opportunity' ?. *Oxford Review of Education*. 1975, roč. 75, č. 1, s. 27.

od výsledků vzdělávacího procesu. Podle Colemana je rovnost vzdělávacích výsledků nedosažitelná bez invazivního zásahu do rodinného prostředí dítěte.⁷⁹

Požadavek rovnosti vzdělávací příležitosti by měl v případě průměrného dítěte účinně zabránit tomu, aby nevýhody rodinného prostředí takové dítě významně nepostihly v dospělosti, a to v zaměstnání nebo jiným způsobem. Vzdělání je výlučně instrumentální a nikoli vnitřní hodnotou. Je zřejmé, že ideál rovné vzdělávací příležitosti nepochází pouze z ideálu politické ekonomie, kdy společenské postavení spojené s výhodami je otevřené všem.⁸⁰ Rovná vzdělávací příležitost se totiž nerovná rovné příležitosti v širším smyslu.

Coleman věří, že koncept „rovné vzdělávací příležitosti“ je mylný a klamný.⁸¹ Mylný je proto, že rovnou vzdělávací příležitost umísťuje dovnitř školní instituce a tudíž zaměřuje pozornost na vzdělávání jako na cíl, než jako na prostředek k dosažení dospělosti. Klamnost konceptu rovné vzdělávací příležitosti spatřuje v tom, že koncept rovné vzdělávací příležitosti (v jiném smyslu než jako pouhé zdroje) je dosažitelný. Coleman nahrazuje rovnou vzdělávací příležitost výrazem *snížení nerovnosti*. Tato formulace označuje skutečnost, že počáteční stav, v němž se dítě nachází na začátku povinné školní docházky, a kontinuální prostředí vně školy, které soutěží o čas dítěte, jsou nerovné. Úkolem školy je snížení nerovných dopadů v dospělosti.⁸²

3.3 Předškolní vzdělávání ve světle zásady rovných příležitostí

Rovné příležitosti v souvislosti s předškolním vzděláváním tak lze uvažovat jednak v kontextu přístupu k samotnému předškolnímu vzdělávání, jednak v kontextu přístupu ke vzdělání základnímu, jež na předškolní navazuje. Obsah rovných příležitostí však nabývá na významu, pokud je zkoumání zaměřeno na děti ze sociálně znevýhodněných

⁷⁹ COLEMAN, James. What is Meant by 'an Equal Educational Opportunity' ?. *Oxford Review of Education*. 1975, roč. 75, č. 1, s. 28..

⁸⁰ ARNESON, Richard. Egalitarianism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/archives/sum2013/entries/egalitarianism/>.

⁸¹ COLEMAN, James. What is Meant by 'an Equal Educational Opportunity' ?. *Oxford Review of Education*. 1975, roč. 75, č. 1, s. 28: "I believe that the concept of 'equality of educational opportunity' is a mistaken and misleading concept. It is mistaken because it locates the 'equality of opportunity' within the educational institutions, and thus focuses attention on education as an end in itself rather than as properly it is, a means to ends achieved in adulthood."

⁸² COLEMAN, James. What is Meant by 'an Equal Educational Opportunity' ?. *Oxford Review of Education*. 1975, roč. 75, č. 1, s. 29.

a ohrožených skupin obyvatelstva. Rovněž nelze opominout vztah předškolního vzdělávání k rovným příležitostem rodičů.

3.3.1 Rovné příležitosti dětí v primárním vzdělávání v přijímacím řízení

Rozhodování o přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání se realizuje na základě předem stanovených kritérií. Ředitel mateřské školy zveřejňuje kritéria, která budou v přijímacím řízení brána v potaz. Vzhledem k omezeným kapacitám mateřských škol, jež nedovoluje přijmout všechny děti, jsou zveřejněná kritéria prohlášením, které skutečnosti jsou pro ředitele mateřské školy důležité při rozhodování o přijetí nebo nepřijetí dítěte.

Vzhledem k neuspokojivé situaci v souvislosti s nedostatkem volných míst v mateřských školách, se stala problematika přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání předmětem šetření Veřejného ochránce práv. Veřejný ochránce práv vydal doporučení k naplňování práva na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání, které obsahuje také posouzení jednotlivých používaných kritérií.⁸³

Jako legitimní kritérium pro stanovení pořadí přihlášených dětí byl uznán věk dítěte. Ten je hlavním kritériem také ve většině evropských zemí. Kritérium trvalého pobytu je taktéž legitimní. Zahrnuje trvalý pobyt dítěte v obci, kde se školka nachází a jednoho nebo obou rodičů dítěte v obci. Nesmí však být kritérium trvalého pobytu bezpodmínečné. Podle Veřejného ochránce práv by se kritérium zvýhodnění pobytu mělo vztahovat i na děti občanů Evropské unie, kteří pobývají na území ČR a místo pobytu mají nahlášeno na území příslušné obce a rovněž na cizince ze třetích zemí, kteří pobývají na území ČR po dobu delší než 90 dnů.⁸⁴

Kritika však dopadá na kritérium zaměstnanosti rodičů. Toto kritérium přehlíží skutečnost, že mateřské školy plní primárně vzdělávací funkci, nikoliv funkci hlídacích služeb poskytovaných rodičům. Dítě je pak posuzováno podle skutečnosti, která nemá na jejich potřebu vzdělávat se žádný vliv a kterou nemohou žádným způsobem ovlivnit. Navíc se jedná o kritérium, které se v průběhu přijímacího řízení nebo po jeho ukončení může

⁸³ Veřejný ochránce práv. *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práva na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání*. [online]. 2012 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-skolky-2012.pdf

⁸⁴ Tamtéž.

změnit. Rozhodnutí o (ne) přijetí dítěte by pak vycházelo pouze z podkladů a existence skutkového stavu ke dni podání žádosti, případně ke dni jejího posuzování.

Dalšími kritérii jsou sociální kritéria. V rámci posuzování těchto kritérií je posuzována sociální situace a sociální potřebnost dítěte. Zohlednění sociální situace dítěte je dle Veřejného ochránce práv kritériem legitimním a důvodným s ohledem na prospěšnost předškolního vzdělávání pro dítě v nepříznivé sociální situaci. Vzhledem k obecnosti formulace kritéria je doporučováno kritérium doplnit o demonstrativní výčet případů, které mohou představovat nepříznivou sociální situaci dítěte. Např. dítě samoživitelky, osiřelé dítě, dítě, kterému v důsledku nepříznivé sociální situace hrozí sociální vyloučení.⁸⁵

Dalším sporným kritériem je kritérium zvýhodňující sourozence již přijatého dítěte. Veřejný ochránce práv považuje takové kritérium za znevýhodňující dítě, jehož rodič se stará o mladšího sourozence a současně zvýhodňující dítě, jehož starší sourozenec školu již navštěvuje. Kritérium tak dopadá pouze na úzkou skupinu dětí, které mají jen o málo staršího sourozence, který navštěvuje mateřskou školu. Veřejný ochránce práv pak považuje na projev diskriminace, pokud je při rozhodování o přijetí do mateřské školy, znevýhodněno dítě, jehož rodič je na mateřské či rodičovské dovolené s jiným dítětem.

Kritérium zdravotního stavu zahrnuje požadavek povinného očkování a zdravotní způsobilosti dítěte. Kritérium povinného očkování je kritériem zákonným. Předškolní zařízení může přijmout pouze dítě, které se podrobilo stanoveným pravidelným očkováním, má doklad, že je proti nákaze imunní nebo se nemůže očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci.⁸⁶ Toto kritérium se však vztahuje i na mateřské školy nezapsané ve školském rejstříku a dětské skupiny. Kritérium povinného očkování se stalo předmětem ústavní stížnosti, kdy nebylo dítě přijato k předškolnímu vzdělávání pro nesplnění podmínek podle § 50 zákona o ochraně veřejného zdraví, neboť se nepodrobilo stanovenému pravidelnému očkování. Ústavní soud ústavní stížnost na zrušení § 50 zákona o ochraně veřejného zdraví zamítl. V odůvodnění nálezu⁸⁷ uvedl, že: „*zákonné zakotvení podmínky podrobit se stanovenému očkování, aby mohlo být dítě přijato do předškolního zařízení, není protiústavním omezením práva na vzdělání garantovaného ustanovením čl. 33 Listiny.*

⁸⁵ Veřejný ochránce práv. *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práv na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání.* [online]. 2012 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-skolky-2012.pdf.

⁸⁶ § 50 zákona o ochraně veřejného zdraví.

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27.1.2015, spisová značka Pl ÚS 16/14.

Napadená úprava prošla testem rozumnosti, neboť nezasahuje do samotného jádra práva na vzdělání, sleduje legitimní cíl a k dosažení tohoto cíle zvolila racionální, a nikoliv svévolné prostředky.“ Za zmínku však stojí odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové. Jako nerozumnou považuje právní úpravu očkovací povinnosti vztahovanou na všechna předškolní zařízení, včetně dětských skupin. Celkově je dojmu, že nepřijetí do předškolního zařízení je skutečně jednou ze sankcí za porušení povinnosti podrobit své dítě všem předepsaným očkováním. Argument obdobného systému, jaký je ve Francii považuje za nepřesvědčivý, neboť ignoruje skutečnost, že povinnost očkování se ve Francii týká pouze třech nemocí (záškrť, tetanus, obrna).⁸⁸ Takové rozhodnutí Ústavního soudu však považuji za příliš tvrdé, nepřihlízející k okolnostem daného případu. Z výkladu Ústavního soudu vyplývá, že pokud není dítě očkováno a nemá doklad o trvalé kontraindikaci, je diskvalifikováno i z ostatních společenských institucí jako jsou dětské tábory, soukromá předškolní zařízení, a další. Dítě, jako objekt práva na vzdělání, je zde opomenuto. Pokud však bude mít dítě doklad o trvalé kontraindikaci, pak bude stejné právo navštěvovat předškolní zařízení jako děti očkované, přičemž zdravotní rizika budou shodná jako u dětí, jejichž rodiče z vlastní vůle odmítli očkování. Zákon o ochraně veřejného zdraví by neměl být tak striktní ohledně počtu povinně očkovaných nemocí a měl by přihlížet též k individuálním možnostem a přístupu rodičů, byť se jedná převážně o ojedinělé případy.

3.3.2 Rovné příležitosti dětí ze sociálně znevýhodněných skupin obyvatelstva

Podle srovnávací studie Eurydice existují čtyři komplementární vysvětlení znevýhodnění ve vztahu ke vzdělávání v raném dětství, které se vyskytují u dětí pocházejících z rodin s nízkými příjmy, z etnických menšin a z přistěhovaleckých rodin. Jedná se o kumulaci socioekonomických a psychologických rizik, nedostatek stimulace kognitivního

⁸⁸„Za další aspekt napadené právní úpravy, který svědčí pro její nerozumnost, považuji, že očkovací povinnost se vztahuje na všechna předškolní zařízení nebo poskytovatele služby péče o dítě v dětské skupině. Pokud je deklarovaným cílem ochrana ostatních dětí ve školce, které nemohou být očkovány z důvodu kontraindikací, případně těch, u kterých očkování nebylo účinné, tak nepovažuji za rozumné nařizovat očkovací povinnost i u těch soukromých předškolních zařízení, které jsou otevřeně zřízeny i pro děti, které nejsou očkovány.....Celkově výše uvedené okolnosti nasvědčují dojmu, že nepřijetí do předškolního zařízení je skutečně jednou ze sankcí za porušení povinnosti podrobit své dítě všem předepsaným očkováním, jak uvádí stěžovatel a veřejná ochránkyně práv.“

a jazykového rozvoje v rodinném prostředí, odlišné kulturní hodnoty určující rodičovský styl a způsob socializace a lingvistické a vzdělávací důsledky bilingvismu.⁸⁹

Socioekonomická rizika spočívají v duševních problémech rodičů (deprese, zneužívání návykových látek), manželské konflikty, velký počet dětí v rodině, neúplná rodina, nízké příjmy, nezaměstnanost, diskriminace a neuctivé zacházení s přistěhovanci nebo příslušníky etnických menšin. Chudoba skýtá další rizika a to nízkou kvalitu bydlení, nebezpečné a znečištěné okolí, omezený přístup ke kvalitním službám vzdělávání a péče. Zvláště jsou chudobou postiženy děti předškolního věku, protože v raném dětství spíše než v pozdějším věku často chudoba vede k trvalým problémům s učením i chováním.

Významným aspektem neformálního vzdělávání v domácím prostředí je gramotnost rodičů, zejména společné čtení a psaní v rodině. Rozdíly mezi rodinami v domácím čtení a psaní, které se odvíjejí od úrovně vzdělání a schopnosti číst a psát u samotných rodičů, značně ovlivňují jazykový rozvoj dětí, rozvoj jejich gramotnosti i výsledky ve škole. Zásadní vliv na kvalitu i kvantitu neformálního vzdělávání v domácím prostředí má zejména chudoba, nízké sociální postavení, nízký stupeň vzdělání a funkční negramotnost rodičů, nekvalifikovaná práce s nízkým příjmem, jiné než většinové zázemí, zvláštní náboženské tradice. Rozdíly ve vzdělávání mezi nízkopříjmovými rodinami a rodinami z etnických menšin na straně jedné a rodinami ze střední třídy na straně druhé, vedou k tomu, že děti ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou hůře připraveny na zahájení formálního školního vzdělávání.⁹⁰

Posledním znevýhodňujícím faktorem je bilingvismus. Za příznivých sociálních podmínek je vyvážený bilingvismus spojen s kognitivními a lingvistickými výhodami v oblasti jazykového povědomí. Za vyvážený bilingvismus lze považovat situaci, kdy dítě mateřský jazyk i druhý jazyk používaný ve škole ovládá na stejné úrovni. Bilingvismus bývá rozlišován na simultánní a následný. Simultánní bilingvní rozvoj znamená, že dítě si osvojuje oba jazyky současně v prvním roce života, což je typické v rodinách, kde rodiče plynule hovoří různými mateřskými jazyky. Častější je však následný bilingvismus, což znamená, že si dítě osvojí do určité úrovně doma používaný jazyk a teprve potom si začne osvojovat druhý jazyk, který se používá ve škole a který rodiče dostatečně neovládají.

⁸⁹ *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Luxembourg: Publications Office, 2009, s. 18-19.

⁹⁰ *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Luxembourg: Publications Office, 2009, s. 20.

V současnosti je následný bilingvismus převažující u většiny přistěhovaleckých rodin v Evropě. Následný bilingvismus má negativní dopady na rozvoj druhého jazyka používaného ve škole a tím také na školní výsledky. U většiny bilingvních mluvčích nedochází k pozitivnímu přenosu mezi oběma jazyky. Tento efekt může být posilován jak lingvistickou nepodobností jazyků, tak i odlišným užíváním obou jazyků. Mateřský jazyk může být používán doma, nikoliv však k četbě a psaní a druhý jazyk pouze ve škole.

Jak uvádí Průcha⁹¹, nejsilnější pozitivní efekty předškolní výchovy byly shledány u dětí s nepříznivými sociokulturními parametry.⁹² Jestliže výzkumy potvrzují takové závěry, pak není otázkou *zda*, ale spíše *jakým způsobem* zajistit rovný a bezplatný přístup k předškolnímu vzdělávání a také míru povinné účasti. Jako nejvhodnější se jeví jít nikoli cestou pozitivních opatření adresně zaměřených, ale zajistit rovné právo na předškolní vzdělání ve veřejné mateřské škole všem bez rozdílu. Zejména u některých sociálně vyloučených skupin dochází k „dědění“ chudoby v důsledku nedostatečného vzdělání a s tím související snížené možnosti uplatnění na pracovním trhu. Dětem z takových skupin se nedostane kvalitního vzdělání, protože se kvalitního vzdělání nedostalo jejich rodičům a těm se jej nedostalo proto, neboť se nedostalo vzdělání zase jejich rodičům. Takové sociální skupiny se nacházejí v sociální izolaci od ostatních skupin majoritního obyvatelstva a jsou uvězněny v „pasti chudoby“. Jelikož předškolní vzdělávání poskytuje počáteční stupeň organizované výuky, má uvádět děti do prostředí školního typu a pomoci vyrovnat nerovnoměrnosti jejich vývoje před vstupem do základního vzdělávání, což je také jedním z cílů předškolního vzdělávání zakotveném ve školském zákoně. Vzhledem k tomu, že současná pedagogika pohlíží na vzájemně se doplňující vztah edukačních prostředí rodiny a mateřské školy, pak méně podnětné prostředí rodiny musí být kompenzováno podnětným prostředím mateřské školy. Právě povinné předškolní vzdělávání, které by v určité míře vyrovnávalo nerovnoměrnosti vývoje dětí ze sociálně znevýhodněných skupin, by směřovalo k posílení rovných příležitosti ve vzdělávání základním, neboť při zápisu dětí je rozhodujícím faktorem rozumová a tělesná vyspělost. Důsledkem nepřipravenosti na vstup do základního vzdělávání je skutečnost, že děti ze sociálně znevýhodněných skupin obyvatelstva, zejména romského původu, velmi

⁹¹ PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 86.

⁹² Tamtéž, s. 84.

často končily ve zvláštních (speciálních) školách (udává se až 35% dětí), ačkoliv je zřejmé, že taková četnost mentálního postižení není vědecky zdůvodnitelná.⁹³

Z hlediska zásady rovných příležitostí se jeví jako nevhodnější opatření zakotvení práva dítěte na bezplatné předškolní vzdělání ve veřejných mateřských školách počínaje dovršením třetího roku a stanovení povinné docházky posledního ročníku mateřské školy před nástupem na základní školu pro všechny děti bez rozdílu (resp. povinnosti státu vzdělání poskytnout). Pro pozitivní zakotvení práva a stanovení povinné docházky hovoří skutečnost, že 10% dětí, které nenavštěvují ani poslední rok předškolního vzdělávání, pochází právě ze sociálně vyloučených skupin. Povinná docházka do mateřské školy by pomohla předcházet problémům sociální integrace. Ačkoliv se právní zakotvení povinnosti posledního ročníku předškolního vzdělávání jeví z pohledu principu rovných příležitostí jako rovnost formální („všem stejně“), současně však naplňuje znaky materiální rovnosti ve formě rovnosti příležitostí. Povinné absolvování posledního ročníku předškolního vzdělávání může pomoci vyrovnat nerovnoměrnosti vývoje dětí před nástupem do základního vzdělávání a zajistit určitou nezbytnou míru jejich socializace, což v důsledku může srovnat či alespoň přiblížit děti ke stejné startovní čáře. Stejnou startovní čáru zde představují srovnatelné podmínky, srovnatelnou úroveň tělesné, rozumové a sociální připravenosti dítěte, a tedy jejich šance, pro základní vzdělávání.

Další sociálně ohroženou skupinou jsou matky samoživitelky. Ty musí jednak zabezpečit obživu a potřebu bydlení pro sebe, jednak také pro dítě. Matka samoživitelka tedy nemůže po dovršení tří let věku dítěte zůstat bez zaměstnání a prostředků k obživě, ale na vzdělání či hlídání dětí v privátní instituci prostředky nedisponuje. I z tohoto pohledu lze zajistit rovnost příležitostí na principu „všem stejně“ považovat za maximálně efektivní a to v jeho materiálním aspektu. Stanovit kritérium samoživitelky totiž není bez obtíží, neboť se může jednat i o účelově zastřený právní vztah, kdy je otec dítěte úmyslně neuveden v rodném listu. Proto se nejeví jako efektivní takové kritérium podrobně zkoumat a lze se odkázat na rovný přístup k bezplatnému předškolnímu vzdělání všem bez rozdílu.

Ani opatření spočívající v zavedení slevy na dani z příjmů za umístění dítěte⁹⁴ nelze považovat za ideální opatření. Výše slevy odpovídá výši výdajů prokazatelně vynaložených

⁹³ Veřejný ochránce práv. *Výzkum veřejného ochránce práv v otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol*. [online]. 2012 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://cosiv.cz/files/materialy/cesky/Vyzkum_skoly-zprava.pdf

⁹⁴ § 35bb zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

poplatníkem za umístění každého vyživovaného dítěte poplatníka v daném zdaňovacím období v zařízení péče o děti předškolního věku včetně mateřské školy dle školského zákona a to maximálně do výše minimální mzdy. Sleva na dani se však vztahuje pouze na školné, nikoliv na stravné a náklady na dopravu. Pro rok 2015 činí výše slevy za umístění dítěte 9.200,-Kč za vyživované dítě.⁹⁵ Pokud je však osamělý rodič dítěte bez zaměstnání a pobírá sociální dávky, případně oba rodiče jsou bez zaměstnání, pak nikdo nemá nárok na slevu na dani. U zaměstnaných rodičů tak stát vrací část školného, které bylo státu odvedeno. Rodiče, kteří si v důsledku své sociální situace nemohou uplatnit slevu na dani, musí hradit školné v plné výši, případně žádat o jeho prominutí. V této situaci se jeví jako efektivní odbourání takového poplatku, neboť fakticky není do státního rozpočtu odveden. Ačkoliv se může zavedení slevy na daň jevit v některých případech jako žádoucí, neřeší však veškeré náklady spojené s umístěním dětí v soukromých mateřských školách. V takových případech výše slevy pokryje pouze výši školného za jeden měsíc.

3.3.3 Rovné příležitosti rodičů

Při nepřijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání ve veřejné mateřské škole, mají rodiče volbu buď umístit dítě do soukromé mateřské školy či jiné instituce zabývající se péčí o děti, nebo dále realizovat výchovu v edukačním prostředí rodiny. Výchova v prostředí rodiny však po dovršení třetího roku věku dítěte má svá úskalí. Jednak se musí rodič vzdát svého zaměstnání, nebo alespoň na čas se vzdát rozvoje své další kariéry. Jednak se vzdáním zaměstnání přichází rodina o část svých příjmů. Náklady na soukromou mateřskou školu jsou relativně vysoké vzhledem k průměrné výši příjmů. Rodič proto musí řešit dilema, zda se vrátit do zaměstnání, ale část svých příjmů obětovat pro soukromou mateřskou školu či jiné zařízení, nebo zda se zaměstnání vzdá ve prospěch výchovy dítěte.

Na předškolní vzdělávání a zásadu rovných příležitostí lze nahlížet také v rovině rovných příležitostí rodičů. Rovné příležitosti rodičů je možné spatřovat v souvislosti s jejich pracovním uplatněním na trhu práce a v souvislosti s nutností zajištění péče o dítě

⁹⁵ § 2 nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

v případech, kdy dítě není přijato k předškolnímu vzdělávání ve veřejné mateřské škole (čili bezplatně).

Jak již bylo zmíněno, institucionální výchova se doplňuje a vzájemně propojuje s výchovou rodinnou. Nejedná o substituci jednoho druhu výchovy druhým a obráceně. Naopak, jedná se o syntézu, jíž má dojít k synergickému efektu. Zmenšováním prostoru pro uplatňování výchovy rodinné z důvodu konce rodičovské dovolené a nutností nastoupit do 3 let věku dítěte do původního zaměstnání, se prostor pro uplatňování výchovy institucionální zvětšuje. V případě nepřijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání po dovršení 3 let věku dítěte tak dochází k poměrně složitým, až paradoxním situacím. Pokud není dítě přijato po skončení rodičovské dovolené pečujícího rodiče, pak dochází nejen k omezení rovných příležitostí dítěte, ale také rovných příležitostí rodiče, který o dítě musí nadále pečovat, a nemůže nastoupit do svého původního zaměstnání, případně musí situaci řešit jiným, méně komfortním, i poměrně nákladným způsobem. Zde pak dochází k nerovnostem v příležitostech rodičů. Aktuální pracovněprávní předpisy v České republice sice upravují výslovně povinnost zaměstnavatele vyhovět žádosti o zkrácený pracovní úvazek u rodiče pečujícího o dítě mladší než patnácti let, pokud tomu nebrání vážné provozní důvody.⁹⁶ Je však zřejmé, že někteří zaměstnavatelé nemusí být ochotni takovým žádostem vyhovět nebo mohou klást různé překážky, aby takovému úvazku zabránili. Zkrácený pracovní úvazek však neřeší otázku péče o dítě v době, kdy je rodič pečující o dítě v zaměstnání. Pokud rodič dítěte nemá v blízkosti prarodiče nebo už prarodiče nežijí, je stejně odkázán na službu hlídání dětí komerčního charakteru. Pozitivně koncipované právo na veřejnoprávní předškolní vzdělávání spočívající v povinnosti přijmout dítě k předškolnímu vzdělávání dovršením tří let věku, by dle mého názoru pomohlo problém rovných příležitostí vyřešit. V případě rodičů bývá na předškolní vzdělávání neoprávněně nahlíženo převážně optikou jeho sociálně-pečovateľské funkce, jeho výchovně-vzdělávací funkce bývá podceňována. Není však společensky zodpovědné a pro dítě přínosné, aby namísto předškolního vzdělávání bylo „pouze“ hlídáno v různých zařízeních nebo nouzově řešeno prostřednictvím

⁹⁶ Podle ustanovení § 241 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů: „Požádá-li zaměstnankyně nebo zaměstnanec pečující o dítě mladší než 15 let, těhotná zaměstnankyně nebo zaměstnanec, který prokáže, že převážně sám dlouhodobě pečuje o osobu, která se podle zvláštního právního předpisu považuje za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo stupni IV (úplná závislost), o kratší pracovní dobu nebo jinou vhodnou úpravu stanovené týdenní pracovní doby, je zaměstnavatel povinen vyhovět žádosti, nebrání-li tomu vážné provozní důvody.“

prarodičů, když je prokázáno, že v období prvních čtyř let věku dítěte je podnětné prostředí pro jeho další rozvoj nejdůležitější. Ne každý rodič má dostatek finančních prostředků, aby zajistil předškolní vzdělávání v soukromých vzdělávacích institucích, zejména rodič spadající do ohrožených skupin obyvatelstva jako jsou matky samoživitelky či skupin sociálně vyloučených.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V praktické části diplomové práce byl zvolen kvalitativní výzkum. Kvalitativní přístup je souhrnem řady různých a rozdílných postupů, jehož snahou je porozumět danému zkoumanému problému tak, že se pokoušíme nahlížet na určitý, fenomén v pro něj typickém prostředí. Vytváříme tak obraz v co možná v nejkompexnější podobě. Disman⁹⁷ kvalitativní výzkum chápe jako setření nenumerologické povahy a interpretaci sociální reality, jejímž cílem odkrýt význam, který vkládáme sdělovaným informacím.

Pro účely mé výzkumné práce jsem zvolila kvalitativní metody výzkumu, neboť tyto se mi jeví jako vhodnější pro pochopení zkoumané situace a vytvoření co nejplastičtějšího obrazu problému a jeho kontextu. Výhodou je pak také lepší spolupráce s respondenty díky osobnímu přístupu.

Předmětem kvalitativního výzkumu je zodpovězení otázek týkajících se problematiky předškolního vzdělávání a jeho vztahu k uplatňování rovných příležitostí v kontextu různých sociokulturních prostředí. Podstatou a cílem kvalitativního výzkumu je popis zkušeností a subjektivní zhodnocení přístupu k předškolnímu vzdělávání s ohledem na uplatňování rovných příležitostí v předškolním vzdělávání, osobní pohled respondentů na danou problematiku a snaha poukázat na možné dopady.

4.1 Metody a cíle výzkumu

Základním přístupem kvalitativního výzkumu byla zvolena případová studie, metodou pro získání dat je polostrukturovaný rozhovor. Případová studie patří ve společenskovědních oborech k základním výzkumným designům. Ve společenskovědních disciplínách je detailní studium jednoho nebo několika případů tradičně považováno za jeden z možných způsobů jak porozumět složitým společenským jevům.

„Obecná definice případové studie nám říká, že jde o intenzivní studium jednoho případu – tedy jedné situace, jednoho člověka, jednoho problému. Případová studie je metoda ve skrze kvalitativní, neboť dokáže dokonale splnit základní cíle kvalitativního výzkumu – zkoumá

⁹⁷ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 285.

současné fenomény do jejich hloubky v jejich skutečném kontextu, zvláště v případech, kdy nejsou hranice mezi fenoménem a jeho kontextem zcela jasné.“⁹⁸

Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Lze se setkat s pojmem „*in-depth interview*“, což znamená nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu a jednoho badatele za pomoci několika otevřených otázek. Zkoumání jsou podrobeni členové určitého prostředí či specifické skupiny. Cílem je porozumět pohledu jiných lidí, aniž by badatele omezoval výběr položek v dotazníku. Polostrukturovaný a nestrukturovaný rozhovor můžeme označit za dva hlavní typy hloubkového rozhovoru.

Polostrukturovaný rozhovor (také rozhovor pomocí návodu, částečně řízený aj.) je charakteristický tím, že má připraven soubor témat a otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně určeno pořadí. Formulace pokládaných otázek mohou být částečně upraveny, nezbytné však je, aby byly všechny probrány. Jiné aplikační varianty zase umožňují, aby byly pokládány doplňující dotazy, nebo bývají některé tematické okruhy předepsány poměrně přesně (formulace i pořadí) a v dalších je tazateli ponecháno větší volnosti. Polostrukturovaný rozhovor tedy kombinuje výhody a zmenšuje nevýhody ostatních forem rozhovoru, tj. volného, nestrukturovaného a strukturovaného. „*Rámcově řečeno, jistá volnost se jeví jako vhodná k vytvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s informantem, do jisté míry se dají akceptovat jeho osobnostní specifika, komunikace může lehčeji plynout atd. Na druhé straně přece jen jistá byt' nevelká míra formalizace ulehčuje utřídění údajů a jejich případné vzájemné porovnávání, zobecňování atd.*“⁹⁹ Z tohoto důvodu, patří tedy polostrukturovaná varianta k celkem nejlepšímu způsobu získávání dat a bývá v podobě různých drobných úprav v rámci kvalitativního zkoumání velmi často používána. Nutno poznamenat, že u polostrukturované formy rozhovoru, se často již jako určité hledisko standardizace objevuje předpis prostředí, v němž by měl rozhovor probíhat.

Cílem výzkumné části je analýza předškolního vzdělávání ve vztahu k naplňování zásady rovných příležitostí z pozice rodiče předškolního dítěte. V této části práce je analyzován

⁹⁸ OLECKÁ, Ivana; IVANOVÁ, Kateřina. Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách o člověku. *Ekonomika – management – Informace*. 2010, roč. 2, č.3, s. 63. Dostupné z <http://emi.mvso.cz/EMI/2010-02/10%20Olecka/Olecka.pdf>

⁹⁹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 111.

jednak přístup k předškolnímu vzdělávání v různých sociokulturních prostředích a jednak subjektivní hodnocení a zkušenosti přístupu k předškolnímu vzdělávání jednotlivých rodičů.

4.2 Výběr respondentů

Výběr respondentů probíhal oslovením neurčitého počtu respondentů na sociální síti Facebook, takto byl navázán prvotní kontakt s potencionálními respondenty. Při výzkumu jsem oslovila uživatele sociálních sítí s prosbou o sdílení mé žádosti o pomoc při výzkumu.

Počet oslovených potencionálních respondentů není přesně znám, neboť u sociálních sítí dochází k neomezenému sdílení. Na zprávu s žádostí o pomoc s výzkumem pro mou diplomovou práci se ozvalo 27 respondentů z České republiky. Vybraným respondentům byl zaslán předběžný okruh témat a otázek. Následným pohovorem se všemi zúčastněnými byl okruh respondentů zúžen. Mou snahou bylo z respondentů vytvořit určitý kaleidoskopický výběr reprezentativního vzorku tak, aby byl zkoumaný problém srovnáván v rámci různých lokalit a sociálního statusu v rámci České republiky.

S takto vybranými respondenty byl veden osobní rozhovor, který byl realizován v rámci osobních setkání v domácnostech respondentů. V jednom případě vzhledem k velké vzdálenosti a onemocnění respondentky byl rozhovor veden jako videohovor.

4.3 Vlastní výzkum - polostrukturovaný rozhovor

V rámci výzkumu byl dán prostor respondentům k samostatnému vyjádření k dané otázce. Otázky, které byly při osobním pohovoru probírány, si respondenti mohli v klidu promyslet, v případě nepochopení jim otázky byly dodatečně vysvětleny, nebo byla položena další upřesňující otázka. Videorozhovor vedený přes aplikaci Skype probíhal obdobně, nebyla skryta identita účastníků.

Rozhovor probíhal podle stanovených otázek a okruhů zhruba 2 hodiny. Respondenti byli upozorněni, že mohou kdykoliv rozhovor ukončit, dále jim bylo sděleno, že jejich odpovědi budou použity pouze pro potřeby mé diplomové práce. Z výsledků rozhovorů byly zpracovány případové studie.

Polostrukturovaný rozhovor byl rozčleněn do několika částí:

- Úvodní otázky
- Popis rodinné a sociální situace
- Zkušenosti s přístupem k předškolnímu vzdělávání, včetně konkrétního způsobu řešení
- Možnosti pracovních příležitostí a možností rodiče pečujícího o dítě
- Subjektivní zhodnocení přístupu k předškolnímu vzdělávání rodičem

Otázky kladené respondentům:

1. Kolik je Vám let?
2. V jakém městě žijete?
3. Jaký je váš rodinný stav?
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
5. Je podle Vašeho názoru „školkové“ drahé? Kolik činí?
6. Je podle vás míst ve školách dostatek?
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést?
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
11. Jak hodnotíte systém (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
12. Máte nějakou osobní zkušenost?
13. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?
14. Pobíráte sociální dávky případně jaké?
15. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
16. Pracujete na plný/částečný úvazek?
17. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
18. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti?
(podniková školka, částečné úvazky apod.)
19. Co si myslíte o dětských skupinách, soukromých, lesních školkách?
20. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?
21. Co si myslíte o zvýhodnění některých npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?

22. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?

23. Je ještě něco, co byste chtěla dodat?

4.4 Případové studie

Případová studie 1, „Alena“

„Alena“ (38 let) je rozvedená. Sama vychovává dvě děti. Bydlí v Břeclavi. Starší, již zletilá dcera Pavlína (19 let) studuje gymnázium. Mladší nezletilá dcera (4 roky) navštěvuje prvním rokem veřejnou mateřskou školu.

„Alena“ je zaměstnaná ve státním sektoru. Nepobírá žádné sociální dávky. V současnosti pracuje na plný úvazek. Po dobu rodičovské dovolené využila zkrácený úvazek u svého zaměstnavatele. Zaměstnavatel byl v tomto ohledu vstřícný a na její žádost, částečný úvazek schválil. Jiné výhody rodinám s předškolními dětmi neposkytuje.

Soukromé školky a ostatní školky a dětské skupiny považuje za finančně nedostupné. Vadí jí, menší možnost kontroly od státu.

V městě Břeclav činí školné ve veřejných školkách 600,- Kč v soukromé mateřské škole 8 000,- Kč.

Dceru se v letošním roce opakovaně hlásila k předškolnímu vzdělávání ve školním roce 2013/2014 k předškolnímu vzdělávání přijata nebyla. Vzhledem k této zkušenosti se domnívá, že míst ve veřejných školkách dostatek není.

Výši školného ve veřejné mateřské škole nepovažuje za finančně náročnou, dle jejího názoru se jedná spíše o částku nižší.

Bezplatné předškolní vzdělávání hodnotí kladně, za rozhodující považuje dostupnost předškolního vzdělávání, to by mělo být dostupné všem bez rozdílu a to jak z hlediska financí, tak z hlediska volných míst.

Předškolní vzdělávání by měl zajišťovat veřejnoprávní subjekt. Důvodem je jednak nedostupnost soukromého předškolního vzdělávání z hlediska financí, pak také dohled nad přijímáním kvalifikovaného personálu a pedagogů a možnost kontroly výchovných a vzdělávacích programů.

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání podle jejího hodnocení v České republice neexistuje. U tohoto hodnocení vychází zejména z nerovného přijímání k předškolnímu vzdělávání. „*Například na některých vesnicích nemají problém dostat děti do školky. Někde mohou nastoupit do školky, také děti mladší tří let.*“ Dále uvádí finanční hledisko, rozdílné výše školného jak mezi veřejnými mateřskými školami, tak mezi soukromými mateřskými školami.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol nepovažuje za objektivní. Dle jejího názoru by se přihlášky měli zasílat obci a ta by rozhodovala o přijetí dítěte. Za jediné kritérium vhodné považuje místo trvalého či skutečného bydliště.

Osobní zkušenost s hodnotícími kritérii má negativní: Do zaměstnání nastoupila po ukončení tříleté rodičovské dovolené v březnu. Její dcera do školky přijata nebyla. O přijetí fakticky rozhodl pouze jeden den. Dále kritizuje kritérium zvýhodnění sourozence navštěvujícího školku. „*Bod plus dostanete, pokud starší dítě navštěvuje MŠ, fakticky ale v den nástupu toho mladšího to starší už může být zase ve škole.*“

Otázka zvýhodňování určitých skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání nebyla záporně. Podle respondentky by k předškolnímu vzdělávání měli být přijaty všechny tříleté děti a to bez rozdílu. Kladně se rovněž staví k otázce k přijímání handicapovaných dětí do běžných mateřských škol.

Vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině je podle respondentky vhodné pouze v určitých případech a za určitých podmínek. Tedy v případech, kdy se rodiče aktivně podílejí na výchově a vzdělávání.

Přínos předškolního vzdělávání pro její dceru hodnotila respondentka velmi kladně. Předškolní vzdělávání prospělo jak v oblasti socializace dítěte ve skupině s vrstevníky, tak oblasti motorických schopností.

Případová studie 2, „Blanka“

„Blanka“ (31 let) je svobodná. Se svým partnerem vychovává jedno dítě. Bydlí v domku za Prahou. Její jediná dcera navštěvuje již druhým rokem soukromou mateřskou školu v Praze. S jejím přijetím problémy neměla. Prvotně se pokusila umístit dítě do veřejné mateřské školky, kam ovšem přijata nebyla. Ze zkušenosti své a také svých přátel se domnívá, že míst ve veřejných mateřských školách dostatek rozhodně není.

„Blanka“ je zaměstnaná v soukromém sektoru na vedoucí funkci. Její partner je také zaměstnaný, pracuje v advokacii. Po dobu rodičovské dovolené pobírala rodičovský příspěvek, nyní nepobírá žádné sociální dávky.

V současné době již pracuje na plný úvazek. Po dobu rodičovské dovolené využila zkrácený úvazek u svého zaměstnavatele. Zaměstnavatel vzhledem k tomu, že jde o společnost s německou účastí, je dle jejích slov zvyklý na flexibilní formy práce.

V tomto ohledu byl zaměstnavatel vstřícný, umožnil jí také část práce vykonávat z domova. Jiné výhody prozatím neposkytuje, i když zná německé společnosti např. Siemens, která již otevřela v České republice firemní školku.

Vzhledem ke svým ekonomickým možnostem, nepovažuje soukromé školky za finančně nedostupné, ovšem jak sama uvádí, také u soukromých mateřských škol závisí cena školného na způsobu jejího financování. Za finančně nejdostupnější ovšem považuje veřejné mateřské školy.

Z rozhovoru s matkou „Blankou“ vyplynulo, že v Praze existují velké rozdíly, co se školného týká. Ve veřejných školkách se ceny pohybují od 600,- Kč do zhruba 2 500,- Kč v mateřských školách s ranou péčí. Finanční náročnost soukromých mateřských škol je již na první pohled zřejmá, ta se pohybuje mezi 8 000,- Kč až 24 000,- Kč, záleží na způsobu jejího financování a množství získaných dotací.

Soukromé mateřské školy zapsané v rejstříku škol vítá, v těch ostatních případech jako jsou dětské skupiny či lesní školky uvádí, že jí tato „alternativa“ nevyhovuje, ale jejich zřízení se nebrání. Dále uvádí, že i v tomto případě jde o nabídku a poptávku. V případě poklesu narozených dětí ubudou podle ní i soukromá předškolní zařízení.

Domnívá se, že vzhledem k menší finanční zátěži by pak rodiče preferovali veřejné mateřské školky, které také poskytují kvalitní a odbornou péči. Poukazuje také na to, že u některé soukromé mateřské školy se nemusí řídit vzdělávacími programy, prioritu zde má pouze sociálně-pečovatelská funkce.

Snížení poptávky po umístění v soukromých mateřských školách (vzhledem k demografickým změnám), může mít pro rodiče také pozitivní efekt v tom, že soukromá zařízení budou muset poskytovat nové přístupy ve vzdělávání, budou muset být flexibilnější.

Bezplatné předškolní vzdělávání by ještě více znevýhodnilo rodiče dětí, které navštěvují soukromou mateřskou školu. Bezplatné podle ní mohou být pouze veřejné mateřské školy. Soukromý subjekt se musí snažit o ziskovost.

Bezplatnost veřejných mateřských škol je již v současnosti, neboť daňovým bonusem je rodiči vrácena částka vydávaná ročně na školné veřejné mateřské školy. Takto dle názoru respondentky vzniká nerovný přístup, kdy existují rodiče, jejichž dítě má předškolní vzdělávání zdarma a některé dítě, byť veřejnou školku nezvolilo jen z nedostatku volných míst, má uhrazeno pouze měsíční školné.

V případě bezplatného předškolního vzdělávání zastává názor, že by stát musel v první řadě zajistit pro všechny děti dostatek volných míst ve veřejných mateřských školách, aby se rodiče měli možnost rozhodnout se pro placené či bezplatné předškolní vzdělávání.

V otázce zajištění předškolního vzdělávání je jí jedno, za se bude jednat o soukromé či veřejnoprávní instituce. Za důležitou považuje pouze kvalitu vzdělávání, pedagogů a kontrolu. V případě, že bude předškolní vzdělávání povinné, měl by ho zajišťovat stát a to bezplatně.

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání v České republice nevidí. Nerovnosti vnímá hlavně ve vynakládání finančních prostředků v soukromé a veřejné školce na školné. Chybí možnost volby mezi soukromým a veřejným předškolním vzděláváním. Dítě nemá v České republice nárok na předškolní vzdělávání.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol nepovažuje za objektivní, domnívá se, že by neměla existovat kritéria určující přijetí či nepřijetí dítěte. Za diskriminační také považuje, nepřijetí dítě, které není očkováno. *„Děti se sami nerozhodují, zda se nechají očkovat, ale trestány zákazem vstupu jsou ony.“*

Osobní zkušenost s hodnotícími kritérii má negativní. Hlavní chybu vidí v neexistenci nároku dítěte na předškolní vzdělávání. Podle ní se rodiče s nižšími příjmy a s absencí širšího rodinného zázemí dostávají do komplikované životní situace.

Otázka zvýhodňování určitých skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání byla zodpovězena kladně. Jako přínosnější však vidí dostatek míst v systému předškolního vzdělávání. Také ona dodává, že místo zvýhodňování by měl stát vytvořit dostatek míst ve veřejných školkách a dítě by po dovršení tří let mělo mít nárok na předškolní vzdělávání. V případě nedostatku je na státu jakým způsobem místo dítěti zajistí, či rodinu jinak

kompenzuje. Vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině je podle respondentky vhodné pouze v určitých případech a za určitých podmínek.

Přínos předškolního vzdělávání pro její dceru hodnotila respondentka velmi kladně. Jako klad uvádí možnost dítěte setkávat se se svými vrstevníky. Uvedla, že přínos předškolního vzdělávání pozoruje také ve svém okolí. V rozhovoru popsala případ chlapce z bilingvní rodiny, který si potom co začal navštěvovat školku, výrazně zlepšil řečové dovednosti a také se zlepšila jeho slovní zásoba.

Případová studie 3, „Eva“

„Eva“ (40 let) je vdaná. Se svým partnerem vychovává jedno dítě. Bydlí v menší obci Ořechov na Jižní Moravě. Má vlastní bydlení. Její jediný syn již navštěvuje základní školu. Mateřskou školu, vzhledem k odkladu školní docházky navštěvoval 4 roky

„Eva“ je zaměstnaná. Pracuje jako státní zaměstnanec. Její manžel je zaměstnaný zastává vedoucí funkci ve veřejném sektoru. Po dobu rodičovské dovolené pobírala rodičovský příspěvek, nyní nepobírá žádné sociální dávky.

Po dobu rodičovské dovolené byla se synem doma. Částečný úvazek nevyužila, v té době zaměstnavatel částečný úvazek neposkytoval, nebo o něm nevěděla. Částečné úvazky se na jejím pracovišti začali využívat až v roce 2010. Možnosti zkrácených úvazků poskytovaných zaměstnavatelem hodnotí velmi kladně.

Jiné výhody prozatím zaměstnavatel neposkytuje, uvítala by například zřízení firemní školky.

V době kdy syn navštěvoval veřejnou školku, činilo školné 350,- Kč. Řádově by pro ni bylo přijatelné školné do 1 000,- Kč.

Soukromé mateřské školy jsou dle jejího názoru pro většinu rodičů finančně náročné. Zakládání lesních školek nerozumí, sama by tam dítě nikdy neposlala. Také ji na dětských skupinách a ostatních soukromých mateřských školách nezapsaných ve školském rejstříku vadí omezené provádění kontroly státem v těchto zařízeních. Sama by preferovala vzdělávací funkci nad sociálně-pečovateľskou funkcí poskytovanou v těchto zařízeních. Problematická je podle ní zodpovědnost za svěřenou osobu. Vznik a využívání těchto zařízení vidí pouze jako nouzi rodičů, kteří nemají na výběr, než jako projev jejich svobodné

a zodpovědné vůle. Dle jejího soudu by v případě dostatku volných míst ve veřejných mateřských školách volili jinak.

V době, kdy její syn školku navštěvoval, nebylo problém dítě umístit. Problém s nedostatkem míst vnikl podle ní díky demografické změně. Počet narozených dětí se zvýšil, počet míst ve veřejných mateřských školách zůstal stejný.

I v jejich obci řeší nedostatek míst ve veřejné mateřské škole. Ve svém okolí zná rodiny přátel, jejichž děti nebyly k předškolnímu vzdělávání přijaty z přesahujících kapacitních důvodů.

Předškolní vzdělávání chápe převážně jako službu pro pracující rodiče. Domnívá se, že pokud bude předškolní vzdělávání bezplatné, může stát uvažovat o vzniku povinného předškolního vzdělávání. V případě, že bude školné hrazeno, nemůže být nikdo k takové službě nucen.

Primárně by měl předškolní vzdělávání zajišťovat stát zřízením veřejných mateřských škol. Soukromé mateřské školy vnímá jako nadstandard.

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání v České republice nevidí. Za diskriminační považuje nepřijetí dítěte z důvodu, že matka je s mladším dítětem na rodičovské dovolené, jako další nerovnost uvádí sponzorské dary poskytované rodiči mateřské škole, které ovlivňují přijímání dětí. S těmito zkušenostmi se jí svěřili přátelé.

Zvýhodňování sociálně vyloučených skupin obyvatelstva se jí jeví jako bezpředmětné, argumentuje tím, že pokud nejsou lidé zvyklí děti do školky posílat, pak ani zajištění výhod státem, je nepřesvědčivý ke změně návyků. V případě rozhodování by měl stát umístit ve veřejných mateřských školách děti pracujících rodičů.

Domnívá se, že prvotním úkolem státu je zajistit dostatek míst pro předškolní vzdělávání ve veřejných mateřských školách.

S předškolním vzděláváním má pozitivní zkušenost. Vyzdvihuje sociálně-pečovatelskou funkci, která je dle ní stěžejní pro pracující rodiče. Dále pak kladně hodnotí sociální interakci mezi dětmi, které by se dítěti vychovávanému pouze v rodině nedostalo.

Případová studie 4 „Hana“

„Hana“ (31 let) je vdaná. Se svým manželem vychovává jedno dítě. Bydlí v domku v malé vesnici na Jižní Moravě. Její dcera by měla ve školním roce 2015/2016 začít navštěvovat mateřskou školu.

„Hana“ v současné době pobírá rodičovský příspěvek. Její manžel je zaměstnaný. Kromě rodičovského příspěvku jí stát a zdravotní pojišťovna přispívá na zdravotní pomůcky pro dceru.

Dcera se narodila jako zdravé dítě, v roce a půl dostala vysoké horečky. Nemoc zasáhla nervový systém a její dcera ochrnula na půlku těla. Její zdravotní stav se pomalu lepší, mentálně je v pořádku. Zvládá osobní hygienu, je bez plenek, zatím však nechodí. Při nástupu do školky bude mít nárok na asistenta.

Po skončení rodičovské dovolené nastoupí do zaměstnání na plný úvazek. Její zaměstnavatel – malý soukromý podnikatel zkrácené úvazky nenabízí. Pracovní dobu si může částečně upravit podle své potřeby. Možnost poskytování zkrácených úvazků hodnotí kladně, vzhledem k finanční situaci v rodině je pro ni nevhodný.

Vzhledem ke svým ekonomickým možnostem, nepovažuje soukromé školky za možnou variantu předškolního vzdělávání pro svou dceru. Školné ve veřejných mateřských školkách považuje za přijatelné. Jak uvádí i v těchto zařízeních se poplatky za školné liší. Ve městě je běžně školné 600,- Kč, na vesnici je o necelou polovinu menší.

Lesní školky a dětské skupiny hodnotit nedokáže, nikdy se s tímto způsobem péče o děti nesešla. Domnívá se, že tato zařízení nebudou pro její dceru co do možnosti zajištění péče, či financování vhodnou alternativou. Také z těchto důvodů by měl podle ní zajišťovat předškolní vzdělávání stát.

Povinné předškolní vzdělávání by bylo možné pouze za předpokladu, že by náklady s tím spojené nesl stát. Jak uvedla, v případě placení školného, není možné nikoho k předškolnímu vzdělávání nutit.

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání v České republice nevidí. Znamenalo by to, že k předškolnímu vzdělávání musí být přijaty děti od určitého věku ve všech městech stejně. Kromě jiného by neměli existovat rozdíly v částkách placeného školného.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol nepovažuje za správná. Jak podotýká, kritéria pro přijetí byla již dříve, pouze je nikdo neřešil, protože školky přijaly všechny děti.

Kriticky hodnotí celý postup přijímání dětí do mateřských škol. Uvítala by, pokud by o přijetí a rozmístění dětí do mateřských škol rozhodovala obec, pak by nebylo nutné dostavit se s dítětem, k zápisu do každé mateřské školy zvlášť. K zápisu by postačila pouze jedna přihláška a jedno rodiči hrazené potvrzení od pediatra. Tyto úkony považuje za únavné a nadbytečné.

Již v současnosti podle jejího názoru lze přednostně přijat znevýhodněné dítě, i když praxe je ve skutečnosti jiná.

Před zápisem mateřské školy osobně obešla a informovala o záměru umístit dceru do běžné mateřské školy, se zamítavou reakcí se nesetkala, pouze jí pak kontaktovali ze speciální mateřské školky a sdělili jí, že jako vhodnější vidí umístit dítě k nim, což matka přímo neodmítá, pouze se prioritně snaží o začlenění dcery do běžného kolektivu dětí.

Z umístění dítěte do běžné mateřské školy obavy nemá. Ranným začleněním znevýhodněného dítěte do kolektivu je přínosem pro obě strany. Předejde se negativním jevům jako je vyloučení či šikana v budoucnosti.

Předškolní vzdělávání hodnotí pozitivně. Za největší výhodu považuje větší motivaci dcery začlenit se do kolektivu „zdravých dětí“.

Případová studie 5, „Ivana“

„Ivana“ (34 let) je svobodná. S přítelem společně vychovávají syna. Bydlí v malé obci u Vyškova. Syn navštěvuje mateřskou školu prvním rokem, ale momentálně má odklad ze zdravotních důvodů.

„Ivana“ je zaměstnaná ve státním sektoru. Nepobírá žádné sociální dávky. V současnosti pracuje na plný úvazek. Po dobu rodičovské dovolené využila zkrácený úvazek u svého zaměstnavatele. Zaměstnavatel byl v tomto ohledu vstřícný a na její žádost, částečný úvazek schválil. Jiné výhody rodinám s předškolními dětmi neposkytuje.

Vznik soukromých školek a lesních školek a dětských skupin vítá a podporuje. Podle jejího vyjádření jde o dobrou alternativu k současným tradičním školkám. Líbí se nám lesní školky, přítel v jedné pracoval. Velmi kladně hodnotí environmentální výchovu v lesních školkách,

snahu aktivně zapojit do veškerých činností také rodiče a osobní přístup k dětem. Měsíční školné činí 5600 Kč, - je tedy finančně náročnější než běžná veřejná školka.

V jejich obci činí školné ve veřejných školkách 210,- Kč. Výši školného ve veřejné mateřské škole nepovažuje za finančně náročnou, dle jejího názoru se jedná spíše o částku nižší.

V jejich malé obci problém s umístněním dítěte neměli, Z doslechu od jiných maminek ví, že pro ty, kteří žijí hlavně ve městech to problém je. V celostátním měřítku dostatek míst není.

K povinnému předškolnímu vzdělávání se staví kladně. Domnívá se, že by mělo být bezplatné. Současné školné ve veřejné mateřské škole považuje za adekvátní, za rozhodující považuje dostupnost předškolního vzdělávání. Předškolní vzdělávání by měli zajišťovat jak soukromé tak veřejnoprávní subjekty.

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání podle jejího hodnocení v České republice neví, zda existuje. K tomuto hodnocení uvádí zejména finanční hledisko a nedostatek míst ve veřejných mateřských školách.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol nehodnotila, syn neměl problém se do školky dostat. Je jí z okolí znám tzv. bodový systém, kdy maminka už když se jí dítě narodí, přihlásí jej do školky, a i když je rozhodnuto, že dítě nepřijmou, dítě získá bod k dobru až do doby, kdy má oficiálně nastoupit do školky.

Vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině je podle respondentky vhodné pouze v určitých případech a za určitých podmínek. Tedy v případech, kdy se rodiče aktivně podílejí na výchově a vzdělávání.

Ke zvýhodnění některých skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání uvádí, že sama se setkala pouze se znevýhodněním vyplývajících ze zdravotního omezení. Syn je po operaci srdce a musí brát pravidelně léky. Ředitelka odmítla synovi léky podávat, nabídla jí speciální mateřskou školu, což matka odmítá. V další školce jí vyšli vstříc.

K hodnocení předškolního vzdělání nemá dostatek zkušeností, vzhledem ke zdravotnímu stavu syna. Domnívá se, že synovi předškolní vzdělávání chybí, hlavně vzájemná interakce s vrstevníky.

Případová studie 6 „Lenka“

„Lenka“ (35 let) je svobodná. Se svým partnerem vychovává jedno dítě. Bydlí v pronajatém bytě v Praze.

Vzhledem k finanční situaci se rozhodla nastoupit do zaměstnání, a proto její syn začal od dvou let navštěvovat veřejnou mateřskou školku s ranou péčí. Zhruba po měsíci intenzivní docházky syn onemocněl akutním zápallem plic. Tento stav se zhruba po dvou týdnech opětovného nástupu několikrát opakoval. Na doporučení lékařky syna z mateřské školy odhlásila, protože neměla jinou možnost (již zmíněná nemocnost pokud syn začne intenzivněji navštěvovat kolektiv s více dětmi), začala syna vychovávat doma.

Nyní bude syn navštěvovat školku zřízenou organizací YMCA a to dvakrát týdně. Školné zde činí 250,- Kč na den. Její snahou je vychovávat a vzdělávat dítě v rodinném prostředí. Je si vědoma potřeby vzájemné sociální interakce mezi dětmi, proto zvolila mateřskou školku.

Tento typ školky zvolila z finančních důvodů, ve veřejné mateřské škole se platí měsíční školné, v tomto typu zařízení činí 2 500,- Kč, ve školce organizované společností YMCA se platí denní školné.

Potřebám syna přizpůsobila také své zaměstnání. Její zaměstnavatel jí sice nabídnul částečný úvazek, reálně však forma zkráceného úvazku nebyla možná. Poskytování částečných úvazků jako většina respondentek hodnotí kladně, současně dodává, že částečné úvazky nejsou velmi v České republice využívány, protože většina zaměstnavatelů není ochotna na částečný úvazek zaměstnávat.

Tak jako většina dotazovaných respondentů se domnívá, že pokud zaměstnavatel pracovníka na částečný úvazek zaměstná, pak jde většinou o zkrácení pracovní doby s plným pracovním objemem. Podporu částečných úvazků vládou České republiky hodnotí jako nedostatečnou, neboť i v Praze je velmi obtížné získat „solidní“ částečný úvazek.

V současnosti pracuje na plný úvazek z domu, kde má flexibilní pracovní dobu, a tak je jí umožněno postarat se o syna.

Shodně s dalšími respondenty hodnotí výši školného, kde cena v soukromých mateřských školách závisí na způsobu jejího financování. Za finančně nejdostupnější při celodenní péči pro ostatní rodiče ovšem považuje veřejné mateřské školy.

Všechny soukromé instituce zabývající se péčí o děti vítá. Jak uvádí, tyto skupiny vznikly z několika důvodů, jedním je reakce na nedostatek volných míst ve státních školkách, jako další důvod vidí vymezení se k mainstreamovému vzdělávání a výchově, vidí v nich alternativu. K lesním školám dodává, že se nejedná předškolní instituce „*v pravém smyslu slova*“. Platí pro ně organizace a podmínky zřizování jako u dětských skupin. Pozitivně hodnotí možnost umístění dítěte s individuálními požadavky, jakými jsou pleny, neproočkování dítěte, věk nižší než tři roky, náboženské a jiné důvody.

Podle jejího názoru za stávající situace by stát měl umožnit bezproblémové fungování a rozšíření těchto subjektů, aby byla uspokojena poptávka všech rodičů a dětí.

K otázce zajištění předškolního vzdělávání uvádí, že pokud stát určí, že předškolní vzdělávání je povinné, pak by je měl zajistit stát a to bezplatně. Samozřejmě i s přihlédnutím k alternativám. Zavedení povinného předškolního vzdělávání by jí nevadilo. Při nepovinné docházce by je měla zajišťovat pověřená autorita, která zajišťuje základní vzdělávání.

Sociálně slabší skupiny obyvatelstva (špatná finanční situace) by mohli mít poskytované vzdělávání zdarma. U sociálně vyloučených skupin intervenci státu za současné situace hodnotí jako nemožnou. Pozastavuje se nad způsobem jak takové rodiny vyhledat a určit.

Přístup k předškolnímu vzdělávání by měl být rovný. Otázkou je, jak říká, jestli je tomu tak i ve skutečnosti.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol hodnotí jako zbytečná.

Domnívá se, že by neměla existovat kritéria určující přijetí či nepřijetí dítěte, maximálně by se při přijímání dětí mohlo přihlížet k místu bydliště, aby mohli školky v předstihu reagovat na poptávku.

Otázka prospěšnosti předškolního vzdělávání institucemi hodnotí záporně. Jako vhodnější se jí jeví výchova a vzdělávání dítěte v rodině. Kolektiv dětí nahradit zájmovými kroužky.

Případová studie 7 „Michala“

„Michala“ (26 let) je vdaná. Se svým manželem vychovává dvě děti. Bydlí v Mikulově na Jižní Moravě. Její starší syn navštěvuje prvním rokem veřejnou mateřskou školu.

„Michala“ je v současné době na rodičovské dovolené se svým druhým synem. Její partner je také zaměstnaný, pracuje jako státní zaměstnanec. Kromě rodičovského příspěvku nepobírá žádné další sociální dávky.

Poskytování částečných úvazků hodnotí kladně, sama ho při rodičovské dovolené využívá. Její zaměstnavatel, u kterého pracovala, jí tuto možnost nenabídl, proto nyní pracuje jinde. Částečné úvazky jsou pro matky ideálním řešením, při čerpání rodičovské dovolené. Domnívám se, že jich v nabídce firem je stále velký nedostatek, navíc finanční ohodnocení při částečném úvazku nedostačuje při zabezpečení rodiny.

Vznik soukromých mateřských škol, pokud jsou pro rodiče finančně dostupné, hodnotí kladně.

Její starší syn navštěvuje veřejnou mateřskou školu. K bezplatnému předškolnímu vzdělávání se nevyjádřila. Systém, který je nastaven v současnosti hodnotí jako dobrý a pro rodiče únosný, výši školného považuje za adekvátní.

Předškolní vzdělávání by podle ní měla zajišťovat především obec v čele s radou zvolených rodičů s dětmi předškolního věku, kteří nejlépe do problematiky vidí.

Z vlastní zkušenosti ví, že míst ve školkách je akutní nedostatek a síta, která vedení školek využívají proto, aby určila, které dítě školku navštěvovat bude a které ne, hodnotí jako scestné.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol nepovažuje za objektivní, domnívá se, že by neměla existovat kritéria určující přijetí či nepřijetí dítěte. Za nevhodné považuje stanovovat pořadí podle data narození. Jako příklad zmiňuje, že o přijetí a nepřijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání rozhodoval rozdíl sedmnácti dní. Dále uvádí: „Všechny děti mají nárok na vzdělání, to je zakódováno takřka v každé ústavě moderní civilizace, tak nechápu, proč by děti narozeny v říjnu nebo listopadu a i později, měly být, z kapacitních důvodů, diskriminovány, když jsou na tom mnohdy psychologicky lépe než o něco málo starší vrstevníci.“

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání v České republice nevidí. Nerovnosti vidí v již zmiňovaných kritériích přijetí, která sama o sobě zakládají nerovnost.

K rovnému přístupu dále uvádí že, dalším bodem, který považuje za nedostatečný, je omezený počet asistentů-speciálních pedagogů, kteří by byli k dispozici dětem s menší schopností adaptace na předškolní vzdělávání. Sama se setkala s názorem jedné

nejmenované školky, že tyto pracovníky, kteří jsou často i externí, si nechtějí příliš pouštět do svých tříd, aby nekoukali učitelkám pod ruce. Bohužel je tento názor je podle ní poněkud sobecký a jednostranný. Proto se domnívá, že jistým řešením pro tento typ školek by bylo, kdyby učitelky, jak v předškolním tak ve školním zařízení, měly alespoň jednu zkoušku ze speciální pedagogiky.

Začlenění sociálně i jinak znevýhodněných skupin obyvatelstva by uvítala. Podle ní by se mohlo jednat o přijímání handicapovaných dětí společně s jejich asistenty do běžného kolektivu. Myslí si, že inkluzivní vzdělávání dětí postižením či dětí z multikulturních prostředí v běžných třídách je výhodné pro obě skupiny dětí. Jednu to motivuje k rychlejšímu vlastnímu rozvoji ty ostatní k poznávání okolního světa a pomoci druhým.“

Vzdělávání dítěte pouze v rodině by nevyužila, protože podle ní kolektiv dotváří charakter dítěte. Dítě má možnost se učit a rozvíjet, adekvátně svému věku, v kolektivu vrstevníků.

Přínos předškolního vzdělávání pro jejího syna dceru hodnotila respondentka velmi kladně. Jako klad uvádí, že jejímu dítěti předškolní vzdělávání opravdu pomáhá v rozvoji. Pozoruje to ve slovní zásobě, způsobu vyjadřování i v navazování kontaktů s lidmi.

Případová studie 8 „Petr“

„Petr“ (35 let) je svobodný. Se svou přítelkyní vychovává jedno dítě. Bydlí v Brně. Mladší nezletilá dcera (4 roky) navštěvuje prvním rokem veřejnou mateřskou školu.

„Petr“ je zaměstnan v soukromém sektoru. Nepobírá žádné sociální dávky. Pracuje na plný úvazek. Zkrácené úvazky vítá, jeho přítelkyně sama této možnosti využila a po dobu rodičovské dovolené pracovala pouze dva dny v týdnu. Domnívá se, že velké společnosti a organizace ve veřejné sféře ženám vychází vstříc, malé firmy nikoliv.

O soukromých předškolních zařízeních toho moc neví, lesní školky považuje za dobrý nápad, pouze si nedokáže představit celodenní pobyt dítěte venku. Ve svém hodnocení se také zabýval otázkou, zda dovednosti potřebné pro vstup do základní školy získané v lesní školce jsou srovnatelné s dovednostmi získanými v klasické mateřské škole

Dcera se ve třech letech do veřejné mateřské školy nedostala. Vzhledem k této zkušenosti se domnívá, že míst ve veřejných školkách dostatek není.

Výši školného ve veřejné mateřské škole nepovažuje za finančně náročnou, dle jeho názoru se jedná spíše o částku nižší (zhruba 700,- Kč).

Bezplatné předškolní vzdělávání hodnotí kladně, za rozhodující považuje dostupnost předškolního vzdělávání, to by mělo být dostupné všem bez rozdílu a to jak z hlediska financí, tak z hlediska volných míst ve veřejných mateřských školách.

Předškolní vzdělávání by měl zajišťovat stát nebo obec. Případný nedostatek míst ve veřejných mateřských školách by dle jeho názoru mohl být uspokojován soukromými zařízeními, jejichž provoz by hradil stát nebo obec, tak aby bylo srovnatelné a cenově dostupné jako veřejné školky.

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání podle jejího hodnocení v České republice neexistuje. Znamenalo by to, že k předškolnímu vzdělávání musí být přijaty děti od určitého věku ve všech městech stejně. Domnívá se, že pokud stát umožňuje určitou službu, pak by její poskytování mělo být v rámci celé České republiky jednotné.

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání stanovovaná řediteli mateřských škol být mají. Věk považuje za rozumné kritérium, pouze v případě, že míst ve veřejných mateřských školách bude dostatek a k předškolnímu vzdělávání budou přijaty všechny děti, které dovrší určitou věkovou hranici. Žádosti by se měli podávat na jednom místě. Podstata problému je dle jeho názoru *„Hledat cestu k co nejspravedlivějšímu rozdělení omezené počtu míst nepovažuji za správné řešení. Vždycky bude přijato množství dětí odpovídající omezené kapacitě mateřské školy, ostatní prostě přijata nebudou. Na tom systém sebespravedlivějších kritérií nic nezmění.“*

Osobní zkušenost s hodnotícími kritérii má negativní, dcera se ve věku tří let do veřejné mateřské školy nedostala. Vzhledem k finančním možnostem situaci řešili prostřednictvím babiček.

Otázka zvýhodňování určitých skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání nebyla záporně. Zejména by se jednalo o děti sociálně znevýhodněné.

Vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině je podle respondentky vhodné pouze do určitého věku. Podle jeho názoru je ve školkách velmi kvalitní personál, který se dovede dítěti kvalifikovaně věnovat.

Přínos předškolního vzdělávání pro dítě hodnotil respondent velmi kladně. Předškolní vzdělávání prospělo jak v oblasti socializace dítěte, tak oblasti motorických schopností.

4.5 Analýza dat případových studií

V případě informací, jež získáváme analýzou dat dané případové studie, nemusí výzkumník vycházet z nějakého zvláštního přístupu. K analýze dat případové studie můžeme využít metody a přístupy známé z etnografického přístupu, nebo metody zakotvené teorie. Případové studie byly v oblasti výzkumu analyzovány při za pomoci jejich kódování. „Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci.“¹⁰⁰ V diplomové práci byla použita metoda otevřeného kódování. *Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem daty. Přitom lokalizuje téma v textu a přiřazuje jim označení.*¹⁰¹ Lokalizovaná témata byla rozčleněna do šesti kategorií. V těchto kategoriích jsou zpracovány všechny výše uvedené případové studie.

Kategorie 1: Preference typu předškolního zařízení

Dotazovaní respondenti se téměř shodují na tom, aby předškolní vzdělávání zajišťoval veřejnoprávní subjekt. Domnívám se, že k preferenci veřejnoprávního subjektu dochází z důvodu finanční nedostupnosti soukromého předškolního vzdělávání pro dotazované respondenty.

K lesním školkám a dětským skupinám se respondenti nestaví zamítavě, spíše zde hraje opět roli finanční nedostupnost těchto zařízení, které jsou zřizována soukromými subjekty. Pozitivem soukromých předškolních zařízení je, dle jedné z respondentek, že tato zařízení poskytují naší společnosti alternativu k mainstreamovému vzdělávání a výchově. Umožňují rodičům umístit dítě, které má individuální požadavky z důvodů např. náboženských, životní filozofie, přístupu k dítěti.

Neproblematičtějším u soukromých mateřských škol nezapsaných do školského rejstříku a dětských skupin se dle získaných poznatků z rozhovorů jeví absence kontroly a dodržování rámcového vzdělávacího programu. Domnívám se, že zřizování soukromých předškolních institucí je pouze přirozenou reakcí společnosti na neuspokojenou poptávku po veřejných mateřských školách. Z tohoto důvodu by stát měl na danou situaci reagovat zřízením nových či rozšířením stávajících veřejných mateřských škol. Dle jedné respondentky, statistické

¹⁰⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 246.

¹⁰¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 247.

údaje poskytované ČSÚ dávají státu možnost s předstihem reagovat na demografický vývoj ve vztahu k počtu míst v předškolních zařízeních.

Respondenti se shodují, že smyslem mateřských škol je primárně poskytování vzdělání nikoliv poskytování péče o děti, což koresponduje s názorem Katzové¹⁰², že mateřské školy plní v první řadě funkci vzdělávací, nikoliv sociálně-pečovatelskou.

Otázka bezplatnosti předškolního vzdělávání, byla taktéž respondenty hodnocena kladně, i když nutno podotknout, že výši školného ve veřejných mateřských školách považovali respondenti za adekvátní.

Zároveň se naskýtá otázka, zda v současné době již pro rodiče dětí navštěvující veřejnou mateřskou školu není předškolní vzdělávání již „bezplatné.“ Jak lze z internetových stránek těchto institucí zjistit, výše školného se pohybuje v rozmezí 350 až 800 Kč. Při uplatnění daňového bonusu, by bylo možno konstatovat, že předškolní vzdělávání poskytované veřejným subjektem je bezplatné.

Do budoucna se tedy jeví zajištění bezplatného předškolního vzdělávání jako nejlepší možnost, neboť tak by bylo možno poskytnout „výhodu všem“.

Povinné předškolní vzdělání není u dotazovaných respondentů primární. Současný systém považují za dostačující. Za současného stavu kapacitního nedostatku míst ve veřejných školkách, je povinné předškolní vzdělání nemožné, neboť by musela být společností diskutována kompenzace školného rodičům dětí navštěvujících soukromé mateřské školy. V případě povinného předškolního vzdělávání požadují respondenti jeho bezplatnost.

Kategorie 2: Využívání částečných úvazků

Poskytování částečných úvazků dotazovaní hodnotí velmi kladně. Většina z respondentek částečné úvazky po dobu rodičovské dovolené využila. Často ovšem dodávají, že částečné úvazky jsou výhodné pouze pro zaměstnavatele, neboť většinou jde o částečný úvazek s „plným pracovním objemem.“

Bohužel se domnívám, že využívání částečných úvazků i po skončení rodičovské dovolené z ekonomických důvodů nenastane. Jak vyplývá z případových studií, jestliže byl částečný úvazek využíván, pak pouze společně s rodičovským příspěvkem, který nahrazoval část

¹⁰² KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. PRAHA: ASPI, 2008, s. 176.

příjmu. Pokud stát chce více využívat částečné úvazky i po skončení rodičovské dovolené musel by vzhledem k současné výši mezd část příjmu takovému rodiči kompenzovat. Ve výsledku by pak došlo k lepšímu propojení rodinné a institucionální péče.

Kategorie 3: Rovný přístup k předškolnímu vzdělání

Rovnou příležitost můžeme vnímat různými způsoby. Při popisu a rozdělení rovnosti se pohybujeme v teoretické rovině. Jak uvádí Bobek¹⁰³, rovnost můžeme vnímat v těchto rovinách. Jako rovnost formální, která je založena na předpokladu, že spravedlivě znamená všem stejně, nebo jako rovnost materiální, která nevyjadřuje pouze stejné zacházení v okamžiku distribuce určitého statku, ale rovněž posuzuje a porovnává dopad na reálnou situaci jednotlivce.

V této kategorii se shodují s názory respondentů, že v České republice neexistuje rovný přístup k předškolnímu vzdělávání, ani v její formální rovině. Pokud bychom uvažovali jen a pouze v rovině formální, pak pro námi vyslovený závěr nacházíme následující zdůvodnění:

Platba školného ve veřejných mateřských školách není ve všech předškolních zařízeních hrazena ve stejné výši. Pro srovnání uvádím výši úplaty v MŠ Lanžhot 300,- Kč¹⁰⁴ a výši úplaty v MŠ Břetislavova 600,- Kč.¹⁰⁵

Dále respondenti spatřují nerovný přístup při uplatňování daňového bonusu. V případě výše úplaty stanovené veřejnou mateřskou školou se při uplatnění daňového bonusu dostaneme k vrácení ročního školného, tedy až k bezplatnosti předškolního vzdělávání, zatímco u soukromých mateřských škol, jde pouze o „bonus“ jednoměsíční úplaty za předškolní vzdělávání.

Nutno zdůraznit, že rodiče volí nebo ve většině případů jsou donuceni zvolit soukromou mateřskou školu jako jedinou variantu jak skloubit péči, výchovu a vzdělávání jejich dítěte s nástupem do zaměstnání.

¹⁰³ BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 10.

¹⁰⁴ MŠ Lanžhot. *Směrnice 50. o stanovení výše úplaty za předškolní vzdělávání*. [online] 2012 [cit. 2014-3-05]. Dostupné z: <http://ms-lanzhot.webnode.cz/info-uplata-za-vzdelani/>

¹⁰⁵ MŠ Břeclav, Břetislavova 6. *Informace úhrada za vzdělávání*. [online] 2012 [cit. 2014-3-05]. Dostupné z: <http://www.msbrctislavova.cz/informace>

Při uplatnění daňového bonusu je možno uvést další hypotetickou možnost nerovného přístupu. Nezaměstnaný či zaměstnanec s velmi nízkým příjmem, byť by školné platil, nemůže si tento daňový bonus odečíst a je tedy znevýhodněn.

Respondenti dále uvádějí jako příklad nerovnosti věk dětí přijímaných k předškolnímu vzdělávání. V některých větších městech nebyly umístěny do veřejných předškolních zařízení děti starší čtyř let, zatímco v některých obcích, kde je poptávka po umístění dětí k předškolnímu vzdělávání, jsou přijaty děti mladší tří let.

Právní úprava předškolního vzdělávání je obsažena ve školském zákoně, vzdělání je zde veřejnou službou. Povinnost státu předškolní vzdělávání zajistit, není ve Školském zákoně zakotvena, obsahuje pouze ustanovení deklaratorního charakteru že „*předškolní vzdělání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let*“, což nezakládá nárok dítěte na vzdělání. Aby nedošlo k nerovnému (rozdílnému) poskytování takové služby na různých místech v rámci České republiky, je třeba zákonem garantovat jednoznačná pravidla pro přijímání dětí a rovněž pozitivně vyjádřit zákonné právo a podmínky pro užívání takové veřejné služby. U soukromých předškolních zařízení pak dochází k automatickému vyloučení ze spotřeby prostřednictvím cenového mechanismu v případech, kdy rodiče nedisponují finančními prostředky nezbytnými k financování docházky do těchto zařízení.

Kategorie 4: Přijímání znevýhodněných dětí

Nejsilnější pozitivní efekty předškolní výchovy byly shledány u dětí se sociokulturními parametry. Není tedy otázkou zda, ale jakým způsobem zajistit rovný a bezplatný přístup k předškolnímu vzdělávání a také míru povinné účasti. V této otázce se všichni respondenti shodují a požadují místo v mateřské škole všem bez rozdílů.

Jako nejvhodnější se jeví jít nikoliv cestou pozitivních opatření adresně zaměřených, ale zajistit rovné právo na předškolní vzdělávání ve veřejné mateřské škole všem bez rozdílu.

Někteří respondenti pak rozšiřují skupiny sociálně znevýhodněných o handicapované děti, děti pocházející z bilingvních rodin a děti cizinců. Zde pak zdůrazňují inkluzivní vzdělávání, které zabraňuje „škatulkování“ dětí.

Kategorie 5: Rodinné a institucionální vzdělávání

Vyjma jedné respondentky, která uvedla, že předškolní vzdělávání jejímu dítěti nic nepřineslo, se respondenti shodují v prospěšnosti organizovaného předškolního vzdělávání. I zde se respondenti shodují na prospěšnosti předškolní výchovy spočívající zejména v rozvoji a zlepšení intelektových schopností, sociálních, řečových a komunikačních dovedností svých dětí.

Pouze jediná respondentka se vyjádřila tak, že vidí smysl pouze v rodinné výchově. Podle jejího názoru rodina poskytuje dítěti kvalitnější výchovu a vzdělání. Domnívá se, že v současné době lze z webových stránek čerpat informace ohledně domácího vzdělávání a kolektiv dětí je možno nahradit zájmovými kroužky, které bude dítě navštěvovat.

Kategorie 6: Zhodnocení kritérií přijetí k předškolnímu vzdělávání

Kritéria přijetí k předškolnímu vzdělávání nepovažují respondenti za objektivní. Jedním z nejdiskutovanějších, byl dosažený věk dítěte. Podle názoru jedné respondentky rozhodovalo o přijetí či nepřijetí dětí rozdíl několika dní v datu narození.

Dalším kritizovaným kritériem, které respondenti zmiňovali, bylo upřednostnění dítěte, jehož sourozenec již mateřskou školu navštěvuje. Podle jedné z respondentek je možno získat bodové zvýhodnění pokud starší dítě navštěvuje mateřskou školu, fakticky ale v den nástupu toho mladšího to starší už může být zase ve škole.

Kritérium zdravotního stavu zahrnuje požadavek povinného očkování, toto kritérium podrobila třetina respondentů kritice. Některé druhy očkování se dle úvahy respondentky jeví jako tendenční. O očkování dítěte rozhoduje rodič, avšak v konečném důsledku je sankcionováno pouze dítě jako objekt předškolního vzdělávání, které nemůže nastoupit do žádného předškolního zařízení, ani do soukromého.

Negativnímu hodnocení byl podroben celý proces přijímání dětí do veřejných mateřských škol. Zde respondenti uvádí, že o přijetí dítěte by neměl rozhodovat ředitel mateřské školy, ale obec, tedy zřizovatel. Ten by pak následně podle místa trvalého bydliště, či skutečného pobytu, místo v mateřské škole přidělil. Předešlo by se tak zdlouhavému zápisu dětí k předškolnímu vzdělávání. Jak jedna z respondentek uvádí „ *u zápisu chtějí dítě vidět*“ a „*Na jeden zápis čekáš i tři hodiny*“.

Nejlépe celý systém kritérií popsal respondent „Petr.“ *„Hledat cestu k co nejspravedlivějšímu rozdělení omezeného počtu míst nepovažuji za správné řešení. Vždycky bude přijato množství dětí odpovídající omezené kapacitě mateřské školy, ostatní prostě přijata nebudou.“*

ZÁVĚR

Předškolní vzdělávání obecně podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání je považováno za jako základní předpoklad pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání. Úkolem předškolního vzdělávání však není vyrovnat výkony dětí, ale srovnat jejich vzdělávací šance. Vzdělávací šance, za které lze považovat předpoklady pro pokračování ve vzdělání, znamená u dětí rozvoj jejich individuálních rozvojových možností v takové maximálně možné míře, která je pro dítě individuálně dosažitelná. Dítě totiž musí před vstupem do základní školy disponovat základními dovednostmi. Včasné předškolní vzdělávání snižuje četnost opakování ročníku na základní škole. Předškolní instituce plní dvě poslání. Hlavním a v současnosti převládajícím je poslání výchovně-vzdělávací. Vedlejším, nikoliv nevýznamným, posláním předškolní instituce je poslání sociálně-pečovatelské.

Předškolní vzdělávání je v České republice zařazeno do systému vzdělávání, není však povinné. Obecně lze mateřské školy rozdělit na veřejné a soukromé. Na účast v předškolním vzdělávání neexistuje právní nárok. Stát nemá povinnost zajistit umístění dítěte do předškolního zařízení, s výjimkou posledního roku před zahájením povinné školní docházky.

V České republice existují také další instituce zajišťující určité vzdělávání a péči o děti předškolního věku, které však nejsou zařazeny do systému vzdělávání ve smyslu školského zákona. Jedná se zejména o soukromé mateřské školy nezapsané ve školském rejstříku, dětské skupiny a předškolní instituce nabízející alternativní výchovu a vzdělávání.

Právní úprava předškolní výchovy a vzdělávání v České republice je roztržštěná, nejednotná a postrádající koncepci. Část předškolně vzdělávacích zařízení je podřízena regulaci školským zákonem. Jedná se o veřejné a soukromé mateřské školy zapsané ve školském rejstříku. Taková zařízení podléhají rámcovému vzdělávacímu programu a doзору České školní inspekce. Některá soukromá předškolní zařízení označovaná jako „školky“, která nejsou zapsána ve školském rejstříku, jsou provozována v režimu živnostenského zákona. Další skupinu zařízení tvoří dětské skupiny, které podléhají regulaci samostatným zákonem. Na soukromé mateřské školy nezapsané ve školském rejstříku a dětské skupiny se rámcový

vzdělávací program nevztahuje, ani nepodléhá doзору České školní inspekce. V budoucnu lze očekávat další zákon, který zakotví právní úpravu tzv. lesních školek.

Předškolní vzdělávání obecně prospívá rozvoji dětí. Z výzkumů provedených na mezinárodní úrovni vyplývá, že je nejvíce prospěšné pro rozvoj dětí ze socioekonomicky nebo kulturně znevýhodněného prostředí. Rozvoj dětí lze spatřovat nejen v intelektových schopnostech, ale také v sociálních dovednostech a v příznivějších postojích k učení při zahajování školní docházky. Pozitivní vliv má také na rozvoj řečových a komunikačních dovedností dětí.

Znevýhodnění ve vztahu ke vzdělávání v raném dětství se vyskytují zejména u dětí pocházejících z rodin s nízkými příjmy, z etnických menšin a z přistěhovaleckých rodin. Konkrétní znevýhodnění se projevují ve formě socioekonomických a psychologických rizik, nedostatku stimulace kognitivního a jazykového rozvoje v rodinném prostředí, odlišných kulturních hodnotách určujících rodičovský styl a způsob socializace a lingvistickými a vzdělávacími důsledky bilingvismu.

Právě předškolní vzdělávání pomáhá k naplnění rovných příležitostí dětí v dalším vzdělávání. Rovnost je právní a společenskou kategorií stěží uchopitelnou. Rovnost může být koncipována jako formální nebo materiální. Formální rovnost je založena na principu „všem stejně“, bez ohledu, jaký je reálný dopad na jednotlivé jedince či skupiny. Materiální rovnost posuzuje situaci v dynamice a kontextu. Nevyjadřuje pouze stejné zacházení v okamžiku distribuce určitého statku, ale také posuzuje dopad na reálnou situaci jednotlivce či skupiny.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že by předškolní vzdělávání měl zajišťovat veřejnoprávní subjekt. Soukromá zařízení nejsou preferována vzhledem k jejich finanční nákladnosti, což je činí pro značnou část rodin nedostupnými. Z provedeného výzkumu rovněž vyplynulo, že smyslem mateřských škol je primárně poskytování vzdělání, nikoliv péče o děti. Dle subjektivního hodnocení rodičů je předškolní vzdělávání považováno za přínosné pro rozvoj řečových, komunikačních a sociálních dovedností dítěte. Bylo hodnoceno pozitivně a je považováno za významné doplnění výchovy rodinné.

Dále z provedeného výzkumu vyplynula obecně známá skutečnost, že ve větších městech jako Brno nebo Praha, je problém s umístěním tříletého dítěte významný. V menších městech a obcích takové problémy jsou již méně časté. Zde je spařováno porušení zásady rovných příležitostí, neboť předškolní vzdělávání jako veřejná služba není v rámci České republiky

poskytována ve shodných případech shodně. Kromě kritéria bydliště, byla všechna ostatní kritéria, jakož i celý proces přijímacího řízení, hodnocena negativně.

Z diplomové práce lze vyvodit několik doporučení k zlepšení systému předškolního vzdělávání a ke zvýšení rovných vzdělávacích příležitostí.

První doporučení lze směřovat do roviny zakotvení pozitivního práva na bezplatné předškolní vzdělávání v okamžiku dovršení tří let věku dítěte. Celý systém mateřské a rodičovské dovolené, včetně povinnosti zaměstnavatele držet pracovní místo o dítě pečujícímu rodiči, je koncipován do tří let věku dítěte. Stát, popřípadě obec by měl převzít odpovědnost za umístění všech dětí ve věku tří let do veřejné mateřské školy. Za úvahu stojí také zrušení školného v mateřských školách, vzhledem k tomu, že díky zavedení daňové slevy u daně z příjmů, není tento poplatek fakticky odveden do státního rozpočtu.

Druhé doporučení směřuje do zavedení bezplatné povinné docházky do mateřské školy ve školním roce před zahájením povinné školní docházky v základní škole. Důvodem je, že právě děti ze socioekonomicky nebo kulturně znevýhodněného prostředí předškolní zařízení nenavštěvují vůbec nebo jen v nízkém procentuálním zastoupení. Alternativou povinné docházky může být osvětová činnost ohledně prospěšnosti předškolního vzdělávání u rodičů dětí ze socioekonomicky nebo kulturně znevýhodněného prostředí či skupin obyvatelstva, nicméně s tím může být spojena celá řada problémů jako je právě identifikace dotčených skupin obyvatelstva.

Další doporučení je vesměs praktické. Přihlášky do veřejné mateřské školy by se obdobně jako v severských zemích měly podávat přímo obci, kde je dítě nebo jeden z rodičů hlášen k trvalému pobytu, nikoliv jednotlivým mateřským školám. Obec by měla povědomí o přesném množství přihlašovaných dětí.

Poslední doporučení je spíše zamyšlením, zda by bylo vhodné sjednotit právní úpravu různých typů předškolních zařízení do jednoho zákona. Jednotná právní úprava by znamenala jednotný systém předškolního vzdělávání, zakotvila by jeho postavení ve vzdělávací soustavě České republiky a stanovila by jednotná pravidla, jednotné požadavky na kvalifikaci pracovníků a jednotný systém dozoru nad těmito zařízeními.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BOBEK, Michal, BOUČKOVÁ, Pavla, KÜHN, Zdeněk. *Rovnost a diskriminace*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2007, 471 s. ISBN 978-80-7179-584-1.
- [2] DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 3.vydání. Praha: Karolinum, 2002, 372 s. ISBN 978-80-2460-139-7.
- [3] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- [4] HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, 288 s. ISBN 80-7178-888-0
- [5] KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2008, 800 s. ISBN 978-80-7357-412-3.
- [6] KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana; PUPALA, Branislav (eds.). *Předškolní a primární pedagogika – Předškolná a elementárna pedagogika*. 2. vydání. Praha: Portál, 2010, 456 s. ISBN 978-80-7367-828-9.
- [7] KOMENSKÝ, Jan, Amos. *Informatorium školy mateřské*, Praha, 1858, 92 s.
- [8] KOMENSKÝ, Jan, Amos. *Velká Didaktika*. 3. vydání. Praha: Komenium, 1948, 252 s.
- [9] *Konkretizované očekávané výstupy*. [online]. Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, 2012. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/konkretizovane-ocekavane-vystupy-rvp-pv>
- [10] KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2. Vydání. Praha: Grada, 2014, 256 s. ISBN 978-80-247-4435-3.
- [11] LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 1998, 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
- [12] LAPÁČEK, Jiří. *Komenský a Přerov: Jan Amos Komenský o svém pobytu v Přerově*. Přerov: Okresní úřad v Přerově, 1992, 52 s.
- [13] PAVLOVSKÁ, Marie, Zora SYSLOVÁ a Bohumíra ŠMAHELOVÁ. *Dějiny předškolní pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 78 s. ISBN 978-80-210-5981-8.
- [14] PLATÓN. *Zákony*. 2. vyd. Překlad František Novotný. Praha: OIKOYMENH, 1997, 383 s. ISBN 80-860-0531-3.

- [15] PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2., aktualizované a rozšíření vydání. Praha: Portál, 2012, 336 s. ISBN 978-80-262-0191-5.
- [16] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1. vydání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf
- [17] REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- [18] RIGASOVÁ, Milada. *Sborník Regionálního muzea v Mikulově. Novokřtění a jejich odkaz v krajině vinařské oblasti na hranici jižní Moravy a Weinviertlu*. 1.vydání. Mikulov: regionální muzeum v Mikulově, 2010, 113 s. ISBN 978-80-85088-38-0.
- [19] SAMUELSON, A., Paul; NORDHAUS, D. William. *Ekonomie*. 2. Vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995, 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
- [20] STRECKOVÁ, Yvonne; MALÝ, Ivan. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 1998, 214 s. ISBN 80-7226-112-6.
- [21] SYSLOVÁ, Zora a kol. *Jak úspěšně řídit mateřskou školu*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, 344 s. ISBN 978-80-7357-976-0.
- [22] ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 175 s. ISBN 80-244-0629-2.
- [23] SINGULE, František. *John Locke o výchově*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 229 s.
- [24] ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola. Teorie a praxe I*. 1.vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2004, 168 s. ISBN 80-244-0945-8.
- [25] ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn. Teorie a praxe II*. 1. vydání. Olomouc: Palackého univerzita, 2006, 159 s. ISBN 80-244-1373-6.
- [26] ŠTVERÁK, Vladimír. *Robert Owen a jeho pedagogické názory*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, 179 s.
- [27] Veřejný ochránce práv. *Doporučení veřejného ochránce práv k naplňování práv na rovné zacházení v přístupu k předškolnímu vzdělávání*. [online]. 2012 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporučení/Doporučení-skolky-2012.pdf

- [28] Veřejný ochránce práv. *Výzkum veřejného ochránce práv v otázce etnického složení žáků bývalých zvláštních škol*. [online]. 2012 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://cosiv.cz/files/materialy/cesky/Vyzkum_skoly-zprava.pdf
- [29] *Vzdělávání a péče v raném dětství v Evropě překonávání sociálních a kulturních nerovností*. Luxembourg: Publications Office, 2009, 190 s. ISBN 978-92-9201-025-6.

Odborné články:

- [1] ARNESON, Richard. Equality of Opportunity. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostupné z: <http://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/equal-opportunity/>
- [2] COLEMAN, James. What is Meant by 'an Equal Educational Opportunity' ?. *Oxford Review of Education*. 1975, roč. 75, č. 1. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1049994?sid=21106181402763&uid=3737856&uid=2&uid=4>
- [3] COLEMAN, James. The Concept of Equality of Educational Opportunity. *Harvard Educational Review*. 1968, roč. 38, č. 1.
- [4] OLECKÁ, Ivana; IVANOVÁ, Kateřina. Případová studie jako výzkumná metoda ve vědách o člověku. In: *Ekonomika – management – Informace*. 2010, roč. 2, č.3, s. 63. ISSN 1804-1299. Dostupné z: <http://emi.mvso.cz/EMI/2010-02/10%20Olecka/Olecka.pdf>
- [5] STRALCZYNSKÁ, LOUDOVÁ, Barbora. Předškolní výchova ve struktuře evropských vzdělávacích systémů na příkladu německy mluvících zemí. In: *Orbis scholae*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 2012, s. 74. ISSN 1802-4637. Dostupné z: http://www.orbisscholae.cz/archiv/2012/2012_1_05.pdf

Právní předpisy:

- [2] *Úmluva o právech dítěte*. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [2] Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [3] Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), ve znění účinném k 1.1.1961. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].

- [4] Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [5] Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [6] Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [7] Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [8] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [9] Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [10] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [11] Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [12] Nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].
- [13] Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. In: CODEXIS [právní informační systém]. Atlas Consulting [cit. 6. 12. 2014].

Soudní rozhodnutí:

- [1] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2.5.2012, č.j. 1 As 35/2012. *Nejvyšší správní soud* [online]. Nejvyšší správní soud, © 2003 - 2010 [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2012/0035_1As__12_20120529094245_prevedeno.pdf
- [2] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27.7.2011, č.j. 1 As 53/2011. *Nejvyšší správní soud* [online]. Nejvyšší správní soud, © 2003 - 2010 [cit. 6. 12. 2014].

Dostupné z:
http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2011/0053_1As__110_20110811014932_prevedeno.pdf

- [3] Nález Ústavního soudu ze dne 27.1.2015, sp. zn. Pl ÚS 16/14. *Ústavní soud* [online]. Ústavní soud, © 2003 - 2010 [cit. 6. 12. 2014]. Dostupné z: http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/Pl._US_16_14_an.pdf

Ostatní zdroje:

- [1] Sdělení Evropské komise KOM (2011) 66. *Kvalitní systém předškolního vzdělávání a péče: nejlepší start do života pro všechny naše děti.*

PŘÍLOHA P I: STRUKTUROVANÉ ROZHOVORY

Rozhovor č.1 s matkou „Alenou“

1. Kolik Vám je let?
„Je mi 38 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Bydlím v Břeclavi.“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Jsem rozvedená.“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Moje dcera chodí prvním rokem do mateřské školy.“
5. Je podle Vašeho názoru „školné“ v mateřské škole drahé? Kolik činí?
„Ne myslím, že jde o částku spíše nižší. Jedná se o 600,- Kč. Nepočítám stravné to je 35kč/za den.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Ne není.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést?
„Nevím moc dobře nerozumím otázce.“
8. Myslím tím, zda se vám např. zdá, že přístup k předškolnímu vzdělávání je pro všechny stejný, všichni mají stejné možnosti?
„Tak to si myslím, že ne. Například na některých vesnicích nemají problém dostat děti do školky. Někde mohou nastoupit do školky, také děti mladší tří let. Pak je tu také finanční hledisko. Dokážu si představit, že existují rodiny, které na to nemají dávat děti do školky. Já sama bych neměla na to dávat dítě do soukromé školky, která stojí 8 000. Pro někoho může být i těch 600 Kč hodně.“
9. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Nevím. Určitě by mi to nevadilo. Domnívám se, že nejdůležitější je, aby bylo pro kohokoliv dostupné – tedy i finančně. U nás pokud pracujete, nemáte nárok na nic, na porodné, na přídavky na dítě, na příspěvek na bydlení, na nic. Takže když přinesete výplatu, nemůžete jen zaplatit nájem, dopravu, soukromou školku a jít se pást, to nemá logiku.“
10. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Ano, myslím, že by to bylo lepší.“
11. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Podle mě by bylo nejlepší, pokud by to byl stát. Je nejlevnější a také dbá na kvalifikovaný personál. Kromě jiného může provádět kontrolu“
12. Jak hodnotíte systém (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Chápu, že asi nějaká kritéria být mohou, třeba přijímat děti od tří let. Myslím, že by o přijetí neměl rozhodovat ředitel mateřské školy, ale obec, tedy zřizovatel. Podali byste žádost a podle místa trvalého bydliště, nebo tam kde skutečně s dítětem žijete, by Vám školku obec přidělila.“
13. Máte nějakou osobní zkušenost?
„Do zaměstnání jsem musela nastoupit po ukončení tříleté rodičovské dovolené v březnu. Moje dcera se samozřejmě do školky nedostala, o přijetí fakticky rozhodoval věk dítěte, takže tím, že se dcera narodila o jeden den později, než poslední přijaté dítě, považuju za absurditu systému. Bod plus dostanete, pokud starší dítě navštěvuje MŠ, fakticky ale v den nástupu toho mladšího to starší už může být zase ve škole, takže další absurdita. Pak vám ředitelka skoro se slzami v očích sdělí, jak hluboce se jí Vaše situace

dotýká, jak nemáte podávat proti rozhodnutí odvolání. A pak přijme od dubna holčičku, která je mladší jako moje dcera, ale je to její známá. A to jsem jí svou situaci popsala (to že dojíždím a jsem sama) a chodila se ptát. Pak ještě Onderka v televizi řekne, že rodiče mají zapojit babičky a které? Ty co jdou do důchodu v pětadesáti?“

14. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
„Ano práci mám, manžela nikoliv.“
15. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?
„Myslím, že je to dobrá věc. Sama jsem ho využila. Obecně myslím, že se získáním částečného úvazku problém není. Většinou je to tak, že pracujete za méně peněz, méně času, ale objem práce máte skoro jako na plném úvazku.“
16. Pobíráte sociální dávky případně jaké?
„Ne, nepobírám.“
17. Pracujete na plný/částečný úvazek?
„Částečný úvazek jsem využila po dobu pobírání mateřské dovolené. Ted' již pracuji na plný úvazek.“
18. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)
„Pouze částečné úvazky. Na podnikové školce se s odbory nedohodl.“
19. Co si myslíte o dětských skupinách, lesních školkách?
„Je to v naší republice úkok stranou. Pokud by byly mateřské školky, tedy ty soukromé finančně dostupné, dá se o nich uvažovat. Ale u všech typů, ať je zřizovatelem obec nebo soukromá iniciativa by měl dohled vykonávat stát, tedy ministerstvo školství jinak to dopadne jako v těch pečovatelských domech pro seniory co jsou soukromé. Důležitá je také výchovná a vzdělávací funkce mateřských škol ne pouze pečovatelská, jako je tomu například u dětských skupin“
20. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?
„Někde to může fungovat, ale myslím si, že děti potřebují kontakt se svými vrstevníky a pokud se jim rodiče nemohou, nebo neumí věnovat, je lepší pokud školku navštěvují. Je to také zase otázka financí, nejen zda může rodina vyjít s jedním příjmem, ale také aktivity dětí, aby se s vrstevníky mohli setkávat, něco stojí.“
21. Co si myslíte o zvýhodnění některých npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?
„Samozřejmě si přeji odpovědět ano, ale v situaci, kterou jsem musela projít, říkám, nechci řešit zvýhodňování jakéhokoliv dítěte proti druhému, chci místo pro všechny děti. Třeba si myslím, že by se to mohlo týkat kromě cizinců, také handicapovaných dětí.“
22. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?
„Dceři jednoznačně prospěl styk s vrstevníky a také to, že ve skupině, nebo společnosti se musí dodržovat pravidla, jako rodič jsem někdy dceři uhýbala a to rozhodně dobře není.“

Rozhovor č. 2 matka „Blanka“

1. Kolik Vám je let?
„Je mi 31 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Bydlím v Praze.“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Nejsem vdaná, ale žiju se svým partnerem.“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Moje dcera chodí druhým rokem do soukromé mateřské školy.“
5. Je podle Vašeho názoru „školné“ v mateřské škole drahé? Kolik činí?
„To musíte rozlišovat. Najdou se levné a drahé mateřské školy. Ty veřejné školky jsou levnější, je to zhruba do 600,- Kč za měsíc, dražší jsou školky s ranou péčí, tam to je kolem 2 500,- Kč. Pak jsou tu soukromé školky a tam myslím záleží, zda jde o školku zapsanou ve školském rejstříku, které mohou čerpat dotace a ty ostatní. Takže ceny se mohou pohybovat mezi 8 000 až 24 000,-Kč za celodenní péči.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Ne není. A to obzvlášť v Praze. Máme známé, kteří se pokoušeli umístit dítě do veřejné mateřské školy a neuspěli. Víte, pokud bychom počítali i místa v soukromých školkách, tak možná ano, ale ty jsou finančně náročnější, takže ne každý a to i v Praze si ji může dovolit. My jsme dceru umístili do soukromé mateřské školy a tam jsme problém neměli.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést?
„Tak asi ne, když některé děti a to převážně z finančních důvodů nemohou školku navštěvovat. Myslím to tak, že do veřejné se nedostanou a na soukromou rodiny nemají. My jsme finance neřešili, takže dcera navštěvuje soukromou a myslím také kvalitní mateřskou školku. Pak také v každém městě, vesnici se dostane jinak staré dítě do školky. V Praze nedostanete do veřejné školky pomalu ani pětileté dítě, ale vím, že i teď existují města a vesnice, kam Vám vezmou i dítě mladší tří let, pokud zvládne hygienu. Někde rozhoduje o přijetí místo trvalého bydliště.“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Nevím nijak jsem tuto otázku neřešila, ale asi ano, proč bych měla v uvozovkách doplácet na to, že si školku mohu zaplatit. Žádný kvazy nadstandard ve školce neprovozují, tak proč. Když o tom tak přemýšlím, letos Babiš zavedl daňový bonus 8 500,-kč, v konečném důsledku někdo odečte pomalu celé roční školné v daňovém bonusu a někomu to nepokryje ani jeden měsíc co dává za školku. Pokud by byly podmínky pro všechny stejné, tak proč ne, ale soukromá školka nikdy zdarma nebude. Stát by musel rozšířit počet veřejných školek.“
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Vzhledem k tomu, že dcera školku navštěvuje, tak by mi to nevadilo, ale v tom případě, jak jsem již uvedla, podmínky by pro všechny museli být stejné. Přece mě nikdo nemůže nutit platit soukromou školku“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Pak tedy by to byl stát, pokud by předškolní vzdělávání bylo povinné. Jinak je mi to jedno, zda státní či soukromý sektor. Důležitá je podle mého kvalita vzdělávání, pedagogů a také řádná kontrola poskytovaných služeb.“
11. Jak hodnotíte systém (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Moc dobře jim nerozumím. Myslím, že by být neměla. Proč dětem omezovat přístup do školek. Podle mě by míst mělo být dostatek, pak by nikdo kritéria neřešil. Nelíbí se mi

ani ten případ, co se objevil. Děti nemohou do školky, když nejsou očkované. Pokud nenechat je očkovat není trestný čin, pak je to jasná diskriminace. Děti se sami nerozhodují, zda se nechají očkovat, ale trestány zákazem vstupu jsou ony.“

12. Máte nějakou osobní zkušenost?

„Samozřejmě i já jsem zkoušela umístit dceru do veřejné školky. Bohužel v Praze je přetlak a dceru se mi do takové školky umístit nepodařilo. Hodnotícími kritérii byl převážně věk, další sourozenec navštěvující mateřskou školu, trvalý pobyt v městské části. Zda jsou rodiče zaměstnaní či samoživitelé vliv nemělo. Chybu českého systému vidím v tom, že neexistuje nárok dítěte na předškolní vzdělávání. Soukromá zařízení jsou finančně náročnější a někteří rodiče, pokud jim chybí peníze a prarodiče, se mohou dostat do neřešitelné situace.“

13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?

„Já i můj partner jsme zaměstnaní v soukromém sektoru. Já zastávám pozici manažera u zahraniční společnosti a partner pracuje v advokacii.“

14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?

„Myslím, že je to dobrá věc v České republice je to na začátku. V Německu i jinde ženy využívají zkrácené úvazky v daleko větší míře a třeba až do věku 7 let jejich dítěte. Navíc máme tu nevýhodu, že z částečného úvazku se u nás žít nedá.“

15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?

„Pobírala jsem pouze rodičovský příspěvek a teď po ukončení rodičovské dovolené nepobírám žádné dávky.“

16. Pracujete na plný/částečný úvazek?

„Částečný úvazek jsem čerpala do věku tří let mé dcery. Teď již pracuji na plný úvazek. Vzhledem k tomu, že jsem zastávala vyšší pozici, s částečným úvazkem problém nebyl, navíc vedení je z Německa a tam je to normální. Část práce jsem mohla také provádět z domu. Menší díl práce převzali spolupracovníci, i když musím říct, že částečný úvazek a množství práce spolu nekorespondují. Snažíte se být užitečným a většinu práce raději uděláte sama. Taky bych chtěla říct, že i tak potřebujete prarodiče, nebo hlídací agenturu, tedy někoho kdo se postará o dítě, když jste v práci.“

17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)

„Pouze částečné úvazky. Víím, že například pobočka Siemensu otevřela firemní školku ve Stodůlkách, ale můj zaměstnavatel zatím ne. Pak jsou příspěvky, ale spíše na tábory pro děti a dovolené.“

18. Co si myslíte o dětských skupinách, lesních školkách?

„Je to alternativa, která vyrostla, jak se říká, jako houby po dešti. Zrovna tyto typy zařízení mi přímo nevyhovují, ale proč ne. Je to něco nového, myslím tím lesní školky, jde o nový pohled. Ostatně se domnívám, že pokud by se snížil počet narozených dětí, snížila se i poptávka po těchto dražších zařízeních. Lidé budou preferovat veřejné školky, které také poskytují kvalitní a odbornou péči navíc proti některým typům soukromých školek také vzdělávání. Soukromé zařízení budou muset přicházet s novými přístupy, nabízet kvalitnější služby, budou muset být flexibilní, aby přežily.“

19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?

„Tak hlavně záleží na rodině. Jedna věc jsou peníze, další schopnost rodiče dobře se dítěti věnovat. Mí známí oba vysokoškoláci mají dvě děti dva a pět let. Otec vyhrál se svým projektem a tak se celá rodina odstěhovala na dva roky do Dubaje. Obě děti tam navštěvovali mezinárodní školku, kde mluví anglicky a francouzsky, mají chuťvu Filipínku. Rodiče mluvili mezi sebou česky, ale velmi omezeně, protože s chuťvou mluvili anglicky. Teď po dvou letech se vrátili zpět. Děti a hlavně ten starší chlapec moc česky neuměl, s chuťvou krásně mluvil anglicky, ale česky se mu moc mluvit nechtělo. Měl

problémy jak s vyslovováním ř, tak například se skloňováním. Chtěla bych uvést, že se opravdu nejedná o nějakou sociálně slabou rodinu a rodiče se dětem věnují. Kamarádka nechtěla synovi dávat odklad a tak ho také na můj popud dala do naší školky. Nevím jak je to možné, asi že se děti snaží začlenit do kolektivu, malý se během několika týdnů začal zlepšovat, přestal šišlat. Tím nechci vůbec říct, že by se rodiče nebyli schopni dětem věnovat. Spíš bych chtěla vyzdvihnout sílu působení dětského kolektivu a vedení zkušenými pedagogy.“

20. Co si myslíte o zvýhodnění některých npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?

„Asi ano, i když nemám žádnou osobní zkušenost. Možná by to bylo přínosné například také v bilingvních rodinách. Na druhou stranu, co má pak dělat obyčejný český rodič, musí také pracovat, když nesežene veřejnou školku, nemá prarodiče, vzniká tím pro něj neřešitelný problém. Každý z pracujících přispívá do státního rozpočtu, ale výhody budou mít pouze někteří? Jako lepší se mi jeví systém například v Německu, dítě má nárok na předškolní vzdělávání, pokud ti neseženeme školku, platíme ti mzdu. Myslím, že bych mohla jmenovat i jiné státy, kterým systém takto funguje. U nás by nárok mohl vzniknout právě od tří let.“

21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?

„Kdybych věděla, že je dcera nešťastná, že ji zanedbávají ve školce, tak by tam nechodila. Dcera má ráda kolektiv. Domů přijíždíme později, hlavně teď přes zimu není moc možností, jak se stýkat s ostatními dětmi, proto jsem ráda, že školku máme. Naučí se mnoho nových věcí, baví ji tvořit, modelovat. Hrozně rychle se zlepšuje. Myslím, že v tomto směru je školka senzační věc.“

22. Je ještě něco, co byste chtěla dodat?

„Ne“

Rozhovor č.3 s matkou „Evou“

1. Kolik Vám je let?
„Je mi 40 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Bydlím v Ořechově má zhruba 2500 obyvatel.“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Jsem vdaná.“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Syn Lukáš navštěvoval mateřskou školu 4 roky.“
5. Je podle Vašeho názoru „školkovně“ drahé? Kolik činí?
„V době, kdy syn navštěvoval školku (2005 - 2009) bylo školné 350 Kč, v současné době nevím, kolik v mateřské škole stojí školné. Tato cena mi ovšem nepřipadá nijak přemrštěná s ohledem k tomu, že je o dítě postaráno po celý den, kdy jsou rodiče v práci. Kolik stojí školné soukromé školky přesně nevím, ale jsou několikanásobně dražší, tedy finančně náročnější.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Myslím, že míst ve školkách je určitě málo. Nebylo by třeba špatně zřizovat firemní školky.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést (tj. zda se vám jeví přístup k předškolnímu vzdělávání pro všechny stejný, všichni mají stejné možnosti)?
„V době, kdy můj syn nastoupil do mateřské školy, nebyl zřejmě takový populační boom, a tudíž nebyl ani problém s umístěním dítěte do mateřské školy. Problém ovšem měla kamarádka, která má děti ve věku 6 a 4 let. Starší dcera nebyla přijata z důvodu, že je matka na MD. Naproti tomu byly přijaty děti z okolních obcí, jejich matky taky byly na MD a bylo veřejným tajemstvím, že tyto děti byly přijaty díky „sponzorským darům“. Z toho je patrné, že ne všechny děti mají rovný přístup k předškolnímu vzdělávání, ač by ho mít rozhodně měly. Existují například školky s rozšířenou výukou jazyků a za ty se platí taktéž nemalé peníze, z čeho je patrné, že sociálně slabší rodiny tento luxus dítěti poskytnout nemohou. Rovný přístup podle mě tedy není.“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
Jak jsem již uvedla výše, předškolní vzdělávání není povinné a je to jistý druh služby, která je rodičům poskytována, nemám nic proti tomu, aby se rodiče podíleli na spolufinancování nákladů. Samozřejmě řádově v částkách do 1000 Kč měsíčně. Pokud by bylo hrazeno z veřejného rozpočtu, nemám s tím problém.“
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Nevím, pokud by bylo hrazeno, pak by mi povinné předškolní vzdělávání nevadilo. Jinak si myslím, že nikdo nemůže k ničemu takovému nutit.“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
Předškolní vzdělávání by měl primárně zajišťovat stát. Samozřejmě soukromé školky mohou být jako nadstandard.
11. Co si myslíte o systému (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
Školka by primárně měla zohlednit to, zda matka bude po ukončení MD nastupovat do zaměstnání. V případě, že matka nastupuje do zaměstnání a dítě není přijato do školky, nastává obrovský problém, kam umístit dítě během doby, kdy jsou rodiče v práci. Tyto děti by měly být přijímány jako první a děti matek, které jsou na MD až při volné kapacitě školky.
12. Máte nějakou osobní zkušenost?

„Moje osobní zkušenost je veskrze dobrá. Syn byl u zápisu ve 2,5 letech. Do tří let chodil do školky jen na 5 dní v měsíci, aby si tzv. zvykl. Následně ve 3 letech nastoupil pravidelnou docházku a díky odkladu školní docházky chodil do školky 4 roky.“

13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
„Ano, oba jsme zaměstnaní.“
14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?
„Částečné úvazky hodnotím velice kladně, ale bohužel v době, kdy jsem byla já na MD, tuto možnost můj zaměstnavatel neposkytoval, nikdo nám takovou možnost nenabídl ani se o ní nemluvilo. Teprve díky jedné kolegyni, která byla v roce 2010 první a nebála se zeptat, se začali částečné úvazky využívat“
15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?
„Dávky nepobíráme žádné.“
16. Pracujete na plný/částečný úvazek?
„Pracuji na plný úvazek.“
17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)
„Zaměstnavatel poskytuje ženám na MD zkrácené úvazky. O jiných výhodách nevím.“
18. Co si myslíte o dětských skupinách, soukromých, lesních školkách?
„Proti soukromým školkám nic nemám, ale nedokážu si představit, že bych dítě měla poslat na celý den do lesa, takže lesní školka v žádném případě. Navíc jsou dražší, takže je spousta rodičů využívat nemůže. Myslím, že i provádění kontroly státem je velmi omezené. Navíc preferuji vzdělávání dětí než jen hlídání. Nevím jak je to v dětských skupinách, kdo za ně zodpovídá. V klasické školce má zodpovědnost za děti učitelka, ale v dětské skupině nevím. Podle mě nejde o svobodnou a zodpovědnou vůli rodiče, pouze o pokrytí nedostatku, co jiného mají dělat, když musí nastoupit do práce a jinou možnost jak umístit dítě nemají.“
19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?
„Myslím, že to není úplně ideální, neboť zde chybí sociální interakce mezi dětmi. Děti se při návštěvě školky naučí určitým pravidlům a dennímu režimu, což v domácím vzdělávání nelze zajistit.“
20. Co si myslíte o zvýhodnění některých npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?
„Myslím, že přednostně by se měli přijímat děti pracujících rodičů. Ti kdo na to nemají, děti do školky sami od sebe posílat nebudou. Pokud nějaká sociálně vyloučená skupina děti do školky neposílá, protože v tom nevidí přínos, pak je do školky posílat nebude. Nesouhlasím s tím, aby dítě bylo přijato jen proto, že rodiče poskytli školce „sponzorský dar“ a dítě je pak přijato na úkor ostatních. V případě, že jsou rodiče movití, mohou si platit soukromou školku, kterou si ovšem sociálně slabší nemohou dovolit. Myslím, že stát by se měl primárně postarat o to, aby míst bylo dostatek.“
21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?
„Předškolní vzdělávání vnímám velice pozitivně. Jednak vyřeší rodičům problém s hlídáním dítěte v případě, že nemají babičky na hlídání a taktéž dítě naváže sociální kontakt s ostatními dětmi. Mému synovi předškolní vzdělávání určitě pomohlo.“

Rozhovor č. 4 s matkou „Hankou“

1. Kolik Vám je let?
„Je mi 31 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Bydlím v Lanžhotě.“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Jsem vdaná.“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Dcera by letos měla být přijata k předškolnímu vzdělávání.“
5. Je podle Vašeho názoru „školkovně“ drahé? Kolik činí?
„Chtěla bych, vzhledem k tomu, že po prázdninách půjdu do práce, aby navštěvovala školku v Břeclavi, zde je školné 600,- Kč. V Lanžhotě je školné nižší tedy 300,-Kč.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Myslím, že míst určitě málo. Vím nejen ze zkušeností od přátel, ale také z médií, že některá města, podle mě hlavně ta větší bojují s nedostatkem míst.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést (tj. zda se vám jeví přístup k předškolnímu vzdělávání pro všechny stejný, všichni mají stejné možnosti)?
„Tak není. Kdyby byl, pak by museli být přijímány všechny děti určitého věku k předškolnímu vzdělávání ve všech městech stejně. Pak je taky rozdílná výška školného. To mě tak napadá.“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Jsem schopná i částku 600,- Kč zaplatit. Nepřipadne mi přemrštěná. Z televize vím, že některé školky mají školné dalece vyšší, někde prý jde školné až na deset tisíc, to si tedy představit nedokážu. Můj plat by šel jen na školku.“
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Nevím, proč by mělo být, ať si každý rozhodne, zda bude dítě do školky posílat, když ji platí. Asi ty dvě otázky spolu souvisí. Pokud povinné, pak bezplatně.“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Předškolní vzdělávání by měl zajišťovat stát. Nedovedu si představit dávat dítě do soukromé školky.“
11. Co si myslíte o systému (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Je to těžké, kritéria přijetí byla vždycky, ale protože bylo méně dětí, tak nikomu nevadila. Také dřív bylo normální zvýhodnění pracujících rodičů, což dnes už nejde. Teď diskutované téma očkování. Neočkované dítě to očkované nakazit nemůže, je to tendenční, proti BC se už třeba neočkuje. Hlavně se mi nelíbí, že k zápisu musím jít do všech školek. Každá přihláška do mateřské školy musí být potvrzena lékařem a každé potvrzení stojí 50,- Kč. V Břeclavi to každý zkouší nejméně do třech školek. Dovedeš si to teda představit. Nejprve seženeš potvrzení od lékaře, pak jdeš k zápisu. U zápisu chtějí dítě vidět a sama víš, jak dlouho to trvá. Čekáš i tři hodiny na jeden zápis. Takže to mi vadí, možná by stačila jedna přihláška odnést ji na město, zvolit na ní pořadí školek. A kritéria – pokud máš známého, tak se to nějak udělá.“
12. Máte nějakou osobní zkušenost?
„Moje osobní zkušenost mě teprve čeká, letos jdu k zápisu. Dcera je handicapovaná. Narodila se jako zdravé dítě, ale v roku a půl dostala vysoké horečky a ochrnula. V současné době jezdíme do lázní na rehabilitace. Její stav se pomalu lepší, stále nechodí. Pokud do školky nastoupí, bude mít nárok na asistenta. Navštívila jsem už všechny školky a informovala je o mém úmyslu přihlásit malou do normální školky.“

Jak se hodnotili Tvůj úmysl dát dítě do běžné mateřské školy

„Tak do očí ti to nikdo neřekne, ale nevím, pak mi volala ředitelka ze speciální školky při nemocnici Břeclav, že raději mám malou dát tam. Malá je ale mentálně v pořádku a já mám obavy, aby mi tam takzvaně nespadla. Víš jsme bez plen, dcera se sama snaží dorovnat zdravým dětem.“

Nemáš obavy, že se děti budou dceři smát, nebo si s ní nebudou chtít hrát?

„Vím, proč se na to ptáš. Ne takové obavy nemám. Z vlastní zkušenosti já i ty můžeme říct, že malé dítě rozdíl neřeší. To začíná tak v první třídě. Pokud budou děti znát malou už ze školky, nebudou se smát holce na kolečkách. Pro ně bude stejná, nebudou dělat rozdíl. Nevím, proč ty kdo jsou trochu odlišním, se společnost snaží oddělit.“

13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?

„Ano, manžel. Já pobírám rodičovský příspěvek.“

14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?

„Částečné úvazky jsou určitě v pořádku, ale já ho určitě nevyužiju, protože bychom to finančně neutáhli.“

15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?

„Rodičovský příspěvek a pak nám proplácí pojišťovna některé pomůcky pro malou.“

16. Pracujete na plný/částečný úvazek?

„Nastupuji na plný úvazek až v září. V současné době si pouze někdy přivydělám brigádou.“

17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)

„Můj zaměstnavatel žádné výhody neposkytuje, je to soukromník. Záleží na mě na jak velkém úvazku, tedy na počtu hodin se domluvíme. Podle počtu odpracovaných hodin se odvíjí měsíční mzda.“

18. Co si myslíte o dětských skupinách, soukromých, lesních školkách?

„Nevím u nás takové zařízení není, tak nemohu posoudit. Pro malou to rozhodně není.“

19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?

„Myslím, že pokud to někdo zvládne proč ne. Osobně si myslím, po zkušenostech z lázní, že dětský kolektiv malé prospívá.“

20. Co si myslíte o zvýhodnění některých npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?

„Nevím, zda něco takového může fungovat. Pořád rozhodují lidé. Malá by také mohla být přednostně přijata, a jak jsem již uvedla, spíš mi připadne, že se snaží, aby do normální školky nenastoupila. Podle mě když bude možno umístit všechny děti, jako to bylo dřív, pak nikdo nepotřebuje zvýhodnit.“

21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?

„Předškolní vzdělávání vnímám velice pozitivně. Nejde jen o to, že pohlídají dítě, když jsem v práci, ale vidím, jak malá miluje kolektiv, jak je mezi dětma šťastna. Moc se jim chce vyrovnat. Zdravé děti ji motivují, chce být jako ony – chodit, pak se sama hrozně snaží a motivuje se sama a je šťastná. A já, já jsem šťastná s ní.“

Rozhovor č. 5 matka „Ivana

1. Kolik Vám je let?
„34“
2. V jakém městě žijete?
„Letonice (Slavkov u Brna)“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Svobodná, 1 dítě, žiju s přítelem (otec dítěte)“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Ano, syn navštěvuje mateřskou školu, prvním rokem, ale momentálně má odklad ze zdravotních důvodů.“
5. Je podle Vašeho názoru „školkovně“ drahé? Kolik činí?
„Naše školné mi nepřijde v porovnání s jinými drahé. Platíme 210 Kč měsíčně + stravné 30 Kč denně.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Jak kde. U nás v Letonicích to problém není, protože jsme menší vesnice. Z doslechu od jiných maminek vím, že pro ty, kteří žijí hlavně ve městech to problém je. V celostátním měřítku dostatek míst není.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést (tj. zda se vám jeví přístup k předškolnímu vzdělávání pro všechny stejný, všichni mají stejné možnosti)?
„Ano i ne. Existuje několik typů školek (státní, soukromé, lesní) a záleží na rodičích, jaký typ školky si zvolí. Samozřejmě, že výběr školky se odráží od finančních možností rodičů, protože ne každý si může soukromou školkou dovolit, v těch veřejných mnohdy dítě z kapacitních důvodů nepřijmou“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Pokud bude nepovinné pak ano. V rozumné míře. V opačném případě ne. Rozhodující je dostupnost.“
9. Mělo být předškolní vzdělávání povinné?
„Rozhodující je dostupnost. Vzhledem k tomu, že já bych dítě do školky posílala určitě, je mi to jedno.“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Podle mého názoru školky, já nejsem typ rodiče, který by zvládl předškolní výchovu sám doma, ale znám maminky, které si své děti vzdělávají samy, baví je to a nemají s tím problém.“
11. Co si myslíte o systému (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Před zápisem do školky jsme obdrželi popis, co by všechno měly děti před nástupem do školky umět. Kritéria, která jsme obdrželi, se mi zdají být v pořádku, ale samozřejmě, že každé dítě je jiné a něco umí líp, něco hůř. Jiná kritéria jsme neřešili, syn neměl problém se do školky dostat
Slyšela jsem o tzv. bodovém systému, kdy maminka už když se jí dítě narodí, přihlásí jej do školky, a i když je rozhodnuto, že dítě nepřijmou, dítě získá bod k dobru až do doby, kdy má oficiálně nastoupit do školky.“
12. Máte nějakou osobní zkušenost?
„Otázka viz výše“
13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
Ano. Oba.
14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?

„Zaměstnavatel mi vyšel vstříc a na částečný úvazek jsem pracovala asi čtyři měsíce. Částečný úvazek jsem zvolila proto, aby si syn postupně zvykal. A zvolila bych si ho znova, ale líp ho využila. Jsem ve služebním poměru, doba služby je nepřetržitá a na 12-ti hodinové směny, i noční. Takže jsem si „odsloužila“ 10 směn, ale zvolila bych si, tedy kdyby zaměstnavatel nebyl proti, spíš směny kratší a ve více dnech. Poučení pro příště.“

15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?

„Nepobíráme.“

16. Pracujete na plný/částečný úvazek?

Teď už pracuji na plný úvazek.

17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)

„Částečný úvazek mi zaměstnavatel poskytnul bez problémů. Podnikovou školku zaměstnavatel nemá, což je škoda, určitě bych tuto možnost uvítala a využila. Přítel pracuje pro Hasičský sbor a teď mají možnost využít školku Krajského úřadu, tak zvažujeme, jestli syna nepřehlásit, ale vzhledem k tomu, že je obrovský zájem a kapacita dost malá, myslím, že neuspějeme.“

18. Co si myslíte o dětských skupinách, soukromých, lesních školkách?

Určitě podporuji. Jde o dobrou alternativu k současným tradičním školkám. Líbí se nám lesní školky, přítel v jedné pracoval.

Zkušenosti z lesní mateřské školky

Snahou ekoškolky je přiblížit dětem přírodu, naučit je zdravému životnímu stylu a aktivně zapojit také rodiče. Těmto cílům je podřízený jak vzhled, tak režim školky. V exteriéru ekoškolky můžeme nalézt např. kameny, trávu, jezírka, záhonky, kmeny stromů v různých formách. Co se interiéru týká, klade se důraz na přírodní materiály, dřevěné hračky a nábytek. Samozřejmostí bývá třídění odpadu a úsporné využívání energií a vody. Tyto školky se snaží o ekologický provoz. Jednou z odnoží ekoškolky jsou tzv. lesní mateřské školky. Charakteristické pro ně je, že většina programu probíhá venku za každého počasí v prostředí přírody. Dospělému člověku se může zdát, že pobyt venku v nepříznivém počasí je spíš frustrující a zdraví škodlivý. V LMS (lesní mateřská škola) však „platí zásada: Neexistuje špatné počasí, pouze špatné oblečení. Děti vnímají počasí a venkovní činnosti jinak než dospělí. Pobyt venku za špatného počasí je otužuje, přispívá jejich kondici a navíc pro ně není zdaleka tak nepříjemný jak pro dospělé. Samozřejmostí je spolupráce s rodiči, kteří své děti vybaví kvalitním oblečením. Takto je u dětí od malička vlivem aktivit v přírodě nenásilně rozvíjena hrubá i jemná motorika, kreativita a fantazie, smyslové vnímání, tělesná zdatnost a imunita. Děti poznávají koloběh ročních období, seznamují se s životem přírody, učí se poznávat rostliny a zvířata. V zásadě poznávají vše to, co děti „uzavřené“ ve městech nemají možnost poznat. Pobyt v LMS je také spojen se světem pohádek, pro které je les tím pravým místem. Z pedagogického pohledu se v rámci LMS využívá projektová výuka, pozorování a experimenty či hra. **Co se týká denního programu:**

Ráno se děti setkají s pedagogy a přivítají se podáním ruky. Následuje Ranní kruh, kdy děti v kroužku zpívají písničky s přihlédnutím k ročnímu období. Opakují se nahlas Pravidla lesa. Následuje cesta na místo v lese, kde si děti mohou hrát a kde jsou jim nabízeny také doplňkové činnosti. Vše potřebné se při tom přiveze na trakaři (či obdobném vozíčku) nebo si to děti přinesou sami v batůžku. Proběhne společná snídaně a následně kolektivní aktivita. V programu je i čas pro individuální rozvoj dítěte. Pedagog se určitou dobu věnuje pouze jednomu dítěti či malé skupince. Délka pobytu v přírodě záleží na konkrétní školce. Někdy děti v lese i obědvají a absolvují polední spánek ve spacáku. Jindy se na oběd vrací do zázemí srubu, maringotky či klasické školky. Ušpiněné, unavené a spokojené děti pak v poledne vyzvedávají jejich rodiče.

Není výjimkou i ohniště, kde pedagog udržuje oheň a kde se děti mohou ohřát. Jak je zřejmé, LMS disponují značnou variabilitou, co se programu denních aktivit týká. Společný je pro ně rozvoj pohybových a kognitivních vlastností dětí při objevování přírody. Cena školky je 5600,- Kč na měsíc bez stravného.

19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?

Může být stejně kvalitní i kvalitnější než ve školce. Záleží na schopnostech a přístupu rodičů. Není ani tak důležitý způsob jako dosažený cíl, tj. docílit určitých výsledků ve výchově dítěte. Ale jak už jsem se zmínila výše, pro mě úplná předškolní výchova v rodině není.

20. Co si myslíte o zvýhodnění některých skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?

„V této problematice se neorientuji a upřímně, ani jsem se s tím nesetkala. Jediné zvýhodnění, které se nás dotklo, je trvalý pobyt. A s tím souhlasím. Možná bych se spíše zmínila o znevýhodnění. Syn je po operaci srdce a musí brát pravidelně léky. Poté, co jsme se o tom při zápisu do školky ředitelce zmínili, dostalo se nám odpovědi, že pokud mu lékař dávkování neupraví tak, aby nemusela léky podávat učitelka, nebude přijat. Nabídlí nám školku ve Vyškově (asi 17 km) pro děti, které potřebují lékařský dohled. Ale po zjištění, že se jedná o děti, které jsou často nemocné, jsme tuto možnost zavrhlí. Syn není nemocný, jen potřebuje podporu léků k činnosti srdce a nám se nelíbilo ho takto „izolovat“. Myslím, že je to spíš o lidech a ochotě. Jen ze zvědavosti jsme zašli do školky ve vedlejší vesnici a popsali jim náš „problém“. Tamní paní ředitelka nám sdělila, že pro ně to problém není a pokud nám syna v Letonicích nevezmou, můžeme ho přihlásit u nich. Obecně si myslím, že by měl být dostatek finančně dostupných míst v MŠ.“

21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?

„Nemáme dostatečně velké zkušenosti. Vzhledem ke zdravotnímu stavu syna a odkladu ve školní docházce nemohu objektivně posoudit. Z toho, co doma vidím a slyším, myslím, že mu školka chybí, hlavně kontakt s dětmi. Myslím si, že záleží na jednotlivé školce a na učitelce. „Naše“ paní učitelka je čerstvou absolventkou, takže z ní cítíme nadšení a syn ji zbožňuje. Pořádá spoustu mimoškolkových aktivit ve spolupráci s rodiči. Na nástěnce má rozpis jednotlivých činností na daný měsíc, takže jsou rodiče plně informovaní, co se děti zrovna učí. Pokud synovi něco nejde, konzultuje s námi, co bychom mohli doma více podpořit a na co se zaměřit.“

Rozhovor č. 6 matka „Lenka“

1. Kolik Vám je let?
„35 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Praha“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Svobodná“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Ano, navštěvovalo MŠ s ranou péčí a nyní začne navštěvovat školku zřízenou při organizaci YMCA. Z MŠ jsme museli na doporučení lékařky odejít, syn trpěl častými zápalami plic.“
5. Je podle Vašeho názoru „školkovně“ drahé? Kolik činí?
„Nemyslím si. Školkovně ve státních školkách drahé není. V privátních MŠ se může jednat již o vyšší sumu, cca 1000 Kč za týden při plné docházce. Co se týče soukromých jeslí, tak tam se platby mohou pohybovat i kolem 20.000 Kč za měsíc.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Samozřejmě, že není. :)"
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést (tj. zda se vám jeví přístup k předškolnímu vzdělávání pro všechny stejný, všichni mají stejné možnosti)?
„Tak ideálně asi by měl být rovný. Otázka je, jestli je to tak opravdu ve skutečnosti.“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Tak pokud je povinné, placené by být nemělo. V případě, že povinné není, ať je placené. Sociálně slabší by měli mít nárok na bezúplatné předškolní vzdělávání.“
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Ano, myslím, že by to bylo lepší.“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Pokud stát určí, že předškolní vzdělávání je povinné, měl by je zajistit stát a to bezplatně. Samozřejmě i s přihlédnutím k různým alternativám. Nepovinné by měla zajišťovat pověřená autorita, která zajišťuje základní vzdělávání.“
11. Co si myslíte o systému (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Myslím, že to je zbytečné. Proč by dítě mělo plnit nějaká kritéria? Maximálně by mělo rozhodovat místo bydliště, tak aby školky mohli na demografický vývoj s předstihem reagovat.“
12. Máte nějakou osobní zkušenost?
„Zatím ne. Syn chvíli MŠ navštěvoval a byl neustále nemocný.“
13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
„Ano, ano.“
14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?
„Částečné úvazky v ČR nejsou velmi využívány, protože zaměstnavatelé nejsou ochotni na částečný úvazek zaměstnávat. Případně zaměstnají na polovinu úvazku s plným pracovním objemem, což je pro zaměstnance nevýhodné. Podle mého názoru ani stát částečné úvazky nepodporuje, protože je opravdu těžké najít solidní částečný úvazek a to i v Praze.“
15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?
„Rodičovský příspěvek.“
16. Pracujete na plný/částečný úvazek?
„Plný.“

17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)
„Ne“
18. Co si myslíte o dětských skupinách, soukromých, lesních školkách?
„Tak jednak tyto skupiny vznikly z několika důvodů. Například: nedostatek volných míst ve státních školkách dal podnět ke vzniku školek soukromých. Dalším důvodem může být určitá alternativa k mainstreamovému vzdělávání a výchově. Tento důvod se vztahuje jak na privátní školky (Montessori, tak různé dětské skupiny). Mimochodem, lesní školky nejsou školky v pravém slova smyslu. Pro většinu platí právě ta organizace jako dětské skupiny.
Já je vnímám pozitivně, protože umožní umístit dítě, které má určité individuální požadavky (např. pleny, bez očkování...), nebo je mu méně než tři roky či pochází z rodiny, které by státní školka nevyhovovala (z důvodů např. náboženských, životní filozofie, přístupu k dítěti a jeho vzdělávání, etc). Podle mého názoru by stát měl umožnit bezproblémové fungování těchto subjektů a namísto házení klacků pod nohy se snažil o jejich rozšíření tak, aby poptávka všech rodičů i dětí byla uspokojená.“
19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?
„Myslím, že rodina dá dítěti víc než jakákoliv státní instituce, takže za mě ano. Existují různé webové stránky a komunity, kde mohou rodiče čerpat informace ohledně domácího vzdělávání. Školkový kolektiv lze nahradit např. různými zájmovými kroužky.“
20. Co si myslíte o zvýhodnění npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?
„O jaké skupiny má jít? Na základě čeho je dítě zařazeno do té skupiny? Pokud to z nějakého důvodu potřebuje a v rodině je zájem, tak proč ne. Jednoduší by bylo zajistit dostatek finančně dostupných míst.“
21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti? „Zatím ne.“

Rozhovor č. 7 matka „Michala“

1. Kolik Vám je let?
„Je mi 26 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Bydlím v Mikulově.“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Jsem vdaná.“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Můj starší syn navštěvuje Mateřskou školu v Mikulově.“
5. Je podle Vašeho názoru „školkovně“ drahé? Kolik činí?
„Syn navštěvuje státní školku, takže „školkovně“ považuji za adekvátní.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Bohužel si myslím, že míst ve školkách je akutní nedostatek a síta, která vedení školek využívají proto, aby určila, které dítě školku navštěvovat bude a které ne, mi přijde naprosto scestné. Všechny děti mají nárok na vzdělání, to je zakódováno takřka v každé ústavě moderní civilizace, tak nechápu, proč by děti narozeny v říjnu nebo listopadu a i později, měly být z kapacitních důvodů diskriminovány, když jsou na tom mnohdy psychologicky lépe než o něco málo starší vrstevníci.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést (tj. zda se vám jeví přístup k předškolnímu vzdělávání pro všechny stejný, všichni mají stejné možnosti)?
„Na tuto otázku jsem částečně odpověděla již v předchozí otázce. Dalším bodem, který však považuji za nedostatečný, je omezený počet asistentů-speciálních pedagogů, kteří by byli k dispozici dětem s menší schopností adaptace na předškolní vzdělávání. Sama jsem se setkala s názorem jedné nejmenované školky, že tyto pracovníky, kteří jsou často i externí, si nechtějí příliš pouštět do svých tříd, aby nekoukali učitelkám pod ruce. Bohužel je tento názor poněkud sobecký a jednostranný. Proto se domnívám, že jistým řešením pro tento typ školek by bylo, kdyby učitelky, jak v předškolním tak ve školním zařízení, měly alespoň jednu zkoušku ze speciální pedagogiky.“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Myslím, že systém, který je nastaven v současnosti, je dobrý a pro rodiče únosný.“
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Ano, nevadilo by mi to.“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Myslím si, že předškolní vzdělávání by měla zajišťovat především obec v čele s radou zvolených rodičů s dětmi předškolního věku, kteří nejlépe do problematiky vidí.“
11. Co si myslíte o systému (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Jak jsem již uvedla v předchozích odpovědích, kritéria jsou nesmyslná a diskriminující a podle mě i v rozporu se základními lidskými právy. Opět musím podotknout, že kdyby bylo míst dostatek, tak měsíc věkový rozdíl mezi dětmi v rámci kritérií pro přijetí by podle mého názoru roli nehrál.“
12. Máte nějakou osobní zkušenost?
„Ano znám případ, kdy dítě narozeno 3.září do školky přijato bylo a dítě narozeno 20.září již z kapacitních důvodů přijato nebylo.“
13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
„Manžel je zaměstnaný, já využívám částečných úvazků při RD“.
14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?

„Myslím, že částečné úvazky jsou pro matky ideálním řešením, při čerpání rodičovské dovolené. Domnívám se ale, že jich v nabídce firem je stále velký nedostatek, navíc finanční ohodnocení při částečném úvazku nedostačuje při zabezpečení rodiny“

15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?

Rodičovský příspěvek.

16. Pracujete na plný/částečný úvazek?

„Pracuji na částečný úvazek.“

17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)

„Můj zaměstnavatel mi tuto možnost neposkytl. K rodičovské dovolené si na částečný úvazek přivydělávám u jiného zaměstnavatele.“

18. Co si myslíte o dětských skupinách, soukromých, lesních školkách?

„Myslím si, že pokud jsou finančně dostupné pro rodiče dětí, jsou pouze ku prospěchu.“

19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?

„Samozřejmě chápu, že jsou rodiny a důvody, kdy jiná možnost není. Ale osobně si myslím, že i kolektiv dotváří charakter dítěte. Dítě má možnost se učit a rozvíjet, adekvátně svému věku, v kolektivu vrstevníků.“

20. Co si myslíte o zvýhodnění některých skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?

„Jak jsem již uvedla, mohlo by se jednat o přijímání handicapovaných dětí společně s jejich asistenty do běžného kolektivu. Předpokladem je dostatek míst pro všechny děti, což stát nezajistil. Myslím, že inkluzivní vzdělávání dětí postižením či dětí z multikulturních prostředí v běžných třídách je výhodné pro obě skupiny dětí. Jedny to motivuje k rychlejšímu vlastnímu rozvoji ty ostatní k poznávání okolního světa a pomoci druhým.“

21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?

„Mému dítěti předškolní vzdělávání opravdu pomáhá v rozvoji. Pozoruji to ve slovní zásobě, způsobu vyjadřování i v navazování kontaktů s lidmi a dětmi.“

22. Je ještě něco, co byste chtěla dodat?

„Ne, otázky byly zcela dostačující pro mé odpovědi.“

Rozhovor č.7 s otcem „Petrem“

1. Kolik Vám je let?
„Je mi 35 let.“
2. V jakém městě žijete?
„Bydlím v Brně.“
3. Jaký je váš rodinný stav?
„Jsem svobodný.“
4. Navštěvuje/navštěvovalo vaše dítě nějaký typ předškolního vzdělávání?
„Moje dcera chodí prvním rokem do mateřské školy.“
5. Je podle Vašeho názoru „školné“ v mateřské škole drahé? Kolik činí?
„Ne myslím, že jde o částku spíše nižší. Jedná se o částku do 700- Kč.“
6. Je podle vás míst ve školkách dostatek?
„Ne není, dcera se ve třech letech do školky nedostala. Měli jsme štěstí, protože babičky máme v důchodu, s těmi jsme se pak v péči o dceru dělili. I když jsme oba zaměstnaní, na soukromou mateřskou školku bychom neměli.“
7. Myslíte, že je rovný přístup k předškolnímu vzdělávání. Svoji odpověď můžete rozvést?
„Myslím, že ne. Někde jsou děti přijaty ve věku dvou let, jinde ani ve věku pěti let. Pokud stát takovou službu umožňuje, pak by její poskytování mělo být jednotné v rámci celé České republiky.“
8. Má být předškolní vzdělávání placené?
„Menší finanční příspěvek by mi osobně nevadil, ale pokud jde o dostupnost všem, pak by měl být příspěvek velmi nízký. Jsou lidé, kteří pracují za podprůměrnou mzdu a nemohou si dovolit ani hypotéku na bydlení. Ti pak počítají s každou korunou. Tudiž i školné ve výši řádově ve stokorunách může být částkou významnou. Takoví lidé v žádném případě nemají prostředky na soukromou školku. Jsou tak odkázáni na veřejné školky. Pokud po dosáhnutí tří let věku nedostanou své dítě do školky, pak to musí řešit jen prostřednictvím prarodičů, samozřejmě pokud je mají.“
9. Mělo by být předškolní vzdělávání povinné?
„Ano, od určitého věku. Například od čtyř nebo pěti let.“
10. Kdo by měl zajišťovat předškolní vzdělávání?
„Podle mě by bylo nejlepší, pokud by to byl stát nebo obec. Případný nedostatek míst by mohl být uspokojován soukromými zařízeními, jejichž provoz by hradil stát nebo obec, tak aby bylo srovnatelné a cenově dostupné jako veřejné školky.“
11. Jak hodnotíte systém (kritéria ovlivňující přijetí) přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání?
„Určitě mají nějaká kritéria být. Věk je rozumné kritérium, ale v lokalitách, kde je nedostatek míst nic neřeší. Někde budou přijaty děti tříleté, jinde ani čtyřleté. Žádosti by se měly podávat na jednom místě, ne každé mateřské škole zvlášť. Podstata tkví v problému nedostatku volných míst. Hledat cestu k co nejspravedlivějšímu rozdělení omezené počtu míst nepovažuji za správné řešení. Vždycky bude přijato množství dětí odpovídající omezené kapacitě mateřské školy, ostatní prostě přijata nebudou. Na tom systém sebespravedlivějších kritérií nic nezmění.“
12. Máte nějakou osobní zkušenost?
„Přítelkyně musela nastoupit do zaměstnání po ukončení tříleté rodičovské dovolené v březnu. Dcera samozřejmě do školky přijata nebyla. Roli zde hrál věk dcery. Situaci jsme mohli naštěstí řešit prostřednictvím babiček.“
13. Jste zaměstnaná? Je Váš manžel zaměstnaný?
„Jsem zaměstnaná v soukromém sektoru. Přítelkyně v současné době již také pracuje na plný úvazek.“

14. Jak hodnotíte využívání částečných úvazků?
„Zkrácené závazky jsou dle mého názoru skvělá věc. Přítelkyně této možnosti sama využila, chodila do práce na dva dny v týdnu. Myslím si, že ne každý zaměstnavatel umožní práci na zkrácený úvazek. Velké společnosti nebo organizace ve veřejné správě vycházejí ženám vstříc, ale malé soukromé firmy moc ne.“
15. Pobíráte sociální dávky případně jaké?
„Ne, nepobírám.“
16. Pracujete na plný/částečný úvazek?
„Já na plný, jak jsem již uvedl, přítelkyně částečný úvazek využila po dobu rodičovské dovolené“
17. Poskytuje Váš zaměstnavatel nějaké zvýhodnění rodičům pečujícím o malé děti? (podniková školka, částečné úvazky apod.)
„Pouze částečné úvazky. Podnikovou školku nemáme.“
18. Co si myslíte o dětských skupinách, lesních školkách?
„O dětských skupinách moc nevím. Myslím si, že je to jakási náhradní varianta mateřské školy. Lesní školky zní jako zajímavý nápad. Jen si nedokážu představit, že je má dcera celých osm hodin pouze venku v přírodě. Jejich heslo je, že není špatné počasí jen špatné oblečení. Samozřejmě musí být zajímavé, jaký vliv to má na zdraví dětí. Možná budou děti méně nemocné, protože nebudou v jedné místnosti s ostatními dětmi a různé infekce se ve venkovním prostředí nemusí tak dobře šířit. Ale zřejmě to nebude vhodné pro všechny děti zejména s ohledem na zdraví a fyzickou odolnost. Otázkou je, jak dlouho by tam děti měly chodit. Některé aktivity dle mého názoru nelze v lesní školce provádět – výtvarné činnosti, kreslení, stříhání, základy čtení a psaní, apod.. Jde o to, aby děti absolvující lesní školku měli dovednosti potřebné pro vstup do základní školy a také srovnatelné s dětmi z klasických mateřských škol.“
19. Co si myslíte o vzdělávání předškolních dětí pouze v rodině?
„Myslím si, že rodina je důležitá, ale že dítě od určitého věku potřebuje ostatní děti. U dcery mě do jejích dvou let připadlo, že ostatní děti nepotřebuje, ale s rostoucím věkem je vyhledávala. V blízkosti neměla kontakt s žádnými stejně starými dětmi, tj. vrstevníky. Rodiče se také dětem po příchodu ze zaměstnání sice věnují, ale nemyslím si, že v takové míře, jako ve školce, kde jsou na to učitelé, kteří jsou na to psychicky i odborně připraveni.“
20. Co si myslíte o zvýhodnění některých npř. sociálně vyloučených skupin obyvatelstva k předškolnímu vzdělávání? Jedná se o přednostní přijetí k předškolnímu vzdělávání?
„Určitě je pro dítě vhodné chodit do školky, než tam vůbec nechodit. Pokud je dítě zanedbáno, nikdo se mu nevěnuje do šesti let, pak si myslím, že už je trošku pozdě dohánět něco na základní škole. Dítě pak nemusí stíhat učivo a je neustále pozadu, což není pro budování sebevědomí dítěte vhodné. Navíc systém známkování, alespoň co si pamatuji já, je postaven na soutěžně konkurenčním základě. Dítě pak má špatné studijní výsledky a je s tím neustále konfrontováno. Je zařazeno alespoň neformálně mezi špatné žáky. Pak se může stát, že ztratí o další studium jakýkoliv zájem. Nehledě na to, jak stigmatizující je pro dítě opakování ročníku. Nulté ročníky základní školy v šesti letech věku jsou již pozdním opatřením. Proutek se totiž má ohýbat, dokud je mladý. Nechat jakékoliv děti „zvlčet“ není dobré. Proto bych poslední ročník mateřské školy stanovil jako povinný.“
21. Jak vnímáte předškolní vzdělávání, máte s ním praktické zkušenosti? Prospělo Vašemu dítěti?
„Chování dcery se během prvního měsíce navštěvování školky viditelně změnilo. Je trošku více poslušná, než dříve. Učí se různá pravidla a dovednosti, které je někdy velmi těžké doma učit.“